

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

**Балалардың каникул кезеңінде, оның ішінде онлайн форматта оқудан бос
уақыттарын ұйымдастыру жөніндегі іс-шаралар кешені**

Астана
2022

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесімен
баспаға ұсынылды (2022 жылғы 25 мамыр №6 хаттама)

Балалардың каникул кезеңінде, оның ішінде онлайн форматта оқудан бос
уақыттарын ұйымдастыру жөніндегі іс-шаралар кешені әдістемелік ұсынымдар.
– Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2022. – 96 б.

Әдістемелік ұсыным мектеп директорларының тәрбие жұмысы жөніндегі
орынбасарларына, әлеуметтік педагогтарға, психологтарға, сынып
жетекшілерге, әдіскерлерге, жалпы білім беретін мектептердің пән
мұғалімдеріне, қосымша білім беру ұйымдарының, қоғамдық ұйымдардың
отбасымен ынтымақтастықта жұмыс істейтін мамандарына арналған.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2022

КІРІСПЕ

Балалар мен жасөспірімдердің жазғы сауықтыру, каникул кездеріндегі демалысын ұйымдастырудың қазіргі заманғы тұжырымдамалары балалардың жазғы сауықтыру және сауықтыру мекемелеріндегі демалысын тек арнайы педагогикалық жүйе ретінде ғана емес, мұнда рухани және эстетикалық, ең алдымен баланың бүкіл өмірінің құрамдас бөлігі ретінде қарастырады.

Баланың өмірінің ұтымды, танымдық, идеялық-адамгершілік басталуы мен дамуы мейлінше табиғи, тура жолмен жүзеге асады. Елімізде демалыс кезеңінде балалардың, жасөспірімдер мен жастардың демалысын, сауықтырылуын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастырудың біртұтас жүйесі табысты дамып келеді.

2020-2023 жылдардағы каникул кезеңінде балаларды сауықтыру демалысын, олардың бос уақытын және жұмыспен айналысуын ұйымдастыру туралы ҚР Премьер-Министрінің 14.01.2020ж. №1 өкімінің негізгі міндеттерінің бірі демалыс кезеңінде балалардың бос уақытын ұйымдастыру нысандарын жетілдіру. Республика аумағында демалыс пен сауықтырудың арзан нысандарын дамыту, сондай-ақ балалар мен жасөспірімдерді сауықтыру науканын ұйымдастырушы-мамандардың біліктілігін арттыру.

Бүгінгі күні елімізде балалар мен жасөспірімдердің демалысын ұйымдастырудың қолжетімді нысандары дамып келеді - лагерьлер, күндізгі лагерьлер, тұрғылықты жеріндегі клубтар және аулалар, олардың практикалық мұғалімдері балалардың жазғы сауықтыру және бос уақытын өткізу бағдарламаларын іске асыруда бай тәжірибе жинақтаған.

Балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын ұйымдастырудың мазмұны мен әдістерін үнемі жаңартып отыру, жедел «жаңғырту» уақыттың өзекті талабы, білім беру және балалармен және жасөспірімдермен жұмыс туралы аймақтық заңдардың тиісті талаптарын орындаудың қажетті шарты болып табылады.

Дегенмен, балалар мен жасөспірімдердің жазғы сауықтыру мекемелерінде демалушылардың өмірлік іс-әрекетін ғылыми негізделген басқару процесіне шығармашылықпен айналысуға, олардың жазғы бос уақытын ұйымдастыруға қабілетті педагогикалық кадрларды кәсіби даярлаусыз жүргізіліп отырғаны да байқалады. Мұндай педагогикалық іс-әрекеттерді толық жүзеге асыру объективті түрде мүмкін емес екені, балалардың жас ерекшеліктерін, қызығушылықтары мен әлеуметтік үміттерін ескере отырып, көңілді демалыс ұйымдастыру мәселесі әлі де мамандардың алдындағы өзекті міндеттердің бірі.

Бұл әдістемелік ұсыным балалар сауықтыру лагерінде және тұрғылықты жері бойынша балалармен және жасөспірімдермен жүргізілетін тәрбие жұмысының мазмұнын, балалармен және жасөспірімдермен тиісті әлеуметтік-

педагогикалық жұмысты ұйымдастырудағы кеңесшінің, педагог-ұйымдастырушының қызметінің мазмұнын сипаттайды.

Ұжымдық-шығармашылық іс-әрекетті ұйымдастыру, бұқаралық шығармашылық іс-шараларды, ойындарды және тәрбие жұмысының басқа да нысандарын ұйымдастыру және өткізу әдістері, балалардың жазғы демалысы бағдарламаларын әзірлеу бойынша ұсынымдар берілген.

Әдістемелік ұсыным жазғы педагогикалық практикадан өтіп жатқан жоғары педагогикалық оқу орнының студенттеріне, тұрғылықты жері бойынша балалар сауықтыру лагерьлері мен клубтарының педагогтарына, тәрбиешілеріне және кеңесшілеріне, балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын ұйымдастырумен айналысатын білім және мәдениет мекемелерінің практикалық қызметкерлеріне арналған.

1. Қосымша (бейресми) білім беру шеңберінде іс-шараларды ұйымдастырудың халықаралық және отандық тәжірибесі.

ЮНЕСКО-ның халықаралық жіктемесіне сәйкес білім беру ресми, бейресми (еркін) және ақпараттық (өздігінен білім алу) болып бөлінеді. Барлық елдердің заманауи білім беру жүйелері білім берудің осы үш түрін ажыратады.

Цифрлық экономика немесе индустрия деп аталатын технологиялық құрылымға көшу адам капиталына жаңа талаптар қояды. Жаһандық бәсекелестікте табысқа мүдделі әрбір ел жаңа сын-қатерлерге жедел ден қоюға және адами капиталды арттыру мақсатында бейресми білім беру әлеуетін пайдаланудың өз тетіктерін табуға мәжбүр [Werquin, 2010. Р. 6]. Бейресми және стихиялық оқытуда алынған құзыреттерді бағалау мен растаудың халықаралық тәжірибесін зерделеу, құзыреттерді халықаралық, ұлттық мәні бар тәжірибелік тағылым.

Біз үшін бұл проблема өте өткір, өйткені ел "индустрияландыруға жету" жағдайында, экономиканы модернизациялау және елдің ЖІӨ-дегі (жалпы ішкі өнім) сандық экономиканың үлесін 3 есе арттыру бағыты алынды, ал сарапшылар ұлттық адами капиталды бағалай отырып, "біліктілік артта қалуын" анықтайды. Технологиялық платформалардың тез өзгеруі, халықтың қартаюымен байланысты демографиялық тенденциялар бұл мәселені ушықтырады және оны зерттеудің өзектілігін арттырады.

Бейресми білім институционализацияланған, мақсатты және жоспарланған, ол ресми білімге қосымша немесе балама болады. Ол қарқынды оқыту бағдарламалары, тренингтер, жаппай ашық онлайн-курстардағы сабақтар түрінде өтуі мүмкін. Мамандандырылған мекеме немесе білім беру ұйымдарында білім беру кредиттерінің жүйесі болмағандықтан [Ainsworth, Eaton, 2010] ЮНЕСКО-ның білім берудің халықаралық стандарттық сыныптамасы бойынша формальды емес білім беру біліктілігін, формальды білім беру жүйесіндегі тиісті ұлттық немесе қосалқы ұлттық білім беру органдары атқарады. Ресми білім беру жүйесіндегі біліктілік немесе формальды білім беру баламасы деп танылған, формальды емес білім беру жүйесіндегі білім беру бағдарламасының оқу мақсаттарына қол жеткізу нәтижесінде берілген біліктілікті білдіреді. Жергілікті деңгейде білім беру саясатын қарау, бейресми білім беруді тану мен пайдаланудың неғұрлым перспективалы модельдерін іздестіруге мүмкіндік береді.

Бейресми білім беруді сертификаттау практикасы, бастапқы оқытуда алынған дағдыларды немесе ағымдағы құзыреттерді тану-бұл кәсіби қызмет барысында алынған білім мен дағдыларды, бұрын өткен оқытуды немесе өмірлік тәжірибені жинақтауды ресми тану (біліктілікті) процесі.

Бейресми білім беруді тану белгілі бір елдің немесе аймақтың әлеуметтік кеңістігінің әлеуметтік-мәдени және экономикалық ерекшеліктеріне

байланысты өзіндік жылдамдығы, қатысушылары, көріну ерекшеліктері бар әлеуметтік процесс ретінде қарастырылуы мүмкін. Бірқатар зерттеушілер құзыреттерді тану қажеттілігін Халықаралық көші-қонның өсу қарқынымен, оның ішінде жоғары білікті мамандармен байланыстырады [М.Р.Илакавичус, 2015. Б. 585]. Олардың тәжірибесін тану, басқа елде жұмыс істеу мүмкіндігін алу үшін ресми растау, дағдыларды тексеру қажет. Бірқатар авторлар бейресми оқыту нәтижелерін тану қажеттілігінің цифрлық әлемдегі оқыту міндеттерінің өзгеруімен, өмір бойы оқыту моделіне (life-long learning) көшумен байланысын көрсетеді [Смит, Илькевич, 2018. Б. 15; Курзаева және т.б., 2015. Б. 514; Нестеров, Щербакова, 2012. Б. 40]. Бейресми білім беру және оны тану процесі әртүрлі әлеуметтік, кәсіби және демографиялық топтардың мүдделеріне бағытталуы мүмкін, оған қатысу әрқашан ерікті және қатысушылардың жеке мотивациясына негізделген [Бабаева, 2015. 137 б].

Бейресми білім беру мен практиканың дамуына қазіргі заманғы халықаралық саясат саласындағы жаһандану, ғаламдық ағындардың өмір сүруінің күшеюі, цифрлық қоғамға көшу және технологиялардың дамуы сияқты құбылыстар әсер етеді [Berger, Croll, 2012. Р. 85]. Әлемдік бейресми қоғамдастық осы сын-қатерлерге жауап береді, соңғы жылдары негізгі халықаралық білім беру, халық ұйымдары бейресми білім беруді тану саясаты мен практикасына қатысты бірқатар маңызды құжаттарды жариялады: ЮНЕСКО-ның өмір бойы білім беру институты ұсынған ересектерге білім беру және оқыту туралы жаһандық баяндама [UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2010]; экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы жүзеге асыратын ересектердің құзыреттілігін халықаралық бағалау бағдарламасы; Сонымен қатар, халықаралық ұйымдар бүкіл білім беру жүйесінің өмір салтын өзгертетін онлайн оқытудың дамуына айтарлықтай үлес қосады. Оқытудың бұл түрінің маңыздылығын ЮНЕСКО, Еуропалық комиссия, Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының жарияланымдары мен құжаттары көрсетеді [Tiven et al., 2018].

Бейресми білім беруді танудың маңыздылығын мәлімдейтін негізгі халықаралық факторлардың ішінде Біріккен Ұлттар Ұйымын және оның негізгі құрылымдарын — ЮНЕСКО мен Халықаралық еңбек ұйымын, сондай-ақ Еуропа кеңесін, экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымын, Еуропалық Одақты бөліп көрсеткен жөн.

Бейресми білім белгілі бір елдің немесе аймақтың экономикасының дамуына айтарлықтай әсер етеді. Құзыреттіліктерді тану жеке тұлғалардың экономикалық қызметі маңызды, білімі мен дағдыларын бағалау тәсілдерін өзгерту үшін алғышарттар жасайды. Бейресми білім беруді дамытудағы жалпы трендтер біліктілік стандарттары мен кредиттерді есепке алу тетіктерін құрудан тұрады. Бейресми білім беруде алынған құзыреттерді тануды қамтамасыз ету жөніндегі халықаралық ұйымдардың қызметі жұмыс күшінің трансұлттық

ұтқырлығына, нарықтың ашықтығы мен бәсекелестігін арттыруға ықпал етеді, адами капиталды пайдалану тиімділігін арттырады, халық үшін қажетті білім мен дағдыларды барынша қолжетімді етеді және интеграцияға (тосқауылдарды жоюға) жәрдемдеседі

Әрбір ел өзінің тарихи, әлеуметтік-мәдени және экономикалық ерекшеліктерін көрсететін және ескеретін бейресми және стихиялық оқытуды бағалау және тану тетіктерін әзірлейді. Қызметкерлерді тәуелсіз сертификаттау нәтижелері бойынша біліктіліктерді ресми тану ұлттық экономиканы дамытудың маңызды шарты болып табылады, оның ережелері мен нормалары мемлекеттік құжаттарда көрсетіледі. Құзыреттерді танудың әрбір ұлттық жүйесі осы елдің ерекше тәжірибесіне сүйенеді және нақты әлеуметтік проблемаларды шешуге: жұмыссыздықты азайтуға, көшіп-қонушылардың бейімделуіне, өмір бойы оқуды насихаттауға бағытталған.

Құзыреттерді танудың барлық ұлттық жүйелерінің негізінде жатқан жалпы қағидаттар бар: бейресми және стихиялық оқытуды тану рәсімдеріне тең қол жеткізу, рәсімдердің ашықтығы, шынайылығы және заңдылығы және критерийлері [Федорова, 2010. 144б]. Осы қағидаттарға сүйене отырып, әр ел өзінің тетіктері мен рәсімдерін құрып, ең сәтті тәжірибелерді шоғырландырады.

Финляндияда бейресми білім беруді қолға алу жүйесі 20 жылдан астам уақыт бойы жұмыс істеп келеді, осы уақыт ішінде онда құзыреттерді танудың түрлі тетіктері әзірленді, басқарудың сенімді жүйесі құрылды және ұлттық саясаттың мүдделерімен келісуге қол жеткізілді [Karttunen, 2016. Р. 4–6]. Финляндиядағы жоғары білім беру жүйесінде дағдылар мен құзыреттерді тану еркін өнер мен ғылымдар моделі бойынша жүзеге асырылады. Мысал ретінде мемлекеттік емес қауымдастық қолдайтын OK Study Centre ересектерге арналған ұлттық білім беру мекемесі бірнеше ұйымнан тұратын желіні басқаратын білім беру қызметі (Opintotoiminnan Keskusliitto ry). Орталық өзінің электрондық білім беру ортасын қолдайды және дамытады, онда жаттықтырушылар мен оқытушылар оқытудың құжатталған нәтижесімен оқыту бағдарламаларын қалыптастырады. OK Study Centre және Финляндиядағы басқа да ересектерге арналған еркін білім беру орталықтары Open Badge жүйесін, соның ішінде, мысалы, волонтерлік жұмыс барысында алынған дағдыларды игеру үшін пайдаланады.

Финляндияда құзыреттілікке бағдарланған біліктілік жүйесі (Competence-Based Qualifications, CBQs) айтарлықтай танымал, ол елдің жалпы біліктілік жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Ол арқылы жыл сайын өз біліктілігі туралы сертификат алғысы келетін 100 мың оқушы өтеді. Жүйе ресми түрде танылды, еңбек және жұмыспен қамту жүйесінің өзгертін талаптарына сәйкестігін қамтамасыз ету мақсатында осы рәсім арқылы алынған біліктілік аудиті үнемі өткізіліп тұрады.

Финляндиядағы бейресми және ақпараттық білім беруді танудың қосымша құралы-Ұлттық мастер-класс қауымдастығы, мастер-класс және әлеуметтік жұмыспен қамту саласында оқыту, білім беру және ақпараттық қызметтерді ұсынатын мемлекеттік емес ұйым. Қауымдастық қызметі ел аумағының 90%-на таралатын 220-дан астам ұйымды біріктіреді. Қауымдастықтың мақсаты-мастер-класстардың жұмысын талдау және оларды өту нәтижесінде алынған құзыреттердің ұлттық біліктілік жүйесінің талаптарына сәйкестігін [Karttunen, 2016. P. 7] анықтау.

ЕО-тың кейбір елдерінде формальды емес білім беруде алынған құзыреттерді тану саясаты негізгі әлеуметтік-экономикалық проблемаларды шешуге, атап айтқанда, көшіп-қонушыларды біріктіруге және халықтың қартаюы жағдайында қажетті егде жастағы адамдарды қолдауға бағытталған.

Сонымен, Испаниядағы бейресми білімді танудың негізгі құралы-бұл кәсіби дағдыларды бағалауға және тануға мүмкіндік беретін Acredita бағдарламасы. Бағдарлама әртүрлі жастағы адамдарға білім алуға тең қол жетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған [Villar, Celdrán, 2013. P. 136].

Испанияның ұлттық экономикасының белгілі бір секторларында бейресми білім беру нәтижелерін тану және құзыреттерді сертификаттау рәсімдерін кәсіподақтар, сауда палаталары және бизнес-ұйымдар жүргізеді. Бұл бастама расталған біліктілігі жоқ қызметкерлерді (мигранттарды) жұмысқа орналастыруды жеңілдетуге арналған [Carro, 2016. P. 16].

Кейбір елдер үміткерлердің біліктілігін бағалау мүмкіндіктерін кеңейтеді және сертификаттау процедураларына олардың әлеуметтік іс-әрекеттегі практикалық тәжірибесін, еріктілік жұмысын тануды қамтиды. Мысалы, жастардың волонтерлік қызмет барысында алған дағдыларын сертификаттау жүйесіне, сондай-ақ бейресми және ақпараттық білім беруді валидациялау тетігіне сүйенетін Люксембургтегі бейресми білім берудің құзыреттерін тану саясаты жатады. Жастар туралы регламентке сәйкес кемінде 400 сағат көлемінде жобалық қызметті жүзеге асыратын немесе кемінде үш ай бойы волонтерлік қолдау бағдарламасына қатысқан студенттер, сондай-ақ 30 жасқа дейінгі бастамашыл азаматтар дағдыларды тану туралы сертификат алуға үміткер бола алады. Сондай-ақ, бұл механизм кем дегенде 150 сағат көлемінде тренингтен өткен жастарға қолданылады.

ЕО-тың кейбір елдері құзыреттіліктің барлық көлемін кәсіби және әлеуметтік-мәдени тануды жүзеге асырады. Ирландиядағы "білім беру" (Learning Cloud) жүйесі білім беру кредиттерінің трансферін, кәсіптік немесе волонтерлік қызмет не өмірлік тәжірибе (бос уақыт қызметін қоса алғанда) нәтижесінде алынған бастапқы білімді тануды қамтиды. "Білім беру" үміткердің қажеттіліктеріне қарай дағдыларды толық немесе шектеулі біліктілік туралы сертификатқа түрлендіруге мүмкіндік береді, сондай-ақ біліктілікті арттыру және кәсіптік даярлау үшін мүмкіндіктер береді

Әлемдік білім беру ортасының жеке өлшемі-онлайн оқыту. Жаппай ашық онлайн курстар (ЖАОК) жаңа технологиялар арқылы бейресми білім алу үшін кең мүмкіндіктер ашады. 2016 жылы Еуропаның тоғыз университеті ЖАОК-ны тұрақты тәжірибеге енгізді [Grajčević, Shala, 2016. P. 124]. Бастапқыда мұндай курстарды таратудың мақсаты университеттердің брендин алға жылжыту болды. Алайда, көп ұзамай Еуропа елдері ЖАОК-ны өмір бойы оқыту жүйесіне белсенді түрде енгізе бастады. Мысал ретінде OPENUPED платформасы, сондай-ақ ЕО қаржыландыратын жобалар: Emma, HOME, Moonlite және SCORE 2020, бұл құзыреттілікті кеңейтуге және әртүрлі тақырыптағы білім беру курстарына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Онлайн-оқыту нәтижесінде алынған құзыреттер мен білімді аккредиттеу және тану ЖАОК-ны дамудың жаңа деңгейіне шығарды. 2017 жылдың басында FutureLearn платформасы Австралиядағы Дикин университетімен (Deakin University) және Ұлыбританиядағы Ковентри университетімен (Coventry University) стратегиялық серіктестік келісім жасай отырып, оқыту нәтижелерін сертификаттауды бірінші болып енгізді. 2017 жылы микросертификаттарды (ЖАОК өту нәтижесінде алынған дипломдар) тану және оларды негізгі еуропалық стейкхолдерлер арасында тарату жөніндегі негіздемелік бағдарламалардың көмегімен Еуропадағы онлайн-курстардың беделін және танымалдылығын арттыруға арналған еуропалық ЖАОК консорциумы құрылды [Jansen, Konings, 2018. P. 7–8].

Литвада онлайн оқыту арқылы алынған бейресми білімді ұлттық деңгейде тану тәжірибесі бар. Литваның қашықтықтан және электронды оқыту қауымдастығы студенттерге қашықтықтан және аралас оқытуды ұсынатын 50 білім беру мекемесін біріктіреді. Онлайн оқыту арқылы алынған біліктілікті Литва қашықтықтан және онлайн оқыту қауымдастығы сертификаттай алады.

ЖАОК-ны тарату және олардың Еуропа елдерінде өту нәтижелерін тану, ең алдымен, арнайы әлеуметтік топтарға бағытталған. Соңғы жылдардағы қоғамдық-саяси шындықтар мигранттар мен босқындардың Еңбек және әлеуметтік қатынастарына қосылуын талап етеді. ЖАОК халықтың осы тобының бейресми білім алуы үшін маңызды құрал және ресурсқа айналады.

Мысал ретінде ғылыми және жеке бастамалар (Moonlite), еуропалық институттар мен ЮНЕСКО жобалары [Jansen, Konings, 2018. P.10]. Еуропалық аймақ АҚШ-тан кейінгі екінші орынға ие болды, бірақ мұнда онлайн курстар негізінен ресми білім беру жүйесінде қолданылды. Соңғы уақытқа дейін Еуропада және әлемде бейресми онлайн білім берудің таралуынан ұзақ мерзімді әсерлердің болмауының себептерінің бірі оқытудың бұл түрін танудың болмауы болып саналды. Алайда, қазірдің өзінде 2018 жылы әлемнің 49 университеті, оның ішінде Еуропалық университеттер, жалпы 370 тегін онлайн курстарын ұсынды. Курстардың жартысынан астамы компьютерлік технологиялар мен бизнес негіздерін, қалғандары — инженерия, гуманитарлық

пәндер, креативті ойлау және ақпаратты жүйелеу негіздері, әлеуметтік құзыреттерді дамытуға арналған.

Корея Республикасында құзыреттерді танудың ерекше көпвекторлы тетігі бар. Бірінші модель-бұл екі түрлі курстардан тұратын: еркін және емтихандық курстардан тұратын өздігінен білім алу арқылы академиялық дәрежелер алу жүйесі (the System of Academic Degrees Acquisition through Self-Education, Dok-Nack-Sa). Еркін курстар-бұл бейресми білімнің бір түрі, өйткені студенттер тек курстан өтуі керек, оны өту нәтижелері бойынша емтихан тапсырудың қажеті жоқ. Сондай-ақ Корея Республикасында академиялық кредиттер жүйесі (Academic Credit Bank System, ACBS) бар: білім берудің әртүрлі түрлерінің нәтижелерін тану осы нәтижелерді білім беру кредиттеріне ауыстыру арқылы жүзеге асырылады және академиялық дәрежелер кредиттердің белгілі бір жиынтығының болуы негізінде беріледі. Жүйе танылатын білім беру кредиттерінің бірнеше түрін қамтиды: жоғары оқу орындарында алынған; бейресми білімді тану нәтижесінде, оның ішінде тренингтерден өту арқылы алынған; материалдық емес мәдениетті сақтау мақсатында іс-шараларға қатысу нәтижесінде алынған; қысқа мерзімді академиялық курстардан өту нәтижесінде алынған (бір семестрде алты және одан да аз кредит); дағдыларды/құзыреттерді ұлттық тану арқылы алынған (Корея Республикасында құзыреттер мен дағдылардың ұлттық тізілімі, сондай-ақ белгілі бір аумақтарда ғана жұмыс істейтін өңірлік тізілімдер бар); өз бетінше білім алу арқылы академиялық дәрежелерді алу жүйесі бойынша алынған [Sang-Duk, 2007. P. 30–33]. Қазіргі уақытта ACBS-ке 500-ден астам білім беру мекемелері қатысады

Еңбек нарығындағы теңгерімсіздікті жою үшін бейресми және кәсіби құзыреттерді тану жүйесін пайдаланған Үндістанның мысалы назар аударарлық: колледж түлектерінің көп болуына қарамастан, елде жоғары білікті жұмыс күшінің тапшылығы бар (үнді мамандарының тек 10% - ы қажетті кәсіби дағдыларын көрсетеді) [UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2015].

Австралия-бейресми білім беру құзыреттерін тану жүйесі жоғары дамыған елдердің бірі, оған мемлекеттік органдар да (Австралия үкіметі), сондай-ақ көптеген мемлекеттік емес құрылымдар (сертификаттауды жүзеге асыратын агенттіктер мен коммерциялық ұйымдар) кіреді. Австралияда құзыреттерді тану тетігі 1995 жылы Австралиялық біліктілік негіздемелік бағдарламасы (Australian Qualifications Framework) негізінде іске қосылды.

Австралиядағы білім мен дағдыларды валидациялау жүйесіндегі серіктес ұйымдардың бірі VETASSESS болып табылады. Осы ұйымда бар құзыреттер туралы сертификат алу тек Австралия азаматтарына ғана емес, сонымен қатар қашықтықтан еңбек мигранттарына да қол жетімді. Осылайша, Австралиялық біліктілік бағдарламасы мемлекеттің білім беру және жастар саясатын жүзеге асыруға ғана емес, демографиялық және көші-қон саясатын реттеуге де қатысады. Саясаттың негізгі мақсаты адами капиталды инвестициялау, жоғары

білікті кадрларды тарту, білім беру мекемелері мен жұмыспен қамту салалары арасында білім алушылар мен қызметкерлердің ұтқырлығын арттыру, австралиялық кәсіби біліктілік жүйесінің беделін арттыру болып табылады.

АҚШ пен Канадада бейресми білім беруді тану саясаты кәсіби құзыреттерді сертификаттауға және алдыңғы оқытудың нәтижелерін тануға бағытталған.

Канада тәжірибесі ізденушілердің тәжірибесін емес, олардың практикалық қызметінің нәтижесінде алған білімі мен дағдыларын тану тұрғысынан қызықты. Өтініш берушінің алдыңғы оқу нәтижелерін бағалау үшін бірқатар ұйымдар (колледждер, университеттер, лицензиялау және сертификаттау органдары) жазбаша тесттерді қолданады. Ұлттық деңгейде алдыңғы білім беру нәтижелерін тану мәселелерімен мемлекеттік органдар (Канада Білім министрлерінің кеңесі) және қоғамдық ұйымдар (алдыңғы оқытуды бағалау жөніндегі канадалық қауымдастық) айналысады [Литвинова, Саморуков, 2015. С. 20-21].

Статистикалық деректерді талдау Ресейдің дамыған елдерден адами капиталды дамыту үшін маңызды бейресми білімнің таралуы мен танылу деңгейі бойынша айтарлықтай артта қалуын көрсетеді. 2018 жылы ЭЖМ ҒЗУ жүргізген зерттеуге сәйкес, 25 жастан 64 жасқа дейінгі ресейліктердің тек 20% -ы бейресми оқыту практикасына енгізілген. Германия, Франция және Швециядағы тиісті көрсеткіштер 52-ден 84% - ға дейін [ЭЖМ ҒЗУ, 2018. Б.255].

Бүгінгі таңда Ресей Федерациясында отандық білім беру ұйымдары жүйесінен тыс алынған құзыреттерді тану тек шетелде алынған ресми білімге және / немесе біліктілікке қатысты. Ол шет мемлекетте алынған білімнің және/немесе Біліктіліктің маңыздылығы мен деңгейін ресми растауды және олардың иесіне академиялық, кәсіби және/немесе өзге де құқықтарды беруді көздейді. Шетелдік білімді және/немесе шетелдік біліктілікті тану туралы шешімді Білім және ғылым саласындағы қадағалау жөніндегі Федералдық қызмет қабылдайды

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының деректері бойынша бейресми оқытуға ең маңызды кедергілердің қатарында РФ азаматтары негізгі жұмыс орнында күшті жұмыспен қамтуды (респонденттердің 27%), бейресми оқудың жоғары құнын (24%), сабақтарды өткізудің ыңғайсыз уақытын/орнын (15%) [OECD.Stat., 2019a].

Ресейде біліктілікті тану жүйесін құру жұмыстары басталды, бірақ тез және әрдайым дәйекті емес. Мәселен, 2017 жылғы 1 қаңтардан бастап қызметкерлердің, сондай-ақ белгілі бір түрдегі еңбек қызметін жүзеге асыруға үміткер адамдардың біліктілігін бағалау рәсімін реттейтін "біліктілікті тәуелсіз бағалау туралы" 2016 жылғы 3 шілдедегі № 238 Федералдық заң күшіне енді. Тәуелсіз бағалау өтініш берушінің біліктілігінің Ресей Федерациясының

заңнамалық актілеріне сәйкес кәсіби стандарттың талаптарына немесе біліктілік талаптарына сәйкестігін растауды қамтиды (Заңның 2-бабы).

Біліктілікті тәуелсіз бағалау жүйесінің қатысушылары кәсіптік біліктілік жөніндегі кеңестер, РФ Президенті жанындағы кәсіптік біліктілік жөніндегі Ұлттық кеңес, біліктілікті дамытудың ұлттық агенттігі, біліктілікті бағалау орталықтары, сондай-ақ жұмыс берушілер мен ізденушілер болып табылады. № 238 ФЗ сәйкес біліктілікті бағалау орталықтары кәсіби емтихан түрінде тәуелсіз бағалау жүргізеді. № 238 ФЗ қабылданғаннан кейін Ресейде кәсіби біліктілік бойынша кеңестер құрыла бастады.

2019 жылғы қыркүйектегі жағдай бойынша осындай 37 кеңес тіркелген. Олардың өкілеттіктері өте кең: бұл кәсіби емтихан кезінде орталықтар қолданатын тиісті біліктіліктер бойынша бағалау құралдарын әзірлеуді және бекітуді ұйымдастыру; кәсіптік білімнің федералды мемлекеттік білім беру стандарттарына сараптама жүргізу; еңбек нарығына кемінде екі жылда бір рет мониторинг жүргізу; кәсіби стандарттар мен біліктілік талаптарын әзірлеу.

Алайда, жұмыс берушілердің, лауазым іздеушілердің және кәсіби біліктіліктерді бағалайтын ұйымдардың өзара іс-қимылының жаңа форматы нақты әлеуметтік тәжірибеге үлкен қиындықпен енеді.

Атап айтқанда, бұл өкілеттіктерді өз күштерімен және құралдарымен жүзеге асыру жеткіліксіз. Біліктілікті бағалау рәсімдерін шетелдіктермен енгізудің ресейлік тәжірибесін салыстыра отырып, бұл жүйенің баяу даму себептері тек төмен орындаушылық тәртіпке ғана байланысты емес деп болжауға болады [5]. Ресейдің еңбек нарығында нақты жұмыс берушілер (оның ішінде шағын және орта бизнес) әртүрлі стратегиялық мақсаттарға ие, олардың персоналды басқару тәсілдері, яғни адами капитал әртүрлі.

Кемелдену деңгейі жоғары компаниялар мен кадрлық саясатында персоналды басқарудан компанияның адами капиталын дамытуға көшуді жүзеге асыратын оған қаражат салуға дайын ірі ұйымдар ғана құзыреттерді тәуелсіз бағалаудың нақты қажеттілігін түсінеді. Жұмыс берушілердің көпшілігі "мемлекеттің тиісті нормативтік-құқықтық базаны жасауы және оны іске асыруға деген ұмтылысы бюрократиялық қысым ретінде қабылданады, соның ішінде негізсіз шығындар, оның тәуелсіздігін қамтамасыз етуі керек жүйенің экономикалық тиімділігі мен әлеуметтік құрамдас бөлігі көбінесе айқын емес" [Горгадзе, 2016.Б.78].

Жаңа тәжірибелерді институционализациялау әрдайым күрделі әлеуметтік процесс болып табылады және оқиғаларды "жоғарыдан" мәжбүрлеу кейде жоспарланғанға қарама-қарсы нәтижелерге әкеледі. Ресей Федерациясында бейресми құзыреттерді сертификаттау процедураларының шектеулі саны халықтың құзыреттілікті растаудың жаңа мүмкіндіктері туралы нашар хабардар болуымен және жұмыс берушілердің біліктілікті танудың жаңа құралдарына сенімсіздікпен байланысты болуы мүмкін. Мұндай тәжірибелерге

халықтың аз тартылу себептері жеке пысықтауды және одан әрі зерделеуді талап етеді.

Осылайша, бейресми білім беруде алынған құзыреттерді танудың ұлттық жүйесінің даму деңгейі мен құрылымы белгілі бір елдің экономикалық және мәдени ерекшеліктерімен тығыз байланысты. Бұл жүйеге мемлекеттің экономикалық саясаты, технологиялық даму деңгейі, еңбек нарығындағы жағдайы, көші-қон саясаты тікелей әсер етеді. Еуропа елдерінде бейресми білім беруді тану жүйесін дамытудың басым мақсаттары жұмыссыздық деңгейін төмендету, өмір бойы оқу мүмкіндігін қамтамасыз ету, әлеуметтік инклюзияны тарату болып табылады.

Шығыс Азия елдері негізінен цифрлық құзыреттерді тануға, сондай-ақ бейресми білімді тануды жалпы білім беру саясатына интеграциялауға бағытталған. АҚШ, Австралия және Канада жоғары білім беру мекемелері мен бағалау жүргізетін мамандандырылған коммерциялық ұйымдар өткен оқу тәжірибесі мен білімін сертификаттау алаңы ретінде пайдаланады. Балама бейресми бағдарламалар ресми оқыту халықтың барлық санаттарын қамтымайтын елдерде жиі кездеседі.

Бүгінгі таңда бейресми білім берудің өзекті құралы ЖАОК болды. Корпоративтік оқытуда ЖАОК ең алдымен адами ресурстарды (жеке қасиеттер мен бейресми құзыреттерді) дамыту құралы ретінде, сондай-ақ компания ұсынатын кәсіптік оқытуға қосымша ретінде танылады.

Компаниялар онлайн-оқытуға үлкен үміт артады: персоналды оқытуға жұмсалатын шығындарды қысқарту, өзекті және жоғары сапалы білім беру, озық құзыреттерді дамыту және кәсіби желілерді құру. Корпорациялардың онлайн оқытуды қолдануындағы кедергілер көбінесе әкімшілік кедергілер (құқықтық шектеулер, құпиялылықты қамтамасыз ету қажеттілігі) және өз курстарын құруда тәжірибенің болмауы болып табылады. Соңғысы SAP SE неміс компаниясы мен Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы, Udacity жеке білім беру ұйымы және Google корпорациясы көрсеткен онлайн оқыту тәжірибесі бар ұйыммен ынтымақтастық арқылы сәтті шешілуде.

Қазіргі уақытта әлемнің барлық дамыған елдерінде мемлекеттік саясат деңгейінде білімнің қоғам дамуының негізіне айналуы, адамзатты «өмір бойы білім алатын» қоғамға айналдыру, ХХІ ғасырдағы әлеуметтік-экономикалық прогрестің қажетті құралы болып табылатындығы мойындалуда.

«Үздіксіз білім беруден өмір бойы білім алуға» деген ереже жалпы білім беру жүйесінің ұраны бола алады және қосымша білім берудің әлеуеті мен міндеттерін барынша толық көрсетеді, бұл өз кезегінде білім беру тұжырымдамасын іске асыру тетіктерінің біріне айналуы тиіс.

Қосымша білім берудің даму тарихы келесі оқиғалармен байланысты [3]. 1967 жылы Уильямсбургте (АҚШ) өткен халықаралық конференцияда «білім беру саласындағы әлемдік дағдарыстың» күшеюіне белгілі талдаудың негізін

одан әрі қалыптастыратын идеялар ұсынылды. Қолдануға жарамсыз бағдарламаларға қатысты мәселелер көтерілді; білім беру және экономикалық өсу міндетті түрде қарқынмен қамтамасыз етілмейтінін мойындай отырып, көптеген елдер ресми білім беруді қаржыландыруда қиындықтарға тап болатыны айтылды.

Негізгі білім беру жүйелері әлеуметтік-экономикалық өзгерістерге тым баяу бейімделеді, олардың дамуы тек өздерінің консерватизмімен ғана емес, сонымен қатар қоғамдардың өздерінің инерциясымен тежеледі деген қорытынды жасалды. Дәл осы бастапқы нүктеден дүниежүзілік банктің стратегтері мен экономистері қосымша білім беруді ажырата бастады [2]. Білім берудің бұл үш жақты жіктелуі ең алдымен Кумбс пен Ахмедтің еңбектерінен туындады [3].

Бұл санаттауда иерархиялық, хронологиялық деңгейлі білім беру жүйесі формальды білім ретінде жіктеледі: бастауыш мектептен бастап, университетке дейін, соның ішінде жалпы академиялық зерттеулер, әртүрлі мамандандырылған бағдарламалар мен күндізгі бөлімдерде техникалық және кәсіптік білім беретін мекемелер пайда болды.

Қосымша білім беру – бұл шын мәнінде өмір бойы жүзеге асатын процесс, онда әрбір адам күнделікті тәжірибеден көзқарастарды, кітапханалар мен бұқаралық ақпарат құралдары арқылы құндылықтарды, дағдыларды және білімді меңгереді және өзінің қоршаған орта ресурстарынан - отбасы мен көршілерден, жұмыс пен ойыннан, нарықтан тәрбиелік әсер алады.

Белгіленген формальды жүйеден тыс кез келген ұйымдастырылған оқу әрекеті қосымша білім беру ретінде жіктеледі. Жеке қызмет немесе оқыту субъектілеріне қызмет етуге және оқу мақсаттарын жүзеге асыруға арналған кеңірек қызметтің маңызды бөлігі.

Бұл жіктеу бойынша айырмашылықтар негізінен әкімшілік сипатта болады. Формальды білім беру әртүрлі оқу орындарымен, қоғамдық топтармен және басқа ұйымдармен қосымша білім берумен байланысты, ал қосымша білім отбасымен, достарымен және жұмыс әріптестерімен өзара әрекеттесу сияқты қалған нәрселерді қамтиды. Фордхэм [2] атап өткендей, бұл анықтамалар категориялар арасында қатаң шеңбер бар дегенді білдірмейді.

Әдетте «қосымша білім беру» деп аталатын бастамалар мен бағдарламалардың саны көп және әртүрлі. Олардың түсінігінде және сәйкесінше оңтүстік, дамушы елдер мен солтүстік, дамыған елдерде жүзеге асырылуында белгілі бір айырмашылық бар екенін атап өткен жөн. Соңғысы, ең алдымен, саяси және азаматтық білім беру бағдарламаларын, мектепті тастап кеткен балаларға арналған бағдарламаларды, даму бастамаларымен байланысты тәрбие жұмыстарының түрлерін, әртүрлі білімді, оқытуды және денсаулықты сақтауды таратуды қамтиды. Бұған қоса, олар мемлекеттік және жеке оқыту бағдарламаларының әртүрлі мысалдарымен байланысты.

Оңтүстікте бұл негізінен сауат ашу және ересектер мен жастарға арналған негізгі білім беру бағдарламалары, денсаулық сақтау, сауат ашу, ауылды дамыту. Оңтүстіктің ерекшелігі де қосымша білім берудегі жас және гендерлік көзқараста жатыр, бұл жағдайда негізінен жастар мен әйелдер қамтылады.

Өткен ғасырдың 70-жылдарында даму, ең алдымен, адамдардың өзіне байланысты екенін және олардың өмір сүру сапасын жақсартуға көбірек көңіл бөлу керек екенін ұғыну үлкен рөл атқарды. Бұл формальды білім берудің жаңа тәсілдерін талап етті және қосымша білім беруге айтарлықтай серпін берді.

Симкинс [4] қосымша білім беру бағдарламаларын формальды білім беру бағдарламаларымен салыстырғанда мақсаттары, уақыты, әдістері және бақылауы тұрғысынан талдады. Идеалды үлгіні құру нәтижесінде білім беру саласындағы қосымша бастамалардың икемділігіне, жергілікті жеріне және «қаталдығына» қарамастан, оқу жоспарында қаншалықты деңгейде қалып отырғаны анықталды (кесте 1).

Кесте 1. Негізгі және қосымша білім беру модельдері

Білім берудің жүйелі сипаттамасы	Білім беру	
	Ұзақ мерзімді және жалпы	Қысқа мерзімді және нақты
мақсаты	Ресми түрде танылған білім туралы құжаттарды алу	Бұл құжаттарды қабылдау күтілмейді.
уақыты	Ұзақ цикл, толық күн	Қысқа цикл, толық емес жұмыс күні
мазмұны	Стандартталған, оқу материалының негізгі ережелеріне бағытталған	Жекеленген, нәтижеге бағытталған
орны	Ресурсты тұтыну	Ресурс үнемдеу
Ресурс құны	Ішкі/ иерархиялық	Өзін-өзі басқару
Бақылау		

Қосымша білім беру, Фордхэм [2] пікірінше, оны ұйымдастыру мен жоспарлауды оқушылардың өздері қамтамасыз ететіндігімен түсіндіріледі.

Джеффс пен Смит [5] оқу жоспарын жобалау арқылы формальды және қосымша білім беруді ажыратады. Бұл мағынада формальды білім беруді белгілі бір дәрежеде жоғарыдан төмен білім беру ретінде қарастыруға болады. Жұмыс берушілер мен үкімет ұсынатын барлық дерлік оқыту бағдарламалары осы санатқа жатады. Қосымша білім беру, өз кезегінде, оқушылардың мүдделері үшін ұйымдастырылады және, әдетте, бағдарламаларды жоспарлауға оқушылардың өздері қатысады, яғни. ол негізінен келісілген білім беру бағдарламалары негізінде «төменнен жоғары» қарай жүзеге асырылады.

Алан Роджерс [6] кітабында баяндалған қосымша білім берудің даму тарихы мен қазіргі жағдайы туралы қызықты көзқарастар бар. Автор 1960-шы жылдардың соңы мен 1970-ші жылдардың басындағы формальды білім беруді

сынаушылар балама іздеуден гөрі, өз сындарында күштірек болды деп есептейді. Солай бола тұрса да, мұндай балама нұсқалар және олардың бір көзі қосымша білім беру негіздерінің бірі болып табылатын гуманистік психология болды. Гуманистік психологияның негізін қалаушылардың бірі және көшбасшыларының бірі Карл Роджерс оқытудың дәстүрлі моделі деп атағанның орнына өзінің эксперименттік оқыту парадигмасында оқушылардың қажеттіліктері мен тәжірибесіне негізделген, оларды құрметтейтін ерікті оқытуға негізделген гуманистік көзқарасты ұсынды. Жеке бірегей тұлғалар ретінде, оқуға қатысатын топтың барлық мүшелерінің оқу үшін жауапкершілікті бөлісуі, білімнің, сенімнің, қоғамның құндылықтары мен мінез-құлқының сыни көрінісі, өздігінен оқу және оқу мен іс-әрекеттің циклдік өзара әрекеттесуі орын алды.

XX ғасырдың 80-90 жылдарында формальды және қосымша білім берудің көп және аз академиялық жүйелерінің арасындағы қарама-қайшылықтар айқын болды. Біріншісі, көп жағдайда оқытудың жүйелік-бағдарлы сипатымен байланысты, бұл кезде оқушылар білім, білік және дағдының пассивті қабылдаушылары, оларға мұғалім арқылы білім беру жүйесі арқылы берілді. Ал, сұраныс бойынша қажетіне қарай қайта қарастырылды. Екінші жүйе, ең алдымен оқушыға бағытталған оқытуға бағытталған және онда тәжірибе негізінде құрастырылған бірегей білім жасалды.

Балаларға арналған қосымша білім беру ерекшеліктерінің заманауи көрінісі Еуропалық балаларға білім беру қауымдастығының веб-сайтында «Адамдар жеке тұлға ретінде саналы түрде дами алатын, әлеуметтік өмірде өз мүмкіндіктеріне дербес сүйенетін процеске жәрдемдесу үшін арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар. Білім мен түсіну деңгейін арттыру арқылы қарым-қатынас пен іс-әрекет; өз пікірлері мен сезімдерін басқа адамдардың пікірлерімен және сезімдерімен салыстыру; дағдылары мен оларды білдіру тәсілдерін дамыту» берілген [7].

Еуропа Кеңесі белгілеген шеңберде қосымша оқыту әлеуметтік контекстті ескере отырып, қосымша оқыту мектеп немесе кәсіптік білім нақты, бірақ еркін таңдалған мақсатқа бағытталған барлық дерлік оқытуды қамтитынын, оқытудың негізгі немесе жалғыз әрекеті болып табылатынын түсіндіру қажет. Өзінің нақты мазмұнын кеңейту негізінде қосымша оқыту институттандырылған, жоспарланған мектеп немесе кәсіптік оқыту контекстінен тыс орындалатын диплом немесе танылған сертификат алуға бағытталған іс жүзінде барлық іс-шараларды қамтиды.

Адам құқықтары саласындағы белсенді ұйым ретінде Еуропа Кеңесі кәсіби қабілеттілікті белсенді азаматтық және әлеуметтік инклюзиямен тығыз байланысты деп санайды. Қосымша білім бұл тұрғыда кең мүмкіндіктер береді. Оның аясында адамдар кәсіби құзыреттіліктерді тәжірибеге аударуды үйреніп қана қоймайды, сонымен бірге демократиялық процестерге қатысу үшін

қажетті коммуникация, өзара әрекеттесу, ынтымақтастық және мәдениетаралық диалог үшін қажетті құзыреттерді дамытады.

Білім беру саласындағы саясаткерлер барлық оқу әрекетін тану жүйесі арқылы оқу процесінің үздіксіздігі туралы тезисі енгізді. Мемлекеттік қызметтер бірінші кезекте формальды оқу процесінде алынған құзыреттерді, білім мен дағдыларды таниды.

Еуропа Кеңесі қосымша оқытуды мойындауды әрқашан қолдап келеді. Тек 2003 жылғы «Жастар үшін қосымша білім беруді ынталандыру және тану туралы» ұсынысты атап өткен жөн. Бұл құжат мектептен тыс жастар көшбасшылары мен жастар жұмысшылары үшін Еуропалық портфолио құруды ұсынады. Тағы бір айта кететін маңызды іс-шаралар: Қосымша білім беру симпозиумы (Страсбург, 2000 ж. 13-15 қазан) және Еуропа Кеңесі мен SALTO ресурстық орталығының «Тануға арналған көпірлер» бірлескен конференциясы (Левен, 19-23 қаңтар 2005 ж.), және жастар көшбасшылары мен жастар жұмысшылары үшін еуропалық қосымша оқу портфолиосын әзірлеу (2007).

Қосымша оқытуды тану үшін екі критерийді ескеру қажет:

- бір жағынан білім беру шеңберінде алынған негізгі құзыреттер; бұл тану нысаны негізінен біліктілікке әкелетін кәсіби құзыреттілікке жатады;
- екінші жағынан, ерікті қызметке белсенді қатысатын тұлғалардың мәртебесі мен өзін-өзі бағалауын анықтауға бағытталған әлеуметтік тану (қосымша оқытуды растау нысандарының бірі).

Финляндия қосымша білім берудің бай тарихы бар және «қосымша білім беру» термині білім беру мекемелері беретін ересектер үшін жалпы білім алу мүмкіндіктерін қамтитын қуатты және әртүрлі заманауи жүйесі бар елдердің бірі болып табылады. Қосымша білім берудің маңызды ерекшелігі (Финляндияда балаларға арналған либералды білім деп те аталады) оқу жоспарларының әртүрлілігі, қатысудың ерікті сипаты және тұлғаға бағытталған әдістерді пайдалану болып табылады. Қосымша секторға арналған мемлекеттік бюджет Финляндиядағы балаларға арналған білім беруді қаржыландырудың жалпы көлемінің 24%-ын қамтиды.

Финляндия қосымша және қосымша тәсілдермен алынған білім беруді мойындаудың мемлекет тарапынан қолдау көрсететін тұрақты жүйесі бар бірнеше еуропалық елдердің бірі болып табылады. Бұл ретте біліктілікті растаудың қолданыстағы тәжірибесін одан әрі жетілдіру және біріздендіру мүмкіндіктері қарастырылуда. Ұлттық билік бұл бағытта жылжуға бейімділігін көрсетуде.

Финляндиядағы балаларға арналған қосымша білім беру ұйымы (ФАЭА) балаларға арналған қосымша білім беруді дамытуға елеулі үлес қосты. Бұл үкіметтік емес ұйым. ФАЭА-ның негізгі міндеттері ересектердің қосымша білім алуына, халықаралық ынтымақтастыққа және балаларға арналған білім беру саласында жұмыс істейтін педагогтарды одан әрі оқытуға жәрдемдесу болып

табылады. ФАЕА қосымша балаларға арналған білім беруді болашақта дамыту мәселелерін талқылау үшін Білім министрлігімен белсенді ынтымақтастықта, ФАЕА маңызды қоғамдық әрекетті ұйымдастыруда, әлеуметтік маргинализацияның алдын алуда және белсенді азаматтықты ынталандыруда ересектер білімінің рөлін алға тартады.

Еурокомиссияның 2011 жылды Еріктілер қозғалысы жылы деп жариялануы балаларға арналған қосымша білім беруді дамыту үшін өте маңызды. Еуропалық Одақтың құжаттарында бұл 100 миллионнан астам еуропалық еріктілердің әділетті қоғам құруға қосқан үлесін мойындау және қолдау қадамы екені атап өтілген. Жылдың мақсаттары Еуропадағы волонтерлік қозғалыстың жағдайына қатысты амбициялар мен ниеттерді – тану, оның қызметін қолдау, волонтерлік ұйымдарды нығайтуды көрсетеді. Еріктілер қозғалысының Еуропалық жылына арналған науқан соңғы айларда Еуропадағы мыңдаған волонтерлық ұйымдарды жұмылдырды және Еуропалық балаларға арналған білім беру ұйымы бұл қызметке, ең алдымен, қосымша білім беру аясында белсенді түрде қатысуда.

Сонымен, қазіргі уақытта «қосымша білім беру» ұғымы көп жағдайда өмір бойы білім алу дискурсымен байланысты екенін атап өтеміз. Ересектерге қосымша білім берудің халықаралық тәжірибесін талдауды жалпылау оның келесі сипаттамаларын бөліп көрсетуге мүмкіндік берді:

- халықтың әртүрлі әлеуметтік, кәсіби, демографиялық топтарының нақты білім беру қажеттіліктеріне бағдарлану;
- адамдардың нақты санаттары туралы алаңдаушылық;
- ересектердің өзіндік мотивациясына негізделген мәжбүрлеу сипатының болмауы;
- оқытудың жоғары тұлғалық мәні;
- оқушылардың оқу іс-әрекетінің нәтижесі үшін ішкі жауапкершілігі;
- лайықты жеке өмір сүру үшін қолайлы алғышарттарды қамтамасыз ететін, сондай-ақ қоғамдық және еңбек өміріне табысты қатысуды қамтамасыз ететін тұлғалық қасиеттерді дамыту;
- қоршаған әлеуметтік құрылымды жақсырақ түсінуге және қажет болған жағдайда өзгертуге мүмкіндік жасау;
- қазіргі әлемнің тез өзгеретін жағдайында ұтқырлықты дамыту;

2017 жылдың 17-19 сәуірі аралығында Ярославль қаласында әртүрлі тақырыптағы 4 конференцияның басын қосқан «Еуразиялық білім беру диалогы» атты үлкен халықаралық форум өтті. Форумға 25 елдің, соның ішінде Оңтүстік Африка мен Жапония сияқты алыс елдердің өкілдері қатысып, үш күн бойы ортақ бағыт – дүние жүзіндегі білім берудегі ортақ тәсілдерді дамыту арқылы біріккен түрлі проблемаларды талқылады.

Балалармен сыныптан тыс жұмыстың алғашқы ұйымдастырылған түрлерінің пайда болуын ХҮІІІ ғасырдың 30-жылдарына жатқызады, бұл кезде

Санкт-Петербургтегі гентри кадет корпусында оқушылар тарапынан әдеби үйірме ұйымдастырылған.

Шамамен сол уақытта балалар саябақтарының құрылу тарихы басталады, оның біріншісі Екатерина II бұйрығымен оның немересі, Ресейдің болашақ императоры Александр I үшін жасалған.

Сонау өткен ғасырдың ортасында Л.Н. Толстой, К.Д. Ушинский, қосымша білім беру теориясы үшін тұрақты маңызы бар идеялар тұжырымдалған: жалпы адам тәрбиесі, өмірдегі еңбекке дайындық, оқу-тәрбие процесін еркін ұйымдастыру. XIX ғасырдың ортасында балалардың сабақтан тыс іс-әрекетін дамыту бойынша қызықты ұсыныстарды Н.И. Пирогов, оқу орындарында әдеби әңгімелер ұйымдастыруды, сол арқылы оқушылардың өз бетінше ой-өрісін дамытуға ықпал етуді өте пайдалы деп санады.

XIX-XX ғасырлар тоғысында қала тұрғындарының негізгі бөлігінің бастауыш, тіпті одан да көп орта білім алуға мүмкіндігі болмады. Оларға жанашырлық танытқан Мәскеу интеллигенциясының таңдаулы өкілдері сауатсыз жастарға арналған оқу курстарын құруға қадамдар жасады. Покровкадағы Бромель және Мишельсон зауыттарында қант зауытының жұмысшылары үшін, баспаханасында курстар танымал болды.

Ең танымалдары 1897 жылы құрылған Пречистенский жұмысшы курстары болды. Әр жылдары И.М. Сеченов, И.Е. Репин, Е.Б. Вахтангов сияқты көрнекті суретшілер А.Б. Голденвейзер, К.Н. Игумнов, Л.В. Собиновтар ат салысты.

Тұлға дамуының факторлары ретінде бірінші мектептен тыс бірлестіктер клубтық бірлестіктер, спорт алаңдары, жазғы сауықтыру колониялары болды. Бұған прогрессивті зиялы қауым өкілдерінің П.Ф. Лесгафт, С.Т. Шацкий, А.У. Зеленко, Қ.А. Фортунатова және т.б.сіңірген еңбегі дәлел. Олар ресми тәрбие мен білім берудің консерватизміне қарсы тұруға тырысты. Осы мақсатта олар баланың жеке басының жеке қасиеттерін дамытуға да, оның жауапкершілігін, ынтымақтастығын, жолдастығын қалыптастыруға қолайлы жағдай жасауға ұмтылды.

Орыс қоғамын қамтыған бостандық пен теңдік идеялары білім беру саласында көрініс тапты. Сонымен, 1906 жылы К.Н. Вентцель Мәскеуде «Еркін бала үйі» ашылды, ал 1905 жылы қаланың шетіндегі Марьяна Рощада мұғалім С.Т. Шацкий алғашқы «поселкенің» (мәдениет ауылының) негізін қалады. Мұнда С.Т. Шацкий өз әріптестерімен бірге еңбек, эстетикалық және ақыл-ой әрекетінің байланысы, тәрбиешілер мен тәрбиеленушілер арасындағы қарым-қатынас, балалар қоғамының даму динамикасы туралы идеяларды тәжірибелік-эксперименттік жұмыста сынап көрді. Балалар ұжымы мұғалімдермен бірге колонияның барлық істерін талқылады. Оқушылардың қабілеттерін шығармашылықпен дамытуға олардың қалауы бойынша балалардың бос

уақытын дұрыс ұйымдастыру ықпал етті, оған ойын, оқу, ән айту, драма үйірмесі және т.б.

Соғысқа дейінгі жылдарда орта мектеп өміріндегі жаңа құбылыс бұрын «интеллигентсіз» кәсіп ретінде танылған спорт болды. Футбол және теннис клубтары құрылды, балалар мен жасөспірімдер гимнастика ұйымдары, тағы сол сияқты, «көңілді» (Петр I балалар ойындарын еске алу үшін), «сұңқарлар» (чех ұйымдары сияқты) және «бала скауттар» (ағылшын үлгісі бойынша) пайда бола бастады.

Сонымен, революцияға дейінгі кезеңде мектептен тыс мекемелердің дамуы дербес қызмет ретінде пайда болған мектептен тыс жұмыстың балаларды демократиялық ұйымдастыру түрлерінің, формаларының сан алуандығына байланысты педагогикалық мәртебеге ие болғанын көрсетеді. Әлеуметтік-мәдени ортаның бір бөлігі ретінде мектептен тыс бірлестіктер әрқашанда баланың өзіндегі де, қоғамдағы да барлық өзгерістерге белсенді түрде әрекет ете отырып, білім беруді өмірмен байланыстыру принципін жүзеге асырып келеді.

Қазан төңкерісінен кейін жалпы халық ағарту жүйесіне мектепке дейінгі тәрбиемен қатар мектептен тыс тәрбие де енгізілді. Н.Қ. Крупская балаларды дұрыс тәрбиелеу, олардың жан-жақты дамуына жағдай жасау үшін мектептен тыс жұмыстың аса маңыздылығын атап көрсетті. 1918 жылы алғашқы мемлекеттік мектептен тыс мекеме – жас табиғат сүйер қауымның станциясы (Мәскеу, Сокольники) құрылды. 1919 жылы маусымда мектептен тыс білім беру жөніндегі бірінші бүкілресейлік съезд өтті. Мектептен тыс тәрбиенің дамуына, мектептен тыс мекемелер бөліміне 1918 жылы 25-28 тамызда Мәскеуде өткен Бірінші Бүкілресейлік білім беру съезі ерекше серпін берді. Съезде мектептен тыс білім берудің негізгі ережелерін әзірлеген сыныптан тыс секция жұмыс істеді. Мектептен тыс тәрбие теориясын дамытуда ерекше құндылық болып табылатын профессор Е.Н. Медынский, 1923 ж. Бұл теориялық және әдістемелік сипаттағы іргелі зерттеулердің бірі болды.

А.С. Макаренко, А.П. Пинкевич, З.И. Равкин мен В.Н. Сороки-Росинский мектептен тыс мекемелерді мектеп пен пионер ұйымының қосымшасына айналдыруға бағытталған идеологиялық догмалар мен тұрақты тәжірибенің болуына қарамастан, мектептен тыс білім беру жүйесінің прогрессивті дамуының негізін қалады.

XX ғасырдың 20-30 жылдарындағы мектептен тыс тәрбиенің, мектептен тыс жұмыстың дамуының суреті өте жарқын, оқиғалар мен қайшылықтарға толы болды. Мектептен тыс тәрбие бойынша ғылыми-педагогикалық және әдістемелік материалдар жүйелі түрде жарияланып тұратын ондаған журналдар шығарылды, балалардың қызығушылықтары бойынша белсенді шығармашылық іс-әрекетке қосылуына ықпал ететін, мазмұнды білім алуға

көмектесетін ұйымдық жүйелер, бос уақытын өткізу және кәсіби шеберліктің негіздерін алу мақсатында көбірек құрылды.

Ресей Халық Комиссарлары Кеңесі 1932 жылғы 26 желтоқсандағы «1933 жылғы балалар арасында мектептен тыс жұмысты дамыту шаралары туралы» декрет қабылдағаннан кейін пионерлер мен мектеп оқушыларының үйлері мен сарайларында жаңа балалар мекемелерін, оның ішінде мектептен тыс мекемелерді ашуда нағыз серпіліс басталды.

Алғашқы Пионерлер сарайы 1935 жылы Харьковте ашылды. 1936 жылы маусымда Мәскеудегі Стопани жолағында қалалық пионерлер мен октябрьшілер үйі (кейінірек Сарай деп аталды) ашылды. 1930 жылдары басқа қалаларда да пионер сарайлары ашылды.

30-жылдары «мектептен тыс білім беру» термині «мектептен тыс тәрбие» терминімен ауыстырылды. 20-30 жылдар кезеңінде тәрбие теориясының қарқынды дамуы болды, мұнда жетекші және шешуші болып оқушылардың жеке басына және тәрбие процесіне тұтас көзқарас болды. Дәл осы кезде әлеуметтік тәрбие теориясының негізі қаланды, бұл теория «адам бөліктерге бөлінбейді» деген тұжырымға негізделген, деп жазды А.С. Макаренко.

1940 жылға қарай КСРО-да білім, мәдениет, байланыс, өзен және теңіз флоттары, кәсіподақтар, ерікті спорт қоғамдары және басқа да ұйымдар мен ведомстволардың қарамағында 1846 мектептен тыс мекеме болды. Соғыстан кейінгі кезеңде мектептен тыс білім беру жүйесінің тез қалпына келуі мен дамуы болды. Пионерлер үйлері мен сарайларының, жас туристер мен техниктерге арналған станциялардың, ауылдық пионер лагерьлерінің, балалар мен жасөспірімдер спорт мектептерінің саны артты.

40 жылдың нақты жағдайында мектептен тыс мекемелердің қызметі госпитальдарға қамқорлық жасауға, дәрілік шөптерді жинауға, әскери кәсіпорындардан тапсырыстарды орындауға, әскери істерді меңгеруге бағытталды. Тек 1942-1944 жылдары пионерлер мен мектеп оқушылары колхоздар мен совхоздар егістігінде 589 миллион жұмыс күнін атқарды. Бұл ретте жігіттер 186 мың тонна емдік және басқа да пайдалы жабайы өсетін шөптер мен өсімдіктерді жинады. Пионерлер жүздеген мың тонна металл сынықтарын жинады.

Кәсіби мамандарды даярлау мен дамытуда мектептен тыс мекемелердің маңыздылығын соғыс жылдары айқын көрсетті. Көрнекті ұшқыш, үш мәрте Кеңес Одағының Батыры, авиацияның маршалы А.И. Покрышкин бұл туралы өзінің естелігінде былай деп жазды: «Еңбек жолын техникалық үйірмелерден бастаған он мыңдаған белгілі мамандар, конструкторлар, ғалымдар техникалық прогрестің дамуына лайықты үлес қосты, Ұлы Отан соғысы жылдарында олар азаттықты абыроймен қорғады. және біздің Отанымыздың тәуелсіздігі.» ...

Соғыстан кейінгі кезеңде балалармен жұмыс істеудің формалары мен әдістері білім беру міндеттерімен және мектептің даму болашағымен

айқындалды. Осы кезеңде мектептен тыс жұмыстар барлық деңгейдегі білім беру органдарының назарында болады.

1950-60 жылдары мектептен тыс мекемелер желісі дами берді. Халыққа білім беру тарихында алғаш рет қысқа мерзімде мектептен тыс балалар мекемелерінің ауқымды және жоғары дамыған инфрақұрылымы құрылды. 100 мыңнан астам оқушы мектептегі түрлі үйірмелермен үнемі айналысты. Осының барлығы кадрлармен жұмысты ретке келтіруді, педагогикалық ұжымның құқықтық мәртебесін және осы мекемелердің түрлерін анықтауды талап етті. КСРО Министрлер Кеңесінің «Мектептен тыс мекемелердің желісін ретке келтіру, үлгі штаттар енгізу және қызметкерлердің лауазымдық жалақысын белгілеу туралы» (1952 ж. сәуір) қаулысымен мектептен тыс мекемелердің бірыңғай номенклатурасы белгіленді. қызметкерлерінің құқықтық жағдайы, әрі қарай даму жолдарын белгіледі.

1953 жылы РСФСР Оқу министрлігі жас ұрпақты тәрбиелеу жүйесіндегі мектептен тыс мекемелер туралы бірыңғай ережені бекітті: жұмыстың мазмұны, формалары мен әдістері.

70 жылдары мектептен тыс мекеменің жұмысының мазмұны мен формалары белгіленді. Сарапшылардың пікірінше, мектептен тыс мекеме – бұл мақсаттылықпен, қатысушылардың көп жастық құрамымен, өмір сүрудің дербестігімен, циклдік жұмысымен, алуан түрлілігімен және қызмет түрлерін таңдау еркіндігімен, формалды және балалар мен ересектер арасындағы бейресми қарым-қатынастар, баланың үйреншікті пікірдің стереотипіне тәуелді болмау, қоршаған орта және жаңа рөлді алу.

Балалардың қызығушылықтарын саралауды ескере отырып, белгілі бір білім саласында балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуды қамтамасыз ететін мамандандырылған мектептен тыс балалар мекемелерінің кең желісі қалыптастырылды, үлкен бұқаралық спорттық жұмыстар жүргізілуде; балалармен сабақтан тыс уақытта мазмұнды, эмоционалды жұмысты мәдениет министрлігі мекемелері жүзеге асырады.

Осы жылдар ішінде мемлекеттік бюджеттен мектептен тыс мекемелерге бөлінетін қаражат ұдайы ұлғайып келеді. Техникалық үйірмелер радиоэлектроника, автоматика, телемеханика, биохимия, генетика кең таралуда.

Осылайша, КСРО-да мектептен тыс мекемелердің құрылу және даму тарихы бірнеше кезеңдерден өтті. Бірінші кезеңде (1918-1939 ж.ж.) мемлекеттік мектептен тыс мекемелердің негізгі түрлері: жас натуралистер, техниктер мен туристер станциялары, балалар шығармашылық студиясы, пионерлер үйі мен сарайы, балалар темір жолы, балалар спорт мектебі.

Екінші кезеңде (1939-1960 ж.ж.) мектептен тыс мекемелер жүйесінің құқықтық негіздері жасалды. Үшінші кезең (1960-1984 ж.ж.) институттардың айтарлықтай сандық өсуімен және дамудың жаңа бағыттарын іздеудің басталуымен сипатталды. Төртінші кезеңде (1984-1992 ж.) мектептен тыс

мекемелерді қосымша білім беру мекемелеріне айналдырудың алғы шарттары қалыптасты.

90-жылдардың аяғында мектептен тыс мекемелер қоғамның негізгі білім беру мекемелерінің біріне айналды, олардың педагогикалық білімді таратудағы әдістемелік рөлі, тұрғылықты жерінде тәрбиелік ықпал етудің ең белсенді формаларын насихаттау, аз қамтылған балалармен жұмысты даралау өсуде. Сонымен қатар, олардың қоғамдағы барлық тәрбие жұмысын үйлестірудегі рөлі артып келеді. 1989-1990 жылдар аралығы мекеменің әлеуметтік-педагогикалық қызметін басқаруды және оның қаржылық-экономикалық негіздерін жетілдіру жолдарын сапалы жаңа ғылыми-практикалық іздестірумен сипатталады. Мектептен тыс мекемелерді одан әрі дамыту үшін өмірлік маңызды мәселелерді шешуде: қызметтің мәнді түрлерін таңдауда, сыйақы мәселелерінде, құрылым мен штаттық кестені белгілеуде, олардың қаржылық-экономикалық дербестігін қамтамасыз ету қажет екені белгілі болды.

1991 жылдан кейін мектептен тыс білім беру жүйесі ыдырап қана қоймай, басқа оқу орындарының түріне қарағанда өсімге ие болды. 1992 жылдан бастап Ресейде «Білім туралы» Заңына сәйкес мектептен тыс мекемелер балаларға қосымша білім беру мекемелері деп аталды. Осыған байланысты, 90-шы жылдары белгілердің жай ғана өзгеруі емес, балаларға қосымша білім беретін мекемелердің де, мұғалімдердің де қызметінің мазмұны мен формаларында сапалық өзгерістер болғанын атап өткен жөн.

Балаларға арналған қосымша білім беру жүйесінің инфрақұрылымы қазіргі уақытта 16 мыңнан астам мекемені қамтиды, оларда 6 мен 18 жас аралығындағы 10 миллионнан астам ресейлік балалар білім беру, мәдениет, дене шынықтыру және спорт, жастар саясаты және қоғамдық ұйымдарда оқиды.

Қазақстанда жүйенің жұмыс істеуінің маңызды ерекшелігі тәуелсіздік алғаннан соң қалыптаса бастады. Оның еркін және жалпы қолжетімділігі мекемелерде ақылы қызмет көрсету үлесі (10 ÷ 25)%-дан аспайды, кейбір бірлестіктерде (информатика, спорттық жекпе-жек, көркем шығармашылық, ерте жастағы балаларды дамыту) төлем деңгейі біршама жоғары, басқаларында (жас туристер, этнографтар, экологтар, әскери-патриоттық бағыт) нөлге дейін төмендейді.

ҚР жалпы білім беретін мектептеріндегі оқушылар санының жалпы төмендеуімен балаларға арналған қосымша білім беру мекемелерінің оқушыларының контингенті артып келеді. Мәселен, 2008 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша көркем және ғылыми-техникалық шығармашылықпен, экологиялық-биологиялық, білім беру және ғылыми-зерттеу қызметімен, дене шынықтыру және спортпен, туризммен және өлкетанумен және т.б. салалармен 2,9 миллион бала айналысты, бұл 2008 жылғы 1 қаңтардан бастап 49,1%

құрады. 5 жастан 18 жасқа дейінгі балалар саны (1997 жылы – тиісінше 8,9 млн. адам немесе 28,7%).

Сонымен қатар, басқа оқу орындарының базасында ұйымдастырылған балаларға арналған қосымша білім беру мекемелерінің бірлестіктерінің (үйірмелерінің) саны да айтарлықтай өсті. Егер 1997 жылы мұндай бірлестіктер 155 мың (1,5 млн бала) болса, 2007 жылы қазірдің өзінде 240 мың бірлестік (2,7 млн бала) болды.

Әрбір білім беру мекемесі ұйымдық-құқықтық нысанына, түрі мен қызметіне қарамастан, білім беруді басқару органдарымен және әр түрлі деңгейлер мен бағыттардағы бірізді білім беру бағдарламалары мен мемлекеттік білім беру стандарттарының жиынтығымен бірге білім беру жүйесінің құрамдас элементі болып табылады.

«Білім туралы» Заңға сәйкес, қызметі әрбір нақты білім беру мекемесінің жарғысының негізінде реттелетін білім беру ұйымдарының әртүрлі типтерінің қатарында балаларға арналған қосымша білім беру мекемелері аталды.

Қосымша білім беру мекемесінің негізгі міндеттері: негізінен 6 жастан 18 жасқа дейінгі балалардың жеке дамуы, денсаулығын нығайту, кәсіби өзін-өзі анықтау және шығармашылықпен жұмыс істеуі үшін қажетті жағдайларды қамтамасыз ету; әлеуметтік өмірге бейімделу; жалпы мәдениетті қалыптастыру; бос уақытын мазмұнды ұйымдастыру.

Балаларға арналған қосымша білім беру мекемелері – қоғам құратын, әлеуметтік тапсырыс негізінде қызмет ететін, белгілі бір миссияны орындайтын, алуан түрлі қызметтерді көрсететін, үнемі өзгеріп отыратын жеке тұлғаны, әлеуметтік-мәдени қажеттіліктерді қанағаттандыратын әлеуметтік-педагогикалық жүйе, балалардың білім беру қажеттіліктері, оқушыларға қызмет түрлерін, нысандарын және балалардың мүдделерінің бірлестіктерін таңдау еркіндігін қамтамасыз етеді. Жаңа әлеуметтік рөлдерді, тәжірибелерді, бейресми қарым-қатынасты меңгеру, танымдық қызығушылықтарын қалыптастыру, сонымен қатар әр баланың шығармашылық дамуына, оның әлеуметтік өзгерістерге бейімделуіне және мәдени құндылықтармен танысуына жағдай жасайды.

Балаларға арналған қосымша білім беру мекемесінің қызметі – жеке және жиынтық субъектілер (кафедралардың педагогикалық ұжымдары, үйірмелер, басқа да шығармашылық ұжымдар) жүзеге асыратын педагогикалық, басқарушылық, әдістемелік, ақпараттық, баспалық, жарнамалық, қызметтік қызметтің әртүрлі түрлерін үйлестіру тәртібі. бірлестіктер) белгілі бір мекеменің құрылымына кіретін.

Қазіргі уақытта балаларға арналған қосымша білім беру жүйесі көптеген қиындықтарға қарамастан даму сатысында. Сонымен бірге қоғамда өмірдің рухани негіздерін қалпына келтіру, өз халқының мәдениетін сақтау және арттыру қажеттігін түсіну күшейе түсуде. Психологиялық, тұлғалық фактордың

өмірдегі және кәсіби іс-әрекеттегі рөлі артып, үнемі өзін-өзі тәрбиелеу мен шығармашылық жетілдірудің маңыздылығын ұғыну байқалады. Бұл міндеттерді шешу көп жағдайда бүкіл білім беру жүйесін ізгілендірудің маңызды факторы болып табылатын қосымша білім беру мүмкіндіктерін тиімді пайдалануға байланысты. Қосымша білім беру тұлғаның бірегейлігін, оның әртүрлі қабілеттерін дамытуға жағдай жасайды. Дәл осы салада бала мен ересек адамның тұлғалық-тең қарым-қатынасын, олардың бірлескен шығармашылық қызметін ұйымдастыруға болады.

2008 жыл балаларға арналған ұлттық қосымша білім беру жүйесінің 90 жылдығы болды. Сонымен, қосымша білім беру жеке үйірмелерден мектеп жасына дейінгі балалардан бастап жастарға дейін барлық жастағы балалар оқытылатын және дамитын мекемелердің тұтас жүйесіне дейін ұзақ даму жолын өтті.

Соңғы жылдары күрделі ғылыми-әдістемелік жұмыстар басталып, соның арқасында қосымша білім беру теориялық негізге ие болды. Ең маңызды ережелер В.В. Белова, В.А. Березина, А.К. Бруднова, О.Е. Лебедева, М.Б. Коваль, В.И. Панова, Г.Н. Попова, А.И. Щетинская және т.б. еңбектерінде алға қойылған.

«Білім туралы» Заңда қосымша білім беру ең алдымен білім беру бағдарламалары арқылы қарастырылады, яғни білім беру саласының мәртебесін айқындайтын белгіленген білім беру бағдарламаларынан тыс әртүрлі мекемелерде жүзеге асырылатын білім беру саласы ретінде. «Қосымша білім туралы» заң жобасында келесі негізгі ұғымдар пайдаланылады.

«Қосымша білім беру – бұл жеке тұлға мен мемлекет мүддесі үшін негізгі білім беру бағдарламаларынан тыс қосымша бағдарламаларды іске асыру, қосымша білім беру қызметтерін көрсету және ақпараттық-білім беру қызметін көрсету арқылы тәрбиелеу мен оқытудың мақсатты процесі».

Е.Б. Евладова, Л.Г. Логинова, Н.Н. Михайлова қосымша білім берудің келесі басым идеяларын ұсынады:

1. Баланың әрекет түрлері мен бағыттарын еркін таңдауы. Бұл баланың іс-әрекет бағытын қалай таңдайтыны туралы (көркемдік, техникалық, спорттық, экологиялық және т.б.) Үйірмеге, секцияға, үйірмеге келе жатқан баланың әртүрлі мақсаттарды басшылыққа алу құқығы болуы маңызды.

Олар тек білім беру ғана емес, сонымен бірге достармен бірге болу ниетімен, жаңа адамдармен қарым-қатынасқа құштарлықпен де айқындалуы мүмкін.

2. Баланың жеке қызығушылықтарына, қажеттіліктеріне, мүмкіндіктеріне бағдарлау. Қосымша білім беруде жағдай басқаша: әрекет объектісі немесе саласы балаға «жақындайды». Оған өзінің білім беру жолын анықтауға мүмкіндік беріледі, бұл мәні бойынша мұғалім баланы осы немесе басқа іс-әрекетке шақыра отырып, оның өз мүдделерін жүзеге асыруға, жеке

қабілеттерін дамытуға жағдай жасайды. Екеуінің де жетістіктерін басқалармен салыстырып емес, өз мүмкіндіктерінің ауқымы бойынша бағаланады.

3. Баланың еркін өзін-өзі анықтау және өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндігі іске асырылады. Өзін-өзі анықтау және өзін-өзі жүзеге асыру екі процестің интеграциясын болжайды: «еркіндіктен» қамтамасыз ету (баланы қысымнан, қысым жасаудан, қадір-қасиетін қорлаудан, оның ішінде өз кешендерінен қорғаудан қорғау) және «еркіндік» тәрбиелеу (қолайлы жағдай жасау). шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру).

4. Оқыту, тәрбиелеу, дамытудың бірлігі. Тәрбиеде құндылық-бағдарлық, мотивациялық, мінез-құлық, эмоционалдық компоненттер басым болады. Тәрбие процесінде адам тәжірибе жинақтайды. Моральдық-эстетикалық көзқарас пен мінез-құлық тәсілдерін объективті нормалар, жалпы қабылданған стандарттар ретінде қабылдайды.

5. Оқу процесінің практикалық және белсенділік негізі.

Бұл баланың белгілі бір шығармашылық өнімді жасауға қатысуынан ғана емес, ол үшін өмірлік маңызды мәселелерді өз бетінше шешуге тырысуынан көрінеді. Сондықтан қосымша білім беруде баланың жеке тәжірибесіне көп көңіл бөлінеді, бұл сабақтың мазмұны мен практикалық жұмыс формаларын анықтау кезінде міндетті түрде ескеріледі.

Қосымша білім беруде келесі функциялар бөлінеді:

- тұлғалық маңызды іс-әрекеттер жүйесі арқылы баланың әлеуметтік, мәдени, адамгершілік құндылықтарын дамытуға бағытталған құндылық-бағдарлық;
- коммуникативті, сіздің әлеуметтік шеңберіңізді кеңейтуге мүмкіндік береді.
- ынтымақтастық ережелері мен формаларын, серіктестерге құрметпен қарауды, диалог жүргізе білуді үйрену;
- баланың нақты өмірлік мәселелерді шешуге, қоғамда белсенді тұлғаға айналуына, азамат қасиеттеріне ие болуына мүмкіндік беретін әлеуметтік бейімделу;
- қоғаммен, топпен, жеке адамдармен қарым-қатынасыңызды үйлестіру;
- психотерапевтік, ұжымда қолайлы қарым-қатынастар құру, онда баланың қателесуге құқығы бар, онда ол сәттілік жағдайын бастан кешіре алады, бірақ тұрақты бағалау жоқ және оның мектептегі сәтсіздіктері маңызды емес;

Өсіп келе жатқан адамға кәсіптер әлемі туралы ертерек түсінік алуға, еңбек саласындағы бастапқы мүмкіндіктерін нығайтуға, кәсіби жолын қате анықтау қаупін азайтуға мүмкіндік беретін кәсіптік бағдар беру; рекреациялық, адамның психофизикалық күштерін толықтыру, шығармашылық және әлеуметтік белсенділікті қалпына келтіруге ықпал ету, ұйымға көмектесу, бос уақытты мәнді өткізу; мәдениетті қалыптастырушы, баланың мәдениеттің

әртүрлі қабаттарына (ұлттық және әлемдік) белсенді түрде енуіне ықпал ететін, олардың мәдени көкжиегін кеңейтіп қана қоймай, мәдени ортаны байытудың өнімді жолдарын меңгеруге мүмкіндік береді.

Осылайша, балалардың қазіргі заманғы қосымша білім беруі оқушылардың өз қызығушылықтарына сәйкес ерікті түрде таңдаған білім беру қызметінің жеке-мағыналы, құнды жеке тәжірибесін дамыту саласына айналды, күшті жақтары, негізгі компонентте алған білімдері балаларға кәсіби өзін-өзі анықтауға көмектеседі, олардың мақсаттарын жүзеге асыруға ықпал етеді.

Осының барлығы балаларға арналған заманауи қосымша білім берудің мәнін құрайды. Оның міндеті – балалар мен жасөспірімдерді саналы түрде өмірлік ұстанымын анықтауға, мамандық таңдауға, құндылық-бағдарлық іс-әрекетке қабілеттілікті меңгеруге, сондай-ақ жеке тұлғаның белсенді өзін-өзі жүзеге асыруына жағдай жасау болып табылады.

Балаларды шетелде қосымша (бейресми) оқыту тәжірибесі

Мектептен тыс (қосымша) білім берудің ресейлік тәжірибесі әлемдік педагогикалық тәжірибеде бірегей болды және болып қала береді. Бірақ сонымен бірге ол көптеген басқа елдердің педагогикалық идеяларының озық дәстүрлерін бойына сіңірді, басқа елдерде практикалық тәжірибені енгізудің үлгісі болды (ТМД елдерінен басқа, олар барлық жерде жалпы санының қысқаруымен институттары сақталды, ең алдымен Шығыс Еуропа елдерінде, Қытайда, Кубада, Вьетнамда, КХДР және т.б.).

Мектептен тыс білім беру жүйесінің белгілі бір элементтері Азия және Еуропа елдерінде қабылданған. Мысалы, мектептен тыс білім беру тәжірибесі КСРО-ның бұрынғы жас азаматтарын Израильге бейімдеу үшін берілді. Жапонияда дене шынықтыру, көркем шығармашылық және ұлттық өнер бойынша мектеп бағдарламасына кірмейтін (бірақ таңдау емес!) қосымша сабақтарға әрбір оқушының міндетті түрде қатысуы тегін практикасы бар. Еуропа елдерінің көпшілігінде әдетте муниципалдық қорлар немесе қоғамдық және діни ұйымдар, сондай-ақ ата-аналар қорлары арқылы қаржыландырылатын хобби клубтары жүйесі бар. Педагогикалық тәжірибеде бұл қызмет түрлері әдетте «бейресми білім беру», баламалы білім беру (балама білім беру) деп аталады.

Қосымша білім берудің көп өлшемділігі, күрделі функционалдық тармақтары оны бір жағынан білім берудің қалыптасқан ішкі жүйесі, екінші жағынан келешегі бар білім беру аймағы болып табылатын үздіксіз вариативті білім берудің қажетті және құрамдас бөлігі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. әрбір тұлғаның және жалпы білім беру жүйесінің дамуы, өзінің нақты ортасы бар бірегей білім беру қауымдастығы, сондай-ақ өзіндік әлеуметтік-мәдени технология.

Педагогикалық және тарихи әдебиеттерді талдау, сонымен қатар қазіргі заманғы қосымша білім беру мекемесінің жұмыс тәжірибесін зерделеу маған мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

Сарапшылар балалармен сыныптан тыс жұмыстың алғашқы ұйымдастырылған түрлерінің пайда болуын ХҮІІІ ғасырдың 30-жылдарына жатқызады, бұл кезде Санкт-Петербургтегі гентри кадет корпусында оқушылар әдеби үйірме ұйымдастырылған. Шамамен сол уақытта балалар саябақтарының құрылу тарихы басталады, оның біріншісі Екатерина ІІ бұйрығымен оның немересі, Ресейдің болашақ императоры Александр І үшін жасалған.

ХІХ ғасырдың аяғында мектептен тыс тәрбиенің пайда болуы. Тұлға дамуының факторлары ретінде бірінші мектептен тыс бірлестіктер клубтық бірлестіктер, спорт алаңдары, жазғы сауықтыру колониялары болды. Бұған прогрессивті зиялы қауым өкілдерінің сіңірген еңбегі: П.Ф. Лесгафт, С.Т. Шацкий, А.У. Зеленко, Қ.А. Фортунатова және т.б. Олар ресми тәрбие мен білім берудің консерватизміне қарсы тұруға тырысты.

Кеңес өкіметінің алғашқы жылдарында халық ағарту тарихында тұңғыш рет қысқа мерзімде мектептен тыс балалар мекемелерінің тармақталған және жоғары дамыған инфрақұрылымы құрылды. 1930 жылдары «мектептен тыс білім беру» термині «мектептен тыс тәрбие» терминімен ауыстырылды. Мектептен тыс білім беру нысандары кең тараған мекемелердің өсуі өте жылдам болды, олар мектептен тыс мекемелер деп атала бастады.

60-шы жылдары мектептен тыс мекемелер оқу үрдісінің сабақтастығын ұйымдастыруда маңызды рөл атқарды. Жас техниктерге арналған клубтар, станциялар мен үйлер желісі артып келеді.

Келесі кезең (1989-1990 жж.) оқу орнының әлеуметтік-педагогикалық қызметін басқаруды және оның қаржылық-экономикалық негіздерін жетілдіру жолдарын сапалы жаңа ғылыми-практикалық іздестірумен сипатталады.

Қарқынды өзгеріп жатқан посткеңестік қоғамда білім берудің жаңа бағыты – қосымша енгізу қажеттілігі туындады. Ресей Федерациясының «Білім туралы» Заңына сәйкес 1992 жылдан бастап мектептен тыс жұмыс жүйесін эволюциялық түрлендіру процесі басталды.

Балаларға қосымша білім беру жүйесінің даму деңгейі қоғамның әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-саяси жағдайларына, сондай-ақ балаларды тәрбиелеудің әлеуметтік тапсырысына байланысты.

Қосымша (бейресми) білім беру саласында қызмет көрсетудің шетелдік тәжірибесі өте алуан түрлі және көп қырлы. Ол қосымша білім беруді дамытудағы гуманистік және демократиялық тенденцияларды көрсететін озық үлгілерді қамтитындығына байланысты назар аударуға және талдауға лайық. Қосымша білім беру саласында инновациялық бағытты қалыптастыру белгілі бір инновацияның тиімділігін бағалауға мүмкіндік беретін белгілі бір критерийлерді қолдануды көздейді.

Зерттеудің салыстырмалы сипатын ескере отырып, қосымша білім беру саласындағы тәжірибенің үздік үлгілерін іріктеу критерийлерінің келесі жиынтығын анықтауға болады: жаңалық, өзектілік, оңтайлылық, жоғары өнімділік, тұрақтылық, мүмкіндіктер. инновацияны жаппай тәжірибеде қолдану. Негізгі іріктеу критерийі қосымша (бейресми) білім берудің барлық саласын бағалауға тікелей байланысты жаңалық болып табылады. Бұл критерийді ашу отандық қосымша білім беру жүйесіне қатысты жаңалықтың мәні неде, жаңашылдық деңгейі қандай екенін анықтау деген сөз. Жаңалықтың бірнеше деңгейі бар: абсолютті, жергілікті абсолютті, шартты, субъективті, атақ дәрежесі мен ауқымы бойынша ерекшеленеді (М.С. Бургин [6, 38 б.]).

Балаларға қосымша білім беру саласында қызмет көрсету тәжірибесі тарихи шектеулі, өйткені әрбір жаңа кезеңде қосымша білім берудің материалдық, ресурстық, әдістемелік, кадрлық және басқа да мүмкіндіктерінің кеңеюімен педагогикалық қызметті ұйымдастыруға жаңа талаптар туындайды. Осыған байланысты алдыңғы қатарлы шетелдік тәжірибені іріктеу критерийлерінің бірі әлеуметтік даму және әлеуметтік тәртіп тенденцияларына сәйкестікті көрсететін қосымша білім беру саласындағы заманауи міндеттерге бағытталған өзектілік болып табылады.

Сонымен қатар, озық тәжірибе қосымша білім беру саласының кейбір тұрақты элементтерін де қамтиды: плюрализм және таңдау еркіндігі, шығармашылық бағыттылық, экологиялық қауіпсіздік және т.б.

Шетелдік қосымша білім беру тиімділігінің критерийлері жүйесіне оңтайлылықты енгізу дегеніміз - бұл білім берудің тиімділік деңгейін анықтау. нәтижеге жету үшін күштер мен құралдардың шығындары. Қосымша білім беру қызметтерін көрсету жұмсалған күштердің әртүрлі қарқындылығында жүзеге асырылуы мүмкін. Бұл салаға инновацияларды енгізу және ең аз физикалық, ақыл-ой және уақыт шығындарымен жоғары нәтижелерге қол жеткізу олардың оңтайлылығын көрсетеді. Іріктеу критерийі ретіндегі нәтиже үздіксіз білім беру саласындағы оң нәтижелердің тұрақтылығын анықтауды білдіреді. Оны қосымша білім беру жүйесінің тиімділігін сипаттайтын критерий ретінде қарастырамыз.

Өлшеудегі икемділік, нәтижелерді байқау және бекіту, түсіну мен ұсынудағы біркәнділік бұл критерийді балаларға қосымша білім беру саласындағы қызметтерді көрсетудегі инновациялардың маңыздылығын бағалауда қажет етеді. Қосымша білім беру қызметтерін көрсету нәтижелерінің тұрақтылығы балаларға қосымша білім беру саласындағы қызметтерді көрсетудің үздік үлгілерін таңдаудың маңызды критерийі болып табылады. Бұл критерий өзгермелі жағдайларда нәтижелердің берілген деңгейінің сақталуын және жеткілікті ұзақ уақыт ішінде оң нәтижелерге қол жеткізуді қадағалауға мүмкіндік береді.

Жаппай тәжірибеде инновацияны критерий ретінде қолдану мүмкіндігі қосымша білім беру қызметтерін көрсету саласындағы педагогикалық инновацияларды бағалауға мүмкіндік береді. Шын мәнінде, егер басқарудың құнды педагогикалық идеясы немесе технологиясы техникалық қамтамасыз етудің ерекшеліктері мен күрделілігіне немесе аймақтық ерекшеліктерге байланысты тар, шектеулі қолдану шеңберінде қалатын болса, онда бұл жағдайда бұл идеяның жаңашылдығы туралы айту қиын.

Қосымша білім беру саласында қызмет көрсету тәжірибесінің озық үлгілерін енгізу қажеттілігін айқындайтын шарттардың бірі осы жүйеде қосымша білім берудің инновациялық ортасының – белгілі бір моральдық-психологиялық ортаның болуы болып табылады. мекеменің педагогикалық процесіне инновацияларды енгізуді қамтамасыз ететін ұйымдастырушылық, әдістемелік, психологиялық шаралар балаларға қосымша білім беру. Мұндай инновациялық ортаның жоқтығы басшылардың консерватизмінен, мұғалімдердің әдістемелік дайынсыздығынан, жаңашылдықтың мәнін нашар сезінуінен көрінеді. Қосымша білім беру мекемесінде қолайлы инновациялық ортаның болуы инновацияларға «қарсылық» коэффициентін төмендетеді, кәсіби қызметтің стереотиптерін жеңуге көмектеседі. Инновациялық орта инновацияға деген қатынаста шынайы көрінеді.

Дүние жүзінде балаларға арналған қосымша білім беруді білдіретін әртүрлі терминдер қолданылады. Сонымен, «бейресми білім беру», «мектептен тыс тәрбие», «мектептен кейінгі білім беру», «мектептен тыс білім беру», «бос уақыт бағдарламалары», «қосымша білім беру» ұғымдары қолданылады.

Әртүрлі елдерде бұл саланың атауы қосымша білім берудің ерекшеліктерін алдын ала анықтайтыны қисынды. Еуропа Кеңесі мен Еуропалық Одақ «бейресми білім беру» терминін қабылдады. Еуропа елдері арасында үздіксіз білім беру мекемелерінің ұстанымына қатысты айырмашылықтар бар. Кейбір жағдайларда бейресми білім беруді министрлік ұйымдастырады және қаржыландырады, басқа жағдайларда мекемелер муниципалитеттердің сферасында болады. Кейбір еуропалық мемлекеттерде заң ресми және бейресми білім беру үшін «тең құқықтарды» белгілейді, бұл іс жүзінде әрқашан бірдей қаржылық құқықтарды білдірмейді. Еуропалықтар оның қолжетімділігін бейресми білім беруді дамыту міндеттерінің бірі ретінде қарастырады. Бейресми білім беру жастар мен ересектерге үнемі өзгеріп отыратын ортаға бейімделу үшін қажетті дағдылар мен дағдыларды меңгеруге және тиісті деңгейде ұстауға мүмкіндік беретін өмір бойы білім беру (ұзақ өмірлік білім) тұжырымдамасының бөлігі болып табылады. Еуропа елдеріндегі үздіксіз білім беру тұжырымдамасын талдай отырып, мынаны атап өткен жөн. Барлық нақты ұғымдарды екі басым түрге келтіруге болады [3, б. 37]: қамқорлық концепциялары және даму концепциялары.

Батыс Еуропа елдерінде қамқорлық тұжырымдамасы басым (ол Голландияның бейресми білім беру жүйесінің мысалында толығырақ қарастырылады). Жақсы дамыған қорғаншылық жүйесі жастардың қажеттіліктеріне бағытталған ұлттық және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қаржылық көмегінің көп бөлігі күрделі проблемалары бар балалар мен жастарға (бұл балалар мен жастардың жалпы санының 5-10% құрайды) бағытталғанын білдіреді. Сондықтан Батыс Еуропа елдерінің көпшілігінде бейресми білім беру саласы жеке сипатта: оны жеке фирмалар мен компаниялар қамтамасыз етеді. Шығыс және Орталық Еуропа елдерінде басым концепция даму болып табылады.

Мәселелері жоқ балалар мен жастардың үлкен тобының мүддесіне инвестициялауды қалайтыны анық: бұл жолда алдын алудың маңызды мәселелері шешілуде, осылайша қосымша білім берудің әлеуметтік-педагогикалық функциясы жүзеге асырылады. Мұндағы қосымша білім беру жүйесі үкіметтердің белсенділігі мен қатысуын көрсетеді, қосымша білім беру мекемелерінің басым мемлекеттік мәртебесін анықтайды.

Еуропалық комиссияның Жастар саясаты, білім және мәдениет жөніндегі кеңесінің сарапшысы Барбара Жупанның айтуынша, Еуропадағы бейресми білім берудің негізгі міндеттерінің бірі – адамның өмір бойы білім алу тұжырымдамасын жүзеге асыру.

Қазіргі Еуропадағы жастардың шамамен үштен бірі оқуын жалғастырмайтындығы алаңдаушылық туғызады, соның салдарынан Еуропалық Одақта жастар арасындағы жұмыссыздық 30-40% құрайды. Демек, бейресми білім беру саласы үшін де өзекті міндет – жастардың мүмкіндіктері мен ресурстарын пайдалану¹. Бірқатар жағдайларда, тіпті гүлденген Еуропа елдерінде де халықтың сауаттылығына қатысты күрделі мәселе сақталуда. Сонымен, Г.Клаустың (Германия) айтуынша, қазіргі Саксонияда 200 000 адам жалпы білім беретін мектептерде оқығанымен, жазу мен санауды білмейді. Қазіргі формалды білім беру жүйесі, сондықтан оның пікірінше, әрбір балаға мүмкіндігінше көмектесуге қабілетті емес. Жүк ретінде бұл мәселе мектептен тыс білім беру жүйесіне ауысуда. Сонымен қатар, аз қамтылған отбасы балаларының шамамен 25%-ы мектептен тыс білім алуда қиындықтарға тап болады.

Қазіргі уақытта ЕО елдері «Европа-2020» және «Жастар стратегиясы» бағдарламасын жүзеге асыруда. Бұл бағдарламаның мақсаты Еуропа елдеріне жастармен жұмыс іс-шараларын ұйымдастыруда және қаржылық көмек көрсетуде қолдау көрсету болып табылады. Егер мемлекеттік қолдау туралы айтатын болсақ, Еуропалық Одақ елдерінің ішінде тұтас бір топ ерекшеленеді - Ұлыбритания, Финляндия, Бельгия, Нидерланды – бұл мемлекет тарапынан бейресми білім беру саласына әлсіз қолдау көрсетумен сипатталады.

Қосымша білім беру саласындағы тәжірибенің үздік үлгілерін таңдау критерийлерінің әзірленген жүйесі (жаңалығы, өзектілігі, оңтайлылығы, жоғары өнімділігі, тұрақтылығы, инновацияны жаппай тәжірибеде қолдану мүмкіндігі) келесі елдерді анықтауға мүмкіндік берді: Нидерланды, Польша, Чехия. Нидерланды орталықтандырылмаған ел, онда мемлекет бейресми білім беру саласында белсенді рөл атқармайды. Қосымша білім беру мекемелерінің көпшілігі жекеменшік болып табылады. Жергілікті өзін-өзі басқару органдары кейде жеке бастамаларды субсидия түрінде қолдайды. Соңғылары профилактикалық сипаттағы жобаларға қызығушылық танытады. Мемлекеттік органдар тек проблемалық балалар мен жастарға қатысты белсенді саясат жүргізеді.

Нидерландыдағы бейресми білім бизнестің маңызды саласына айналуда. Мұндағы демалыс секторының айналымы жылына 50 млрд еуроны құрайды [3, б. 8]. Балалар мен жастар бос уақытын өздері қалағандай өткізу мүмкіндігін төлейді. Бұл тенденция еуропалық елдердің санының көбеюінде айқын байқалуда. Мамандандырылған бейресми білім беру мекемелерінің мысалы ретінде кеңейтілген мектептерді (кейде мемлекеттік мектептер деп те атайды) келтіруге болады. Мұндай мектептер 1996 жылы құрыла бастады; 2008 жылға қарай олардың саны 1000 болды. Мұндай мекемелердің ерекшелігі бір мектеп ғимаратында басқа ұйымдармен (негізінен балаларға арналған): күндізгі орталықтармен, балаларды емдеу мекемелерімен, кітапханалармен, полиция пункттерімен, мәдениет үйлерімен, мектеп клубтары, спорт секциялары, жастар орталықтары.

Нидерландыда қосымша білім берудің жеке тәжірибесі ең тиімді болып саналады. Бос уақытты өткізу жергілікті деңгейде, көбінесе қала немесе облыс тұрғындарының еріктілері арқылы ұйымдастырылады, сондықтан қосымша білім беру тәжірибесі өте алуан түрлі: ол әр қалада және ауылда әртүрлі. Хилваренбек ауылында бейресми білім беру саласының ұйымдастырылуы жарқын мысал бола алады [3, б. 259], онда 8 мың тұрғын тұрады.

Орта мектептерден басқа: топтар сабақ өткізуге арналған үй-жайларды жалға алатын мәдениет үйі, екі ашық жасөспірімдер клубы, жиырмаға жуық спорт клубы, скаут клубы, төрт театр ұжымы, балалар фермасы, үш ат клубы, алты хор үйірмесі бар. Бейресми білім беру жүйесінде 800-ден астам бала оқитын музыка мектебі ерекше орын алады, яғни, ауылдың жалпы бала халқының үштен бірі. Балалар мен ересектердің бос уақытын ұйымдастыруға байланысты іс-шаралардың көпшілігін волонтерлар ұйымдастырады: музыка және поэзия фестивалі, театр және карнавал қойылымдары - мұның бәрі ауыл үшін дәстүрге айналды. Тек анда-санда ғана жергілікті билік мұндай шараларға қаржылай қолдау көрсетеді. Бейресми білім Польшадағы білім беру ортасында маңызды рөл атқарады. Мұнда мектептен тыс мекемелерден басқа, бейресми білім берудің бірлестіктері, қорлары мен орталықтары, жастар сарайлары,

Иордания бақтары, жастар орталықтары жұмыс істейді. Бұл институттардың күш-жігерін біріктіру өткен ғасырдың 80-90 жылдарында жүргізілген білім беру реформасының салдары болды. Бүкіл республика бойынша орталықтардың тығыз ынтымақтастығы, жергілікті деңгейде жүзеге асырылатын тәжірибе алмасу – бұл міндеттерді Ұлттық бейресми білім беру қауымдастығы (Polskie Stowarzyszenie Wychowania Pozaszkolnego) шешеді.

1993 жылдан бастап формальды емес білім беру ұйымдарының Бас ассамблеясының отырыстары, сондай-ақ Польшадағы мектептен тыс мекемелердің жиналыстары мерзімді түрде өткізіліп тұрады. Польшада қосымша білім берудің заманауи тәжірибесі келесі сандық деректерді көрсетеді. Елімізде 11 жастар сарайы, 119 жастар орталығы, 51 бейресми білім беру орталығы, 10 иордандық бақ бар [3, б. 268]. Сонымен қатар, мектептен тыс білім беру жөніндегі ұлттық кеңестің қарамағында 142 бейресми білім беру орталығы жұмыс істейді, 42 ұйым Польшаның мектептен тыс білім беру қауымдастығына жатады. Польша Республикасындағы қосымша білім беру мекемелері өз қызметінде ең маңызды міндеттерге назар аударады, олардың ішінде мыналар бар: 1. мәдени ағарту деңгейі төмен және халықтың мәдени-ағарту мәселелеріне қоғамның қызығушылығы жоқ елдің дамымаған аймақтарында жұмыс істеу. балалар мен жастарды тәрбиелеу; 2. дарынды балаларды, сондай-ақ физикалық және ақыл-ойы кем балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау; 3. бейресми білім беру ұйымдарына жергілікті білім беру қызметін үйлестірушілер рөлін бере отырып, жергілікті билік органдарымен ынтымақтастық. Осылайша, Польшадағы үздіксіз білім беру саласы негізгі әлеуметтік мәселелерді шешуге ықпал ететін кең әлеуметтік функцияларға ие.

Польшадағы бейресми білім беру ұйымдары қызметінің негізгі бағыттарын бөліп көрсетейік:

- мәдени даму нысандарын байытатын бірлескен білім беру жобалары арқылы мектептермен ынтымақтастық;

- балалар мен жастарды әртүрлі іс-шараларға және волонтерлік жұмысқа тарту;

- балалардың өзін-өзі басқару жүйесін дамыту, жастар үкіметін қолдау; • үйден тыс жерде немесе туған қалада инновациялық қысқы-жазғы лагерьлердің қызметін ұйымдастыру;

- балалар мен жастарға көмек көрсету мәселелері бойынша кеңес беру;

- бейресми білім беруге арналған әртүрлі еуропалық жастар бағдарламаларына қатысу. Сонымен қатар, Польшадағы бейресми білім беру мекемелері ұлттық бірегейлікті анықтау мәселесін шешуге және патриоттық тәрбиеге ерекше көңіл бөлуге шақырылады.

Мысалы, Еуропада атақты поляк мұғалімі Януш Корчак жылы деп аталатын 2012 жылы Польшадағы көптеген бейресми білім беру мекемелері өз

жұмыстарын осы ұлттық қаһарман әзірлеген үздік педагогикалық дәстүрлерге негіздеді. Іс-шара аясында өз өлкесінің тарихы мен мәдениетін зерттеу маңызды орын алады. Мұндай курстар ұлттық бірегейлікті сақтай отырып, халықаралық ынтымақтастыққа ашықтықты болжайтын көзқарасты дамытуға бағытталған.

Чехияда бейресми білім беру жүйесі 2007-2013 жылдарға арналған балалармен және жастармен жұмыс жөніндегі мемлекеттік саясат тұжырымдамасына сәйкес дамуда. [3, б. 373]. Бұл құжат балалар мен жастар үшін формальды, бейресми білім беру және бейресми білім беру сияқты ұғымдарды ажыратады. Формальды және бейресми білім беру Тұжырымдамада Еуропалық Одақта қабылданған жалпы тәсілдер негізінде қарастырылған. Бейресми оқыту дегеніміз күнделікті тәжірибеден: бұқаралық ақпарат құралдарынан, байланыстар шеңберінен, жалпы қоршаған ортадан білім алу, дағдыларды меңгеру процесін білдіреді. Мұндай оқыту ұйымдастырылмаған, жүйесіз және институционалды түрде үйлестірілмеген. Чехияның бейресми білім беру саласындағы мемлекеттік саясатының мақсаты елдің бәсекеге қабілеттілігінің факторларының бірі ретінде қарастырылатын үздіксіз білім беруді қолдау болып табылады. Осыған сүйене отырып, мұндай оқытуға инвестициялар «дамудағы ең маңызды инвестиция» ретінде танылады [3, б.376]. Бейресми білім беру ұйымдарының қызметін қаржылық қамтамасыз ету көп жағдайда мемлекеттік бюджетке байланысты. Дегенмен, ол мүшелік жарналардан, демеушіліктен және жеке кәсіпкерлік қызметтен тұрады. Көптеген бейресми білім беру ұйымдарында жергілікті өзін-өзі басқару органдары, аймақтық билік органдары және үкімет қаржыландыратын гранттар беруге мүмкіндігі бар.

Сонымен қатар, бейресми білім берудің кейбір орындаушылары ерікті негізде жұмыс істейді (кәсіби педагогикалық білім алмаған, кәсіби қызметтің басқа түрімен айналысатын, балалармен және жастармен еркін айналысатын аниматорлар туралы айтып отырмыз. Тұжырымдама құндылықтарды қайта бағалауды көрсетеді - ұжымнан жеке адамға дейін, бұл қазіргі чех қоғамындағы прагматизмнің үстемдігін куәландырады. Бейресми білім беру мекемелерінің күш-жігері арқылы балалар мен жастардың бойында қалыптасуы тиіс тұлғалық қасиеттердің ішінде зерделілік, ашықтық, эмоционалдық тұрақтылық, төзімділік, азаматтық қасиеттер бар.

Жалпы, Чехияда балалар мен жастарға белсенді бос уақытты ұйымдастыруға ерікті түрде қосылу мүмкіндігін ұсынатын мекемелердің кең және қолжетімді желісі бар. Елдегі бейресми білім беруді ұйымдастырушылар: мектептер, бос уақыт орталықтары, білім беру мекемелері, хобби клубтары, мәдениет мекемелері және т.б. Чехиядағы балалар мен жастардың мақсатты тобын зерттеуді істер және жастар жөніндегі ұлттық институт жүргізеді. Оның

жұмысының нәтижесі – кәсіби аспектілер бойынша жинақталған электронды деректер базасы бар Балалар мен жастарды зерттеудің ұлттық тізілімі.

Чехиядағы бейресми білім беру мекемелерінің қызметі арасында Еуропадағы осы сала үшін дәстүрліден басқа, балалар мен жастардың құқықтық санасын қалыптастыру жұмысын ерекше атап өту керек. Демек, адам құқықтары саласындағы білім беру тек мектептердің ғана емес, сонымен қатар қосымша білім беру мекемелерінің қызметінің жаңа қызметі ретінде қарастырылады.

Бейресми білім беру мекемелері қызметінің маңызды құрамдас бөлігі әлеуметтік, этникалық және басқа да шиеленістерден шыға білуге бағытталған тұлғалық қасиеттерді дамыту жұмыстары да болып табылады³. Чехияда бейресми білім беруді қамтамасыз етудің ең жарқын мысалдарының бірі – елде кең тараған балалар мен жасөспірімдердің «Бамбириада» фестивалі. Фестивальді ұйымдастырушы Чехияның балалар мен жасөспірімдер ісі жөніндегі кеңесі. Қолдау Білім министрлігі, Қорғаныс министрлігі және Чехия армиясы тарапынан көрсетіледі. Бамбириаданың бас серіктесі - Generalі ірі сақтандыру компаниясы, ал медиа серіктестері - чех телерадиосы.

Іс-шараның лейтмотиві – мектептен тыс әлеуметтік бағдарлама. «Бамбириада» еліміздің көптеген қалаларында өтеді. Фестиваль бағдарламасына балалар мен жасөспірімдер ұйымдарының, бос уақыт орталықтарының қызметімен танысу кіреді, олар әртүрлі қызмет түрлерін көрсетумен шектелмейді және қатысушыларды спорттық пәндер, билер мен ойындарда өздерін сынауға шақырады. Іс-шараның бас үйлестірушісі Павел Гоффрихтер фестивальдің басты мақсаты балаларға бос уақытында үнемі қатысқысы келетін сыныптар мен бірлестіктерді таңдауға көмектесу екенін атап көрсетеді [11]. Балалар сабақтың жеке үйірмелерде қалай өтетінін өздері бақылауға мүмкіндік алады. Театрландырылған-музыкалық қойылымдар, спорт, компьютерлік ойындар, қолөнер, туристік және барлау бөлімдері, әскери істермен таныстыру. Мысалы, Прагада дәстүрлі түрде фестивальге елуден астам ұйым қатысады. Балалар мен жастардың үнді ауылына бару, тас дәуірін тамашалау, атқа міну, керамика жасау немесе шыныға сурет салу мүмкіндігі бар.

Ресей мен Қазақстандағы білім беру курстарының ұқсастығына қарамастан, мемлекеттің егеменді дамуы кезеңінде қосымша білім беру жүйесі назар аударуды қажет ететін ерекше белгілерге ие болды. Мәселе мынада, еліміздің көпмәдениеттілігіне сүйене отырып, қосымша білім беру педагогтарының жұмысында балалар мен жастардың мәдениетаралық қарым-қатынас саласындағы құзыреттіліктерін қалыптастыруға баса мән берілген. Қазақстандағы қосымша білім беру мекемелері педагогикалық қызметтің жекелеген бағыттары бойынша әдістемелік орталық ретінде де, жаңа білім беру технологияларын әзірлеу мен сынаудың эксперименталды алаңдары ретінде де

әрекет етеді. Девиантты мінез-құлықтағы балалар мен жастардың бос уақытын ұйымдастырудың маңызды әлеуметтік-педагогикалық негізі болып табылатын жергілікті мемлекеттік органдардың балалар мен жасөспірімдердің аула клубтарын ашу тәжірибесін атап өтуге болады. Украинадағы мектептен тыс білім беру жүйесі де өзінің өмір сүру кезеңінде тәжірибе жинақтады, ол ресейліктен өзгеше және заманауи мамандардың назарына лайық. Мұнда үздіксіз білім беру саласындағы жүзден астам жалпы украиналық іс-шаралар өткізіледі.

Украинадағы мектептен тыс білім берудің айрықша ерекшелігі дарынды балалар мен жастарды жан-жақты психологиялық-педагогикалық қолдау болып табылады. Қорытындылай келе, кейбір шет мемлекеттердің бейресми білім беру саласындағы озық тәжірибе ретінде танылуымен қатар, оны қарызға алудағы асығыстыққа жол берілмейтінін атап өткен жөн. Мәдени-тарихи, психикалық ерекшеліктерді бойына сіңірген отандық қосымша білім беру жүйесі қоғам мен отандық педагогика ғылымының дамуының ұлттық ерекшеліктерін көрсететін бірегей екені анық.

Кәмелетке толмаған балаларға қосымша білім беруді ұйымдастыру іс-шаралары туралы ақпарат

Жаратылыстану-ғылыми бағыттағы қосымша білім беру бағдарламаларының жұмыс формаларының алуан түрлілігі мұғалімдерге білім берудің барлық деңгейлерінде, оның ішінде мектепке дейінгі жастан бастап жоғары сынып оқушыларын оқу-тәрбие процесінде жаратылыстану-ғылыми білім берудің сабақтастығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Жаратылыстану бағытындағы балалар бірлестіктері өз қызметін Қазақстанның барлық аймақтарында жүзеге асырады. Нәтижелі жұмысқа желілік қосылу, қашықтықтан оқыту, облыстық және қалалық іс-шаралар жүйесі, барлық қолда бар материалдық-техникалық және білім беру ресурстарын біріктіру ықпал етеді.

Балалар мен жасөспірімдер қосымша жалпы дамыту бағдарламалары бойынша келесі бағыттар бойынша оқытылады: экология және экологиялық мәдениет, натурализм (биология, фитодизайн, ландшафты дизайн, өсімдік шаруашылығы, зоология, орман шаруашылығы, орнитология, аквариатология, адам физиологиясы), табиғатты қорғау және т.б.

Жаратылыстануда, оның ішінде экологиялық білім беруде жаппай жұмыстың әртүрлі формалары қолданылады: табиғатты қорғау акциялары, сенбіліктер, мерекелер, биология және экология апталықтары, экологиялық экскурсиялар ұйымдастыру, экологиялық маршруттарды әзірлеу, балалар сауықтыру лагерлері мен күндізгі лагерьлердегі экологиялық ауысымдар, жорықтар мен экспедициялар, әртүрлі деңгейдегі жарыстар және т.б.

Түрлі мамандандырылған аймақтық жобалар жаратылыстану ғылымдарына деген қызығушылықты арттыруға ықпал етеді.

Сондай-ақ мұғалімдер мен оқушыларға арналған қорытынды конференция «ВІО (Биоәртүрлілік және оны сақтау) «, экологиялық жобалар жәрмеңкесі» Менің өмір салтым және қоршаған орта », «Табиғат әлемін ашу» қорытынды педагогикалық конференциясы.

Оқушылардың туған өлкесінің табиғатын сақтау бойынша практикалық іс-әрекеттеріне жағдай жасау, табиғи бірлестіктерді қалпына келтіруге ықпал ететін биотехникалық іс-шараларды өткізуге оқушыларды тарту мақсатында ұйымдастырылатын табиғатты қорғау шаралары: «Көк лента», «Жасыл Планета 2022», «Құстар біздің достарымыз» (Алматы облысы); «Таза Есіл күндері» (Ақмола облысы), «Табиғатты қорғаудағы игі істердің хроникасы» (Алматы облысы); «Жасыл мектеп», «Жеңіс бақтары», «Таза болу үшін, менің үлесім» т.б.

Жаратылыстану ғылымдарының балалар қауымдастығының мүшелері қалалық, аймақтық және бүкілқазақстандық деңгейдегі мамандандырылған жарыстарға, форумдарға, олимпиадаларға және басқа да іс-шараларға белсенді қатысады.

Биология және экология пәндеріне қызығушылықты арттыру мақсатында түрлі аймақтық іс-шаралар өткізіледі. Білім беру ұйымдары аумақтарының ландшафты жобаларының байқауы, Алматы облысындағы орта мектептерде «Менің кішкентай Отаным: Табиғат, мәдениет, этнос», мектеп оқушыларының еңбек бірлестіктерінің, білім беру ұйымдарының оқу-тәжірибе алаңдары мен жасылдандыру жобаларын қорғау және жүзеге асыру.

Қосымша білім беру мекемелерінде экологиялық білім мен тәрбие берудің үздік көрсеткіштеріне арналған облыстық байқауы және т.б.

Облыстық және муниципалдық іс-шараларды өткізу кезінде, соның ішінде аясында экологиялық шараларды ұйымдастыру тәжірибесі бар, мектепке дейінгі және бастауыш мектеп жасындағы балаларға арналған әлеуметтік-білім беру экологиялық жобаларды ұйымдастыру: «Эколиаттар – мектепке дейінгі балалар», «Эколиаттар» және «Жас табиғат қорғаушылары».

Биология және зоология саласындағы оқуды ынталандыру құралы оқушылардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне арналған алаңқайлар, «табиғат бұрыштары», эксперименттік және тәжірибелік учаскелер болып табылады. Жаратылыстану жөніндегі ресурстық орталық Алматы облысының «Облыстық экология, өлкетану және туризм орталығы» қосымша білім беру мемлекеттік мекемесі болып табылады, оның жеткілікті оқу базасы бар, оның ішінде: аквариум, жылыжай, шағын хайуанаттар бағы, шағын мұражай, ашық аспан астындағы коллекциялар (мектептің тәжірибелік алаңы, дендросаябақ, жеміс-жидек бағы, гүл және сәндік өсімдіктер учаскесі).

Ауылдық жерлерде жаратылыстану бағыты өте танымал. Мысалы, Алматы облысы Қарасай ауданында жылыжайлар жұмыс істейді, оның негізінде биологиядан практикалық сабақтар өткізіледі. Жылыжайда өсірілген

көшеттер (гүлдер, дәрілік өсімдіктер, көкөністер) көктемде мектеп учаскесіне отырғызылып, жазғы жұмыс кезінде оқушылар өсімдіктерді күтіп-баптайды.

Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар санатындағы әртүрлі табиғи экожүйелер мен табиғаттың көрікті жерлерін зерттеу экологиялық және биологиялық шеберханаларды аралау мұғалімдердің оқу-әдістемелік жұмысының тиімді құралы болып саналады.

Дәстүр бойынша, жазда балаларды қорғау ұйымдары мамандандырылған экологиялық ауысымдарды, жас экологтардың фестивальдері мен слеттерін, білім беру экологиялық ауысымдары мен жобаларын, жорықтар мен экспедицияларды, экологиялық десанттарды, табиғатты қорғау шараларын, «Мектеп орман шаруашылығының» жұмысын өткізеді.

Сондай-ақ, балаларды қорғау ұйымдарының негізінде әртүрлі бағыттар бойынша қысқа мерзімді бағдарламалар (жазғы мектептер) жүргізіледі, шеберлік сабақтарын, экскурсияларды, зертханалық жұмыстарды өткізуге үлкен көңіл бөлінеді. Оқуды аяқтағаннан кейін кәмелетке толмағандар оқуын жалғастыру үшін бірлестіктерге жазыла алады.

Мәселені дамыту және дайындау мақсатында жаратылыстану саласындағы балалардың ғылыми-зерттеу іс-әрекетін ғылыми қамтамасыз ету үшін балаларды қорғау ұйымдарының өзара әрекеттесуімен жоғары оқу орындарының білім беру ұйымдарымен, ғылыми-зерттеу институттарымен, ғылыми кітапханалармен жарыстарға қатысу мүмкін.

Осылайша, балалардың «өңірдегі белгілі ғалымдардан кеңес алуға, олардың зерттеліп жатқан мәселелер бойынша дәрістеріне қатысуға мүмкіндік алады. Жыл сайын ғылыми кітапханаларда оқушыларға арналған дәрісхана ұйымдастырылады.

Экологиялық білім беру мектеп оқушыларын, олардың ата-аналарын және мұғалімдерді табиғатты қорғау іс-шараларына тарту үшін қарапайым, түсінікті, тиімді әрекеттерді ұйымдастыруға және өткізуге бағытталған балалардың экологиялық қозғалыстарының қызметі арқылы ықпал етеді.

Жаратылыстану ғылымдары бойынша қашықтықтан оқыту кең таралған тәжірибе болып табылады. Демек, осы бағыт аясында агроөнеркәсіптік кешен кәсіптеріне қызығушылық танытатын 10-11 сынып оқушылары үшін «Қашықтан агробизнес мектебі» жобасын жүзеге асыру басталады. Қосымша жалпы білім беру (жалпы дамыту) бағдарламалары іске асырылуда: «Жерге орналастыру негіздері», «Агробизнес негіздері», «Қоршаған ортаның биоиндикациясы», «Аграрлық аймақтың экономикалық қауіпсіздігі». Сабақтарды Қазақ Ұлттық ауылшаруашылық академиясының академиялық оқытушылары жүргізеді.

Алматы облысында «Қашықтықтан экологиялық-биологиялық викторина» және «Химия әлеміне саяхат» аймақтық телекоммуникациялық білім беру жобалары белсенді түрде жүзеге асырылуда.

Ғылыми-техникалық бағыт балаларға қосымша білім беру жүйесін дамыту мақсатында ғылыми-техникалық бейіні, инженерлік құзыреттіліктерін қалыптастыру, білім беру ұйымдарында, пәндік үйірмелерде, секцияларда дарынды балаларды анықтау және оларға қолдау көрсету жұмыстары қалыпты жүргізіледі. Оқушылар әртүрлі іс-шараларда, соның ішінде зымыран модельдеу, кеме модельдеу, авиациялық модельдеу, радиотелеграфия, электроника және т.б. салалары бойынша техникалық спорт түрлерінен жарыстарда, олимпиадаларда, жарыстарда білім нәтижелерін көрсетеді.

Қазақстанның әр облыстарында және бірқатар қалаларда техникалық шығармашылықтың жаңа бағыты – робототехника белсенді дамып келеді.

Мектеп оқушыларының өнертапқыштық ойлауын қалыптастыруға, инженерлік-конструкторлық, ғылыми-зерттеу әрекеттерін белсендіруге ықпал ететін геотехнология дамып келеді. Қазіргі уақытта ақпараттық технологиялар, робототехника, микроэлектроника, тікелей цифрлық өндіріс технологиясы оқушылардың қызығушылығын тудыруда.

Туризм және өлкетану бағыты. Алматы облысының басым бөлігінде балалар бірлестіктері мен туризм және өлкетану ұйымдары қазір өз жұмыстарын табысты атқаруда. Осы бағыт аясында өлкетану, бағдарлау, өлкетану және тарихи-патриоттық клубтар, іздестіру бірлестіктері, мектеп мұражайлары, жас гидтер, құтқарушылар мектептері және т.б. туризмнің үйірмелері мен секциялары жұмыс істейді.

Туризммен және өлкетанумен, туған жер мен Қазақстанды білумен, ғылыми-зерттеу қызметімен, салауатты өмір салтын қалыптастырумен, бос уақытын және қарым-қатынасты мазмұнды ұйымдастырумен, кәметке толмағандардың әлеуметтік мінез-құлқын оңалтумен және осы бірлестіктердің қызметі жұмыс формаларының алуан түрлілігімен және алдын алумен айналысады.

Бұл туристік және өлкетану саяхаттары (жаяу серуендеу, су, шаңғы, велосипед тебу және т. » және «Өмір сүру мектептері», экскурсиялар, мектеп пәндері бойынша (биология, география, физика) жердегі практикалық жаттығулар жасалады. Облыстық өлкетану байқаулары, әскери-патриоттық экспедициялар, тарихи және спорттық квесттер, фотокөрмелер, туризм және өлкетану, тарих және экологиялық ойындар, тақырыптық сабақтар мен сынып сағаттары, т.б. оқу процесінде іске асырылады.

Туризм және өлкетану бағытында қосымша білім беруді жүзеге асырудың көп жылдық табысты тәжірибесі Алматы облыстарында, Оңтүстік өңірлер мен Батыс Қазақстанның бірқатар аймақтарында бар екені ақпараттарда айтылады.

Қазіргі уақытта көптеген аймақтарда туризм және өлкетану бойынша қосымша білім беру саласындағы іс-шаралар қосымша білім берудің өңірлік бағдарламалары мен жобалары аясында жүзеге асырылуда.

Алматы облысында оқушылар мен ересектерге арналған жаяу жүру жолдары әзірленді және ол белсенді түрде пайдаланылады, соның ішінде қорықтарға бару, таулы жерлерде серуендеу.

Ата-ана мен бала арасындағы салауатты қарым-қатынасты қалыптастыруға ықпал ететін отбасылық туристік жиындар мен «Отбасылық туризм» бағдарламалары кеңінен таралды (Алматы қаласы мен Алматы облыстарының және басқа аймақтардың тәжірибесі).

Қосымша білім берудің басқа да бағыттарын жүзеге асыру үшін туристік палаталық форматы мен технологиясы қолданылады.

Экологиялық және этнографиялық лагерьлер, қиын өмірлік жағдайдағы балаларға арналған лагерьлер, «Жас құтқарушы» балалар бірлестіктеріне арналған лагерьлер. Мысалы, Алматы облысында туристік-өлкетану жобасы жүзеге асырылуда – балалар ат спорты клубы мен «Жеті жұлдыз» балалар кинология мектебіне арналған шатырлы лагерьлерде каникулды өткізу жоспарланып отыр.

Мектеп мұражайларының (білім беру ұйымдарының мұражайларының) қызметі өлкетану саласындағы тиімді және танымал тәжірибе болып табылады. Бұл мұражайлар тек білім беру, тәрбиелік қызметтерді атқарып қоймай, қосымша білім беру орталықтары болып табылады. Олардың негізінде іздестіру топтары мен пікірталас ғылыми клубтары, жас гидтер мен тарихшылар үйірмелері жұмыс істейді. Мектеп оқушылары мен студенттер арасында гидтің кәсіби шеберлігін меңгеру оқушылар үшін қызықты шаралардың бірі.

2. Оффлайн және онлайн форматтарда балаларды оқудан және каникул кезеңінде бос уақытын ұйымдастыруда іс-шаралар кешенін іске асыру бойынша әдістемелік ұсынымдар

Балаларға арналған жазғы демалыс баланың барлық өмірінің ажырамас бөлігі болып табылады. Сонымен бірге баланың жеке басының өзін-өзі жүзеге асыруына жазғы демалысты ұйымдастыруда балаларды сауықтыруды ұйымдастыру, физикалық және психикалық денсаулықты нығайту, жағдай жасау өте маңызды.

2020-2023 жылдардағы каникул кезеңінде балаларды сауықтыру демалысын, олардың бос уақытын және жұмыспен айналысуын ұйымдастыру туралы ҚР Премьер-Министрінің 14.01.2020ж. №1 өкімінің ҚР БҒМ Балалардың жазғы демалысы мен жұмыспен қамтылуын жүйелі және сапалы ұйымдастыру үшін ҚР Премьер-Министрінің өкімі қабылданды.

ҚР БҒМ Балалардың жазғы демалысы мен жұмыспен қамтылуын жүйелі және сапалы ұйымдастыру үшін ҚР Премьер-Министрінің "2016-2019 жылдарға арналған жазғы каникул кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру туралы" өкімі қабылданды, жазғы каникул кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру бойынша бірлескен іс-шаралардың Ведомствоаралық жоспарлары бекітілді.

2020-2023 жылдарға арналған каникул кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын және жұмыспен қамтылуын, балалар мен жасөспірімдер туризмін дамытудың Жол картасы бекітілді, онда балалардың сауықтыру демалысын және жұмыспен қамтылуын дамытуға бағытталған бірқатар іс-шаралар көзделген, 2020-2023 жылдарға арналған каникул кезеңінде балалар мен жасөспірімдер туризмі көзделген.

Жазғы демалысты ұйымдастыру мәселелері ҚР Премьер-Министрінің орынбасарында, ҚР Үкіметі жанындағы кәметке толмағандар ісі жөніндегі ВАК-та селекторлық режимде, балаларды сауықтыру ұйымдары басшыларының, жергілікті және орталық мемлекеттік органдар өкілдерінің қатысуымен өткен республикалық семинарда қаралды.

ЖАО деректері бойынша 2016 жылдың жазы ішінде сауықтыру демалысымен 2 220 000 бала (мектеп жасындағы балалардың жалпы санының 86,7%) қамтылды, бұл өткен жылмен салыстырғанда 2,7% – ға артық (2015 жылы-2 081 116 немесе 84%).

Ағымдағы жылы балаларды сауықтыру демалысымен қамтудың ең үлкен көрсеткіші Қарағанды (100%, 2015 ж.100%), Павлодар (100%, 2015 ж. – 98,8%), Ақмола (96,9%, 2015 ж. – 95,8%) облыстарында, Алматы қаласында (2015 ж. 96,6% – 100%) болды. Қызылорда облысы балаларды сауықтырумен қамту 45% – ға артқанын көрсетті (2016 ж. – 121 595, 2015 ж. - 66 289 бала).

Республикада балалардың демалысын және сауықтырылуын қамтамасыз ету үшін 12 689 балалар лагері жұмыс істеді, оның ішінде: 240 қала сыртындағы, 16 жыл бойғы, 11 137 мектеп жанындағы, 1 298 шатырлы, киіз үй, спорт, өлкетану және т. б.

Ағымдағы жылы жыл бойы әрекет ететін лагерьлер санының 20% - ға артқаны байқалады (2015 ж. - 12, 2016 ж. - 16). Әсіресе, Ақмола және Қызылорда облыстары ерекше көзге түсті.

2011 жылдан бастап республикада 11 өңірде (Алматы қ., Алматы, Ақмола, ШҚО, Жамбыл, БҚО, ОҚО, Қарағанды, Қостанай, Маңғыстау, Павлодар облыстары) 43 қала сыртындағы лагерь ашылды.

Лагерьлердің арзан формалары (киіз үй, шатыр, спорттық-туристік, өлкетану) танымал бола бастады. Айта кету керек, Алматы облысы (388 бірлік), Қарағанды (301 бірлік), Қызылорда (41 бірлік), Павлодар (39 бірлік) облыстары.

2015 жылмен салыстырғанда жұмыспен қамтудың әртүрлі нысандарымен қамтылған балалар саны 1 601 222-ден 2 084 000 адамға дейін ұлғайды, бұл өткен жылдың көрсеткішінен 13,6% - ға артық (81,4% - ға қатысты 67,8%).

Балаларды жұмыспен қамтудың әртүрлі нысандарымен неғұрлым көп қамту Алматы (98,7%), Қарағанды (100%), Ақтөбе (98,9%), Қостанай (95,3%), Павлодар (99,1%), Солтүстік Қазақстан (91,8%) облыстарында байқалады.

Жазғы демалыс кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыруға жергілікті бюджеттерден 3,6 млрд. теңгеден астам (2015 жылы – 3,651 млрд. теңге) бөлінді, бұл өткен жылмен салыстырғанда 6% – ға артық және 567,544 млн. теңге демеушілік қаражат (2015 жылы-421, 194 млн. теңге), бұл өткен жылғы деңгейден 26% - ға артық.

Қиын өмірлік жағдайға тап болған балаларға, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептердің үздік оқушыларына арналған жазғы демалысты ұйымдастыру мәселелері ерекше бақылауда. Бұл санаттар жергілікті бюджет қаражаты есебінен сауықтыру демалысымен басым тәртіппен қамтамасыз етіледі.

Ағымдағы жылы аталған санаттағы балаларды жазғы демалыспен қамтудың жалпы республикалық көрсеткіші 75,6% - ға жетті. Өткен жылмен салыстырғанда демалған балалардың саны 6,7% - ға өсті (2016 ж. - 983 630 бала; 2015 ж. - 921 473 бала). Санаттар бөлінісінде балалардың барлық топтарын жазғы демалыспен қамту санының ұлғаюы байқалады:

- ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар 2,9% - ға көп демалды (2015 жылғы 25 418-ден 2016 жылы 26 153-ке дейін);
- мүмкіндігі шектеулі балаларды демалыспен қамту 73,2% - ға артты (2015 ж. 31 409-дан 2016 ж. 54 409-ға дейін); аз қамтылған отбасылардан шыққан балалар 262,5% - ға көп қамтылды (2015 ж. 50 449-дан 2016 ж. 182 891-ге дейін);
- дарынды балаларды қамту 382,5% - ға артты (2015 жылғы 79 451-ден 2016 жылы 383 357-ге дейін).;

- девиантты мінез-құлықты кәмелетке толмаған балаларды, арнайы ұйымдардың, оның ішінде мектепшілік есепте және ПО есебінде тұрған тәрбиеленушілерді жазғы демалыспен қамту 16% - ға ұлғайды.

Жамбыл, Қызылорда, Ақмола, Павлодар облыстарында, Алматы қаласында аталған санаттағы балаларды жазғы демалыспен қамту 90-нан 100% - ға дейін байқалады.

ШҚО-да "Дарын" лагері базасында аутизмі бар балалар үшін демалыс ұйымдастырылды. Жолдамалар "Қазмырыш" ЖШС демеушілік қаражатын тарту есебінен сатып алынды.

БҚО-да балалардың демалыс түрлерін жаңарту аясында жыл сайын қамқоршылар мен патронат тәрбиеленушілердің өз қамқоршыларымен, патронат тәрбиешілерімен бірге демалуы үшін "Отбасылық лагерь" ұйымдастырылады. Бұл шараларға қаражат облыстық бюджеттен бөлінеді.

Қарағанды облысында девиантты мінез-құлықты балаларға арналған арнайы мектеп-интернат тәрбиеленушілерінің жазғы демалысын ұйымдастыру үшін барлық тәрбиеленушілерді қамти отырып, киіз үй лагері ұйымдастырылды.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың демалуы мен сауықтырылуын қамтамасыз ету үшін мақсатты бағытталған жұмыстарды "Балдәурен" республикалық оқу-сауықтыру орталығы жүргізеді. Жыл сайын 2007 жылдан бастап 250 мүмкіндігі шектеулі бала үшін "Добром открывем мир" арнайы ауысымы жұмыс істейді. Аталған орталық базасында Мүмкіндігі шектеулі балалардың демалысын ұйымдастыру мәселелері бойынша Инклюзивті білім беру мамандары мен педагогтарға арналған ғылыми-практикалық семинарлар өткізіледі.

Сонымен қатар, ЖАО ақпаратына сүйене отырып, балаларды жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету және қала сыртындағы балалар лагерлерінің инфрақұрылымын жақсарту үшін мемлекеттік-жекешелік әріптестік (МЖӘ) шарттары толық көлемде пайдаланылмайды.

Қосымша білім беру: қолжетімділік және қамту

Көптеген елдерде балалар мен жастарға бос уақытын тиімді пайдалануға мүмкіндік беретін саясат әзірленді.

Еуропада мақсатты бос уақытты өткізу "бейресми білім" терминімен белгіленеді. Жас жігіттің өміріндегі оқудың шамамен 70% - ы бейресми немесе бейресми білім беру жағдайында: отбасында, құрдастар тобында, жастар ұйымдарында және бос уақыт топтарында болады.

Қосымша білім беру мүмкіндіктерін кеңейту ҚР Конституциясында, ҚР "Білім туралы", "Қазақстан Республикасындағы Бала құқықтары туралы", "Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы және балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу туралы" заңдарында, білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында

және басқа да құжаттарда айқындалған Қазақстанның тәрбие саясатының негізгі қағидаттарын іске асырады.

Қосымша білім беру ұйымдарын әдістемелік қамтамасыз ету үшін "тұжырымдамалық тәсілдер" әзірленіп, бекітілді

2018-2023 жылдарға арналған балалар мен жасөспірімдер туризмінің ғылыми-техникалық шығармашылық жүйесін дамыту", "балалар мен жастардың ғылыми-техникалық шығармашылық жүйесін дамыту жөніндегі іс-шаралар жоспары", "қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарының басшылары мен педагогтеріне арналған әдістемелік ұсынымдар".

Балалардың қосымша білім алу құқығы жалпы білім беретін мектептерде де, мектептен тыс ұйымдар желісімен де қамтамасыз етіледі.

ҚР БҒМ Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығының деректері бойынша 2015-2016 оқу жылында білім беру жүйесінің 860 мектептен тыс ұйымдарында мектеп жасындағы 673 219 бала қамтылды, қамтылуы 24,5% - ды құрады.

Мәдениет және спорт жүйесінің 461 мектептен тыс ұйымында 295 017 оқушы қамтылып, 10,7% қамтылды.

Мектептен тыс 860 ұйымның 441-і ауылдық жерлерде орналасқан (51%), алайда бұл ұйымдарда балаларды қамту 37,1% (250 078 адам) құрайды, бұл қалалық көрсеткіштерден едәуір төмен, қалалық балаларға 62,9% (423 141 бала) келеді.

Демалыс мектеп оқушыларының жыл сайынғы бос уақытының айтарлықтай бөлігін құрайды, бірақ барлық ата-аналар баласына толыққанды, дұрыс ұйымдастырылған демалысты қамтамасыз ете алмайды. Кез келген ата-ана баласының демалыс кезінде пайдалы іспен айналысқанын қалайды.

Балалардың демалыстағы жұмысы бүгінгі таңда тек әлеуметтік қорғау ғана емес, ол қазіргі өмір шындығын ескере отырып, жас жеткіншектің әлеуметтенуіне жағдай жасайтын баланың шығармашылық дамуы, рухани әлемі мен интеллектісін байыту кеңістігі болып табылады, бұған қосымша - жыл бойы оқу қызметі.

Қосымша білім беру жүйесі, тіпті қашықтан форматта болса да, Ленск ауданында балаларды жұмыспен қамту, демалысы, білім алуы мен денсаулығын жақсартудың негізгі ұйымдастырушысы болып қала береді.

Бүгін біз Интернет қызметінің заманауи түрлерінің көмегімен оқу үдерісін сақтау және оқушыларды онлайн-лагерь іс-шараларына барынша тартуды қамтамасыз ету бойынша үздіксіз білім берудің кешенді орталығының тәжірибесімен бөлісеміз.

Үздіксіз білім берудің Кешенді орталығы жыл сайын күзгі, көктемгі және жазғы каникулдарда 4 ауысым ЖОЛ (Жазғы онлайн лагерь) өткізеді. ЖОЛ-дың тақырыптық күзгі және көктемгі сессиялары аудандық деңгейдегі мәртебеге ие және ауданның оқушылық өзін-өзі басқару органдарының, жергілікті

филиалының және облыстық балалар мен жасөспірімдер қоғамдық ұйымының қызметі аясында жүзеге асырылады» Біздің балалық шақ әлемі» жиындар форматында өтті.

2020 жылдың наурыз айында «Балаларды қосымша білім берудің кешенді орталығы» коммуналдық бюджеттік білім беру мекемесінің қызметі онлайн режимге көшірілді және орталық жұмысының маңызды бағыты оқу қызметін ғана емес, сонымен қатар балалардың демалысы қашықтан ұйымдастыру нысандарын іздеу болды.

Осылайша, орта және жоғары мектеп жасындағы балалар үшін «Кеңесшілер мектебі» (2 апта) және «Көңілді форум2021» (1 апта) онлайн лагерлерінің қысқа мерзімді бағдарламалары әзірленіп, енгізілді.

Кеңесшілер мектебі – жасөспірімдердің ұйымдастырушылық және кеңесші дағдыларын дамытуға бағытталған аудандық онлайн курс.

«Көңілді форум 2021» – Алматы облысының аудандарының білім беру ұйымдарының балалар мен жасөспірімдер қоғамдық ұйымдары мен оқушылық өзін-өзі басқару органдарының активтері арасында виртуалды интерактивті кездесу-форум өткізді.

Әлеуметтік желісіндегі аттас жабық топтарда «Кеңесшілер мектебі» және «Көңілді форум 2021» онлайн лагерлері ұйымдастырылды.

Бұл қауымдастықтар жаңа мазмұнға толы интерактивті кеңістікке айналды және аймақтағы мұғалімдерді, студенттерді және олардың ата-аналарын біріктірді.

Онлайн-лагерьлер балалардың компьютер алдында болғанын білдірсе де, күн сайынғы оқиғалар офлайн әрекетті болжайды - жарнамалар, конкурстар, командалық жұмыс және шығармашылық тапсырмаларды дайындау.

Біз «Көңілді форум 2021» онлайн лагерін ұйымдастыру және өткізу мысалында және өткізу алгоритмін қарастыруды ұсынамыз.

«Көңілді форум 2021» жазғы онлайн лагеріне іс-шаралар бағдарламасын дайындау кезінде біз келесі алгоритмді ұстандық:

1. Онлайн лагерь тұжырымдамасын әзірлеу.
2. Жұмыс тобын құру, функционалдық міндеттерді бөлу.
3. Іс-шаралар жоспарын құру.
4. Онлайн лагерьге әдістемелік материалдарды дайындау.
5. Онлайн лагерь қызметін жүзеге асыру.
6. Қорытындылау.

Алгоритмнің әрбір кезеңін және іске асыру механизмдерін толығырақ қарастырайық.

Онлайн лагерь жұмысының тұжырымдамасы

«Көңілді форум 2021» онлайн лагерінің тұжырымдамасы негізделген

Балалар мен жасөспірімдерді әлеуметтік қызметтің әртүрлі түрлеріне қосу арқылы олардың тұлғасын өзін-өзі жүзеге асыруға арналған тиімді құрылған білім беру онлайн платформасы (Контакте-дегі аттас жабық топ) бар.

Негізінде бұл Қарасай ауданының білім беру ұйымдарының балалар мен жасөспірімдер қоғамдық ұйымдары мен оқушылардың өзін-өзі басқару органдарының активтері арасындағы виртуалды интерактивті кездесу-форум.

Онлайн лагерь тақырыбы:

Қарасай ауданындағы оқушылардың өзін-өзі басқару органдарының және балалар мен жасөспірімдер қоғамдық ұйымдарының қызметі.

Онлайн лагерьдің мақсаты:

- демалыс уақытында балалар мен жасөспірімдердің онлайн режимінде толық және өнімді демалуына жағдай жасау.

- ішкі әлеуетті дамыту және әр түрлі, әлеуметтік маңызды және тұлғалық тартымды іс-әрекеттерге қосу негізінде оқушылардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға көмектесу;

- көп жастағы ұжымда мазмұнды қарым-қатынас пен тұлғааралық қарым-қатынасты жүзеге асыру.

Міндеттер:

- Қарасай ауданындағы оқушылардың өзін-өзі басқару органдары мен балалар мен жасөспірімдер қоғамдық ұйымдарының қызметін танымал ету және оң имиджін қалыптастыру;

- жергілікті қоғамдастықтың өзекті мәселелерін шешуге өскелең ұрпақтың қызығушылығын арттыру, аудандағы студенттік басқару органдары мен балалар қоғамдық қозғалысын одан әрі дамыту және қолдау;

- жас ұрпақтың шығармашылық әлеуетін, ұйымдастырушылық және көшбасшылық қасиеттерін ашу және дамыту;

- Жалпы істер мен іс-шараларды дайындауға және өткізуге қатысу арқылы студенттердің ұйымдастырушылық, ақпараттық, бұқаралық ақпарат құралдары мен волонтерлік тәжірибесін байыту, дамыту, енгізу және ынталандыру үшін жағдай жасау;

- білім беру ұйымдарындағы балалардың өзін-өзі басқару органдарының қызметтің әртүрлі салаларындағы қызметінің табысты және озық тәжірибесін анықтау, бағалау және тарату.

Онлайн лагерь тұжырымдамасын әзірлеу кезінде келесі ұйымдастырушылық аспектілер белгіленді:

- Онлайн ауысымдық қызмет бағдарламасының негізін әлеуметтік, педагогикалық және білім беру тренингтері (шеберлік сыныптары) құрады; ұжымдық шығармашылық істер мен іс-шаралар ұйымдастырушылық, ақпараттық-бұқаралық ақпарат құралдарында жеке тұлғаны дамытуға бағытталған балалар мен жасөспірімдер қоғамдық ұйымдары мен Қарасай ауданы білім беру ұйымдарының студенттердің өзін-өзі басқару органдарының активінің волонтерлік және патриоттық қызметінде.

- Лагерь ауысымы 5 тақырыптық күнге бөлінді.

Әр күн аясында тақырыптық іс-шаралар ұйымдастырылып, облыстық шығармашылық байқаулар, акциялар мен іс-шаралар өткізілді.

- Лагерьге қатысушылардың әртүрлі іс-шаралары мен демалысының реттілігін ұтымды бөлу мақсатында күн тәртібі мен күн тәртібі әзірленді.

- Онлайн лагерь жұмысы барысында қатысушылар тақырыптық материалдарды көреді, интерактивті тапсырмаларды орындайды, файлдармен алмасады

ұйымдастырушылармен және басқа да қатысушылармен чатта байланысады, шығармашылық сынақтардан өтеді.

2 Жұмыс тобы

Жұмыс тобын құру, функционалдық міндеттерді бөлу.

– Бағдарламаны жүзеге асыру үшін тек мұғалімдер ғана емес, басқа қызмет салаларының мамандары да тартылды.

Куратор – іс-шаралар жоспарын әзірлеу және орындау барысында туындайтын әкімшілік мәселелерді реттейді.

Үйлестіруші - тақырыптық іс-шаралар мен тапсырмаларды және іс-шараларды өткізу бойынша әдістемелік ұсыныстарды әзірлейді;

жарыстар туралы ережені әзірлейді;

мұғалімдер мен балаларды іс-шараларға қатысуға ынталандырады;

іс-шараны ұйымдастырушылар мен педагог-кеңесшілерге әдістемелік қолдау көрсету;

бетте тапсырмаларды жүктеуді қамтамасыз етеді;

қатысушылар орындаған тапсырмалардың есебін жүргізеді;

өңдейді және нәтижелерді қалыптастырады.

Іс-шараны ұйымдастырушылар - онлайн лагерь бетіне жүктеу үшін шеберлік сабақтарын, челленджерді, презентацияларды, посттар мен бейнелерді әзірлеу және дайындау;

Тәрбиешілер-кеңесшілер -

өз бірлестігі мүшелерінің ұйымдастыру мәселелерін шешеді;

өз командасының қызметін үйлестіру;

өз қауымдастығының мүшелерін онлайн лагерь іс-шараларына белсенді қатысуға ынталандыру;

қатысушыларды жарыстарға дайындау;

тапсырмалардың орындалуы туралы мәліметтерді жинау және жіберу.

3 Іс-шаралар жоспары

«Көңілді форум» онлайн лагерьі көктемгі демалыс кезінде 22-27 наурыз аралығында жұмыс істейді.

Жұмыс жоспарына сәйкес ауысым 5 тақырыптық күнге бөлінеді.

Білім беру және білім беру мазмұнын қалыптастыру үшін пайдаланылды:

- ауданның әлеуметтік қызметінің басқа салаларындағы мекемелердің ресурстары;

- Білім беру ұйымдары және басқа оқу орындары оқытушыларының авторлық дамуы;

Кесте 2. Іс-шаралар жоспары

уақыты	Іс-шараның атауы	Қосымша	Жауапты
22 наурыз 2022 ж Күн тақырыбы: «Отряд көшбасшылары – Алға!»			
09.00	Орналасу уақыты Сәлемдесу (кездесу эмблемасы) Ұйымдастырушыларды таныстыру Слет ережелері Жиналыс шеңбері	видеожазу	Ұйлестірушілер
10.00	Ұйымдастыру уақыты. Күннің тақырыбы Жұмыс жоспары		Ұйымдастырушылар
11.00	онлайн челленджінің іске қосылуы. «Бәріңе сәлем. Міне, біз!»		
12.00	Слеттің ашылу салтанаты «Біз біргеміз!»		
14.00	«Белсенді көшбасшы -2021» конкурс		
15.00	«Белсенді көшбасшы -2021» конкурстың өтуі		
23 наурыз 2022 жыл Цифрлық суреттер			
10.00	Слеттің ұйымдастыру уақыты		
11.00	онлайн челленджінің іске қосылуы		
12.00	Цифрлық суреттерден мастер класс		
14.00	Фотокросс		
24 наурыз Күн тақырыбы:			

Онлайн лагерьге әдістемелік материалдарды дайындау

Куратор, координатор және онлайн лагерь ұйымдастырушылары келесі әдістемелік материалдарды әзірледі, бекітті және басып шығарды:

- Қосымшалары бар онлайн лагерь ережесі

(өтініш, келісім, ұйымдастыру комитетінің құрамы, күн тәртібі мен режимі көрсетілген күн бағдарламасы);

- Онлайн лагерь аясындағы аймақтық байқаулар мен акциялардың бірқатар ережелері:

«Актив көшбасшысы-2021» облыстық байқауының позициясы «Үздік ұжымдық шығармашылық жұмыс-2021» облыстық байқауының позициясы «Игі істер күні» облыстық акциясының позициясы «Біздің көзқарас» облыстық байқауының позициясы «Көктемгі фотокросс» облыстық байқауының- онлайн лагерьдің білім беру контентін (онлайн платформалар) құру және жобалау;

- онлайн лагерьдің тақырыптық посттарын әзірлеу;

- Кездесулердің, шеберлік сабақтарының және бейне презентациялардың бейнематериалдарын жасау;

- Онлайн лагерь үшін сыйлықтар әзірлеу.

Іс-шараларды жүзеге асыру

- Онлайн лагерь басталар алдында сайттары мен парақшаларында жұмысты ұйымдастыру және онлайн лагерьдің тақырыптық өзгеруіне қатысу шарттары туралы хабарландыру орналастырылды.

- бірлестіктері және ауданның білім беру мекемелерінің активтері онлайн ауысымда команда-қатысушы ретінде әрекет етті.

Бірлестік педагог-кураторлары онлайн лагерьдің педагог-кеңесшілері қызметін атқарды.

Қауымдастықтардың әрқайсысы тіркеуден өтіп, контактіе жабық тобына жазылды, онда оларға аватарларының тақырыптық дизайны ұсынылды.

– белгіленген уақытта онлайн ауысымға қатысу ережелері мен лагерьдің жұмыс уақыты да жарияланды.

- Лагерь жұмысы барысында әр күннің басында (сағат 10.00.) посттар жарияланды – тақырыптық күннің басталуы туралы хабарландырулар шолу және бір күнгі іс-шаралар жоспары.

Дәл 11.00. Күн сайын сағат сайын онлайн лагерь қатысушылары сол күннің шығармашылық онлайн челленджіне қатысуға шақырылды.

Тақырыптық іс-шара күн сайын сағат 12.00-де басталып, бейне кездесулер, шеберлік сабақтары, презентациялар және т.б. форматында өтті.

Осындай іс-шаралардың негізгі міндеті онлайн лагерь қатысушылары үшін әртүрлі бағыттар бойынша (кәсіби бағдар, көшбасшылық және ұйымдастырушылық, БАҚ шығармашылығы, волонтерлік және патриотизм) білім беру және дамыту платформасын ұйымдастыру болды.

14-00-де онлайн-платформаның қатысушылары (және басқа да активтер) аудандық деңгейдегі байқаулар мен акцияларға қатысуға шақырылды. Ол үшін шаралар туралы бекітілген ережелер ұсынылды. Түсіндірме, кеңестер бердік.

Түстен кейін онлайн лагерьге қатысушылар командалық жұмысты (далада) жүргізді. Осы кезде олар шығармашылық тапсырмаларды орындап, акция өткізуге және облыстық байқауларға қатысуға дайындалуға мүмкіндік алды. Бұл ретте үйлестіруші мен ұйымдастырушылар қажетіне қарай жеке хат алмасуда, тақырыптық сайттарда, телефон арқылы жеке консультациялар жүргізді.

Өткізілген іс-шараны талдау келесі оң аспектілерді анықтады:

- ЖОЛ ұйымдастыру мен жүргізудің жаңа формасын әзірлеу және тестілеу;

- сабақтар мен іс-шараларды өткізудің жаңа формаларын әзірлеу және сынақтан өткізу;

- мамандардың салааралық бригадасының жұмысын ұйымдастыру;

- облыстың оқу орындарының жалпы қолжетімділігі үшін жағдай жасау;

- қызмет салаларын дамыту және кеңейту үшін жағдай жасау

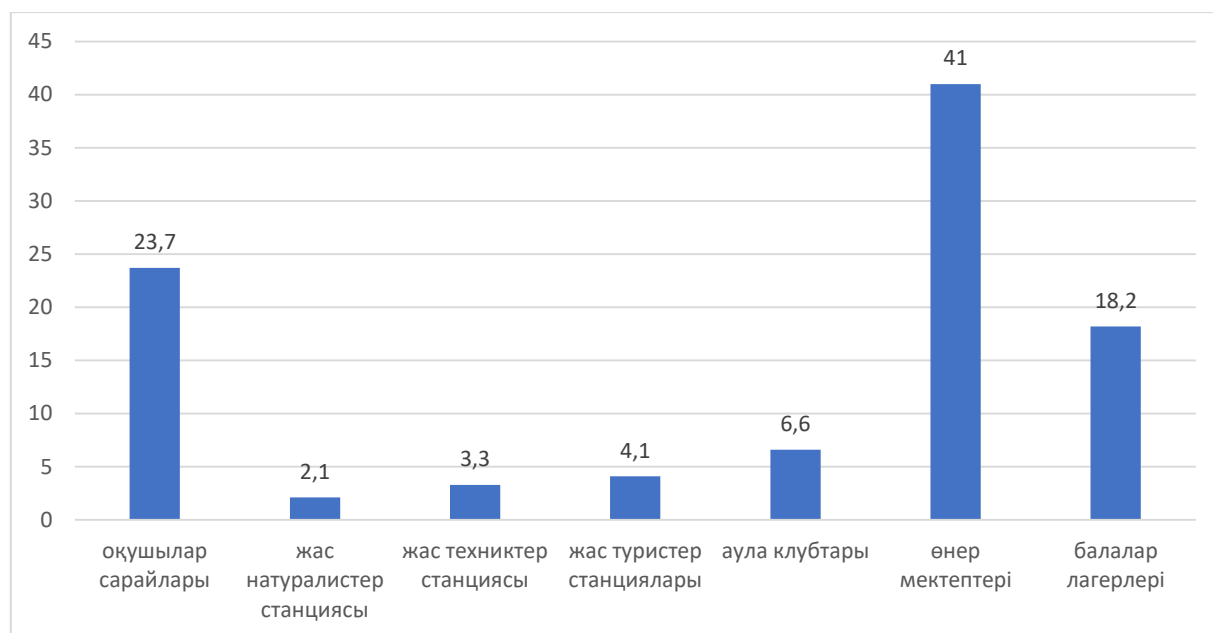
оқушылардың өзін-өзі басқару органдарының және балалар мен жастардың қоғамдық ұйымдарының қызметі.

АҚШ-та 14 жасқа дейінгі жасөспірімдер "американдық ұлдар мен қыздар клубтарының" жұмысына қатысады (американдық ұлдар мен қыздардың 8с клубтары, BGCA). Бұл АҚШ-тағы ғана емес, әлемдегі ең ірі Балалар демалыс ұйымдарының бірі. Ұйым балалардың, әсіресе ерекше көмекке мұқтаж балалардың әлеуетін барынша ашуға ықпал етуге арналған. Жалпы, АҚШ-та осындай 4000-ға жуық клуб бар. Клубтардың жарғысы АҚШ конгресінде бекітілген. Клубтың негізгі мақсаты жеке тұлғаны белсенді әлеуметтік қызметте дамыту болып табылады. Оны іске асыру үшін 5 саланы қамтитын білім беру және демалыс бағдарламалары әзірленді: көшбасшылық қасиеттерді дамыту бағдарламалары; мансапқа арналған білім беру; денсаулықты қолдау және өмірлік дағдыларды дамыту бағдарламалары; өнер бағдарламалары; фитнес және демалыс бағдарламалары. Жасөспірімдерге арналған клубтағы арнайы Жасөспірімдер орталықтары компьютерлермен, фитнес орталықтарымен жабдықталған және әртүрлі іс-шараларға арналған бөлмелері бар. Клубтар мансаптық қабілеттерін зерттеуге, жұмыс іздеуге түйіндеме жасауға бағытталған кәсіби дағдыларды дамытуға арналған бағдарламаларды ұсынады. Американдық ұлдар мен қыздарға арналған клубтардың сараптамалық шолулары (BGCA). [электрондық ресурс]/ URL: <http://www.bgca.org/whatwedo/Страницы/whatwedo.aspx>

56 586 мектеп үйірмесіне 1 027 354 оқушы (37,4%), мектептердің 35 763 спорт секцияларына қатысады, 766 534 бала (оқушылар санының 27,9%) жаттығады. Мектептерде де, мектептен тыс ұйымдарда да балаларды әртүрлі үйірмелер мен секциялармен қамту үлесі жеткілікті жоғары емес. Ауылдық жерлердегі балаларды мектептен тыс және үйірме қызметімен қамту проблемалары атап өтілуде, бұл ауылдағы осы ұйымдардың материалдық-техникалық базасының жеткіліксіздігін, кадрлық ресурстарының әлсіздігін, түрлердің тар әртүрлілігін көрсетеді.

Қосымша білім беру жүйесінде білім беру жүйесінде негізінен өнер мектептері, оқушылар сарайлары басым, жас натуралистер (2,1%), техниктер (3,3%), туристер (4,1%), аула клубтары (6,6%) таратылмаған. Ауылдық жерлерде техникалық бағыт бойынша қосымша білім беру резервтері нашар ашылған. Ауылда 20 913 бала техникалық шығармашылықпен қамтылған, бұл мектеп жасындағы балалардың жалпы санының 0,8% - ын құрайды.

Диаграмма 1. Білім беру жүйесіндегі қосымша білім беру ұйымдарының түрлері, 2015 жыл

Жоғарыда айтылғандай, 2015-2016 оқу жылында ел мектептерінде 56 586 үйірме жұмыс істеді, онда 1 027 354 оқушы оқыды. Мектеп үйірмелерінің қызметінде гуманитарлық-көркемдік бағыттағы үйірмелердің басым болуы байқалады (63%), техникалық және жаратылыстану-ғылыми сипаттағы үйірмелердің үлесіне 25,1% келеді.

Әлемде көрмелер, мұражайлар және ғылыми-білім беру бағдарламалары арқылы балалардың, жастардың, жұртшылықтың ғылымға назарын аударуға бағытталған ірі орталықтар құру тәжірибесі бар. 1853 жылы ғалымдар тобы Калифорния штатының ғылымын насихаттау орталығын – Калифорния Ғылым Академиясын (Калифорния ғылымдары Академиясы) Сан-Францискода құрды. Қазіргі уақытта ол халықаралық ғылыми және білім беру орталығы болып табылады. Орталыққа аквариум, планетарий, табиғи тарих мұражайы, тропикалық орман, жер сілкінісі тренажері кіреді.*

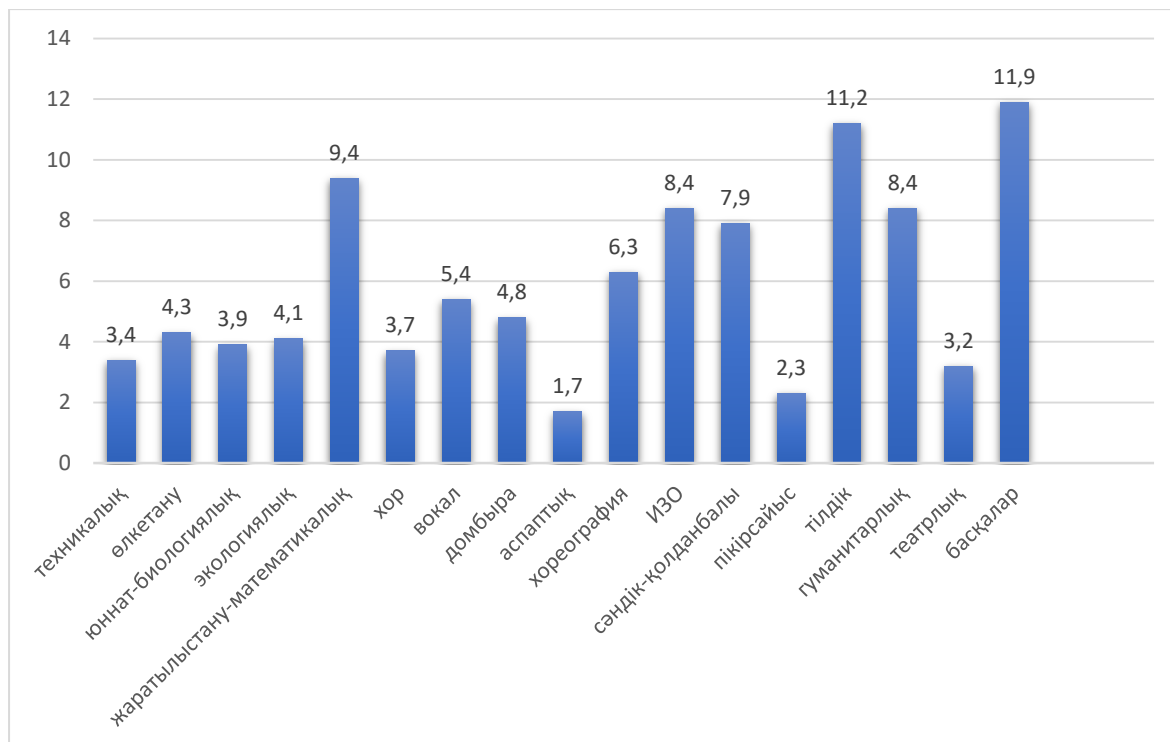
Парижде ғылым және индустрия қалашығы жұмыс істейді (La Cité des Sciences et de l ' Industrie). La Cité құрамына ұшақпен ұшуды, адам денесінің ішіндегі саяхатты, барокамераны, зымырандарды және әскери сүңгуір қайықты, планетарийді, экожүйенің әртүрлі түрлерін және басқаларын еліктейтін аттракциондар кіреді. Мектеп оқушыларының осы орталыққа баруы міндетті оқу бағдарламасына енгізілген.

Қазіргі уақытта әлемнің 40 елінде 500-ден астам балалар ғылыми қалалары жұмыс істейді.**

*ru.wikipedia.org/wiki/Калифорнийская_академия_наук

** <http://www.ziyatker.org/>

Диаграмма 2. Жалпы орта білім беру ұйымдарындағы үйірме түрлері, 2015 ж.

Уақыт талаптарын ескере отырып, техникалық бағытты дамытудың маңыздылығын назарға ала отырып, Қазақстанда балалар мен жастардың ғылыми-техникалық шығармашылық жүйесін құру бойынша жұмыс жүргізілуде. 2016 жылы ҚР БҒМ Халықаралық ақпараттық технологиялар университетімен бірлесіп ҚР жалпы орта білім беретін мектептерінде "Робототехника" үйірмелерін немесе элективті курстарын енгізу бойынша жұмыс жүргізеді, оларды оқыту негізіне электроника, механика, телемеханика, информатика, радиотехника, бағдарламалау, электротехника, физика сияқты пәндер кіреді.

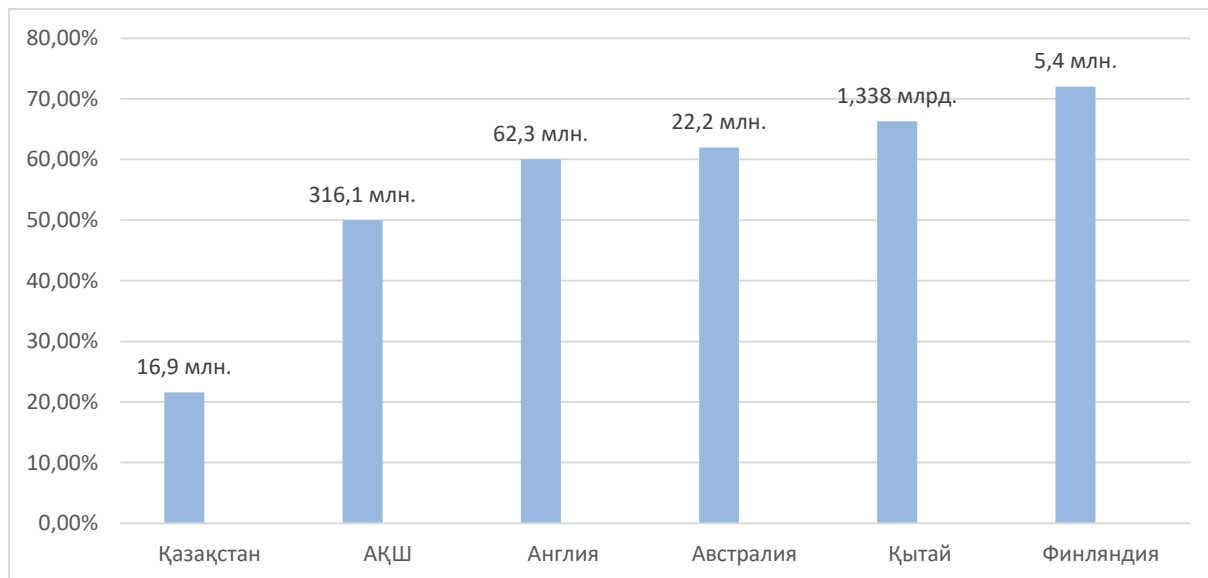
Дене тәрбиесі

Қосымша білім берудің жалпы құрылымында дене тәрбиесі білім беру жүйесінде де, мәдениет пен спорт жүйесінде де спорттық үйірмелер мен секцияларды дамыту арқылы іске асырылады.

ҚР БҒМ ҚР МСМ-мен бірлесіп балалар мен жасөспірімдерді спортқа тарту бойынша белгілі бір жұмыстар жүргізуде. Спорт саласындағы мемлекеттік саясаттың басымдығы қазақстандықтардың дені сау ұлтын қалыптастыру және дамыту үшін негіз - бұқаралық спортты тиісінше дамыту үшін жағдайлар жасау болып табылады. ҚР МСМ ақпараты бойынша, 2015 жылы республика халқының жалпы санынан дене шынықтырумен және спортпен шұғылданушылар санының өткен жылдармен салыстырғанда шамалы өсу үрдісі байқалады (2012 жылы – 21,6%, 2013 жылы – 23,2%, 2014 жылы – 25,1%, 2015 жылы – 26,3%). Бұл ретте ауылдық жерлерде қамту екі есе аз.

Салыстыру үшін: әлемдік спорттың көшбасшы елдерінде қамту орта есеппен 60%-ды құрайды.

Диаграмма 3. Әлемде дене шынықтыру мен спортты дамытудың салыстырмалы көрсеткіштері, ел халқының жалпы санынан қамту үлесі, 2012ж.

Балаларды спорт секцияларында шұғылданумен қамтудың шамалы өсуі байқалады. 2015 жылдың қорытындысы бойынша дене шынықтырумен және спортпен айналысатын балалар мен жасөспірімдерді қамту 2014 жылмен салыстырғанда 1,6% - ға өсті және 2,7 млн. мектептердегі білім алушылардың ішінен 415,4 мың оқушыны құрады (үлесі 2015 жылы - 15,1%, 2014 жылы - 13,5%). Сонымен қатар, отандық көрсеткіштер спорттағы елдерден айтарлықтай төмен (Жапония – 78%, Ұлыбритания – 81,3%, АҚШ – 90%).

Мектеп жасындағы балалар арасында тұрғылықты жері бойынша дене шынықтыру-сауықтыру жұмысын қамтамасыз ету мақсатында қосымша білім беру мекемелері жұмыс істейді, олардың ішінде 111,5 мыңнан астам балалар мен жасөспірімдерді қамтитын 575 балалар-жасөспірімдер клубы, 96 Балалар-жасөспірімдер дене шынықтыру даярлығы клубы бар. 2014 жылмен салыстырғанда балалар-жасөспірімдер клубтарының саны 6 бірлікке артты.

ҚР МСМ хабарлауынша, осы уақытқа дейін Қызылорда, Атырау облыстары мен Астана және Алматы қалаларында бірде-бір балалар мен жасөспірімдердің дене шынықтыру клубы жоқ.

Мектептерде спортпен шұғылдану үшін толық жағдай жасалмаған. 2015 жылы спорт залдары бар мектептердің үлесі 77,5% (5 823 бірлік) құрады.

Осылайша, бізде спорт залының жоқтығынан спортпен айналысу мүмкіндігі жоқ 1 688 мектеп (22,5%) бар. Спорт залдары бар мектептердің жалпы санының 11,5% - ы бейімделген.

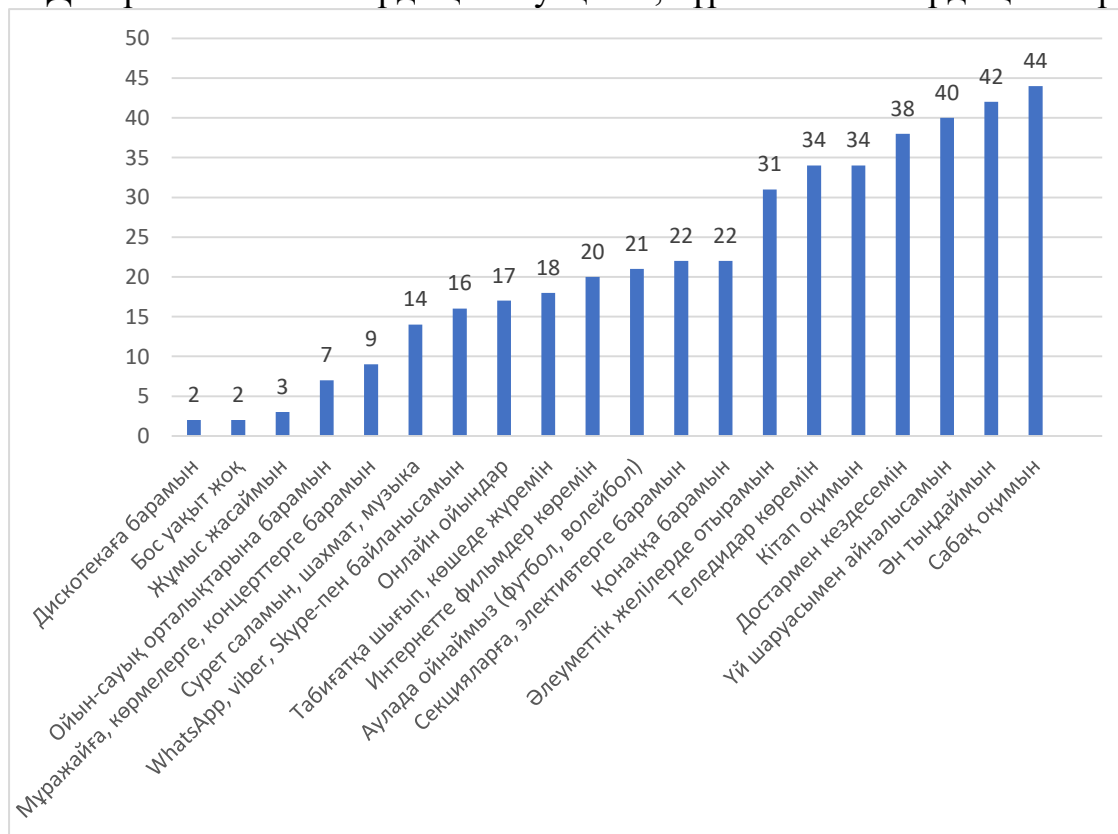
Кадрлық әлеуеттің жетіспеушілігі байқалады. Елде әдіскердің нұсқаушысына 30 мың адам келеді, ал жетекші елдерде бұл көрсеткіш үш есе

аз.Әсіресе, ауылдық жерлерде, шағын қалаларда бұқаралық спортты дамытуға назар аударған жөн, өйткені спортшылардың, терең жерлерден келген адамдардың спорттың әлемдік жетістіктеріне қосқан үлесі даусыз. Рио-2016 Олимпиадасының қазақстандық жеңімпаздарының 40% - ға жуығы ауылдар мен шағын қалалардың тумалары (Данияр Елеусінов, Василий Левит, Жазира Жаппарқұл, Александр Зайчиков, Эльмира Сыздықова және т.б. көрнекті спортшылар).

Сауалнама нәтижелері бойынша балалардың бос уақыты

Сауалнама нәтижелері бойынша балалардың бос уақыты әр түрлі, белсенді емес. Бос уақытында сұралған балалардың негізгі үлесі сабақ береді (44%) және оны бос уақыт деп атауға болмайды. Үй бойынша шаруашылық істермен балалардың 40%- ы айналысады. Көбінесе балалар музыка тыңдайды, кітаптар, журналдар оқиды, достарымен кездеседі, теледидар көреді, әлеуметтік желілерде отырады. Белсенді демалыспен балалар аз айналысады: табиғатқа шығады, көшеде серуендейді (18%), аулада ойнайды (футбол, волейбол және т.б.) респонденттердің 21% секцияларға, факультативтерге барады (22%). Балалардың шамамен бірдей бөлігі онлайн ойындарда уақыт өткізеді, интернетте фильмдер көреді, WhatsApp, Viber-де сөйлеседі. Шығармашылықпен айналысу, мәдени орындарға (мұражайларға, көрмелерге) бару басымдық емес.

Диаграмма 4. Балалардың бос уақыты, сұралған балалардың % көрсеткіші

Зерттеу нәтижелері балаларды қосымша біліммен жеткіліксіз қамту мәселесін растайды. Спорт секциялары мен үйірмелерде сауалнамаға қатысқан балалардың орта есеппен 23% - ы айналысады. Қосымша білім беру түрлерінің бөлінісінде балалардың ғылыми үйірмелер мен факультативтерге (физика, математика, әдебиет, тарих) қызығушылығы басым – 31%, балалардың 25% - ы өнермен және бимен, спортпен (30%) айналысады.

Алыс ауылдардағы балаларды қамту жағдайы өте қиын, атап айтқанда, балалардың салыстырмалы түрде жоғары үлесі тек спорт секцияларына барады (25%), негізінен бұл әуесқой футбол, баскетбол, каратэ. Қосымша білім берудің қалған түрлері бойынша қамту 8-5% диапазонында. Бұл, мектеп басшыларының айтуынша, мамандардың жоқтығымен түсіндіріледі (музыка, хореография және басқа да ғылыми-танымдық бағыттар мұғалімдері).

Балалардың қосымша білім беру ұйымдарына бармауының негізгі себептері: тілектің болмауы – 38%, уақыт – 29%, үйден алыстығы – 17%, төлеуге ақшаның болмауы – 9%, тұратын жерінде жоқ – 8%.

Ұсынымдар

Балаларды ғылым мен технология саласындағы білімдерін зерттеуге және дамытуға ынталандыру үшін ғылыми-танымдық, натуралистік, туристік үйірмелер желісін дамыту, сол арқылы болашақ ғалымдар мен инженерлердің ұрпақтарын даярлау үшін база өсіру.

Қауіп-қатер тобындағы балаларды спортқа, шығармашылыққа тарту бойынша жұмысты жалғастыру, бұл жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқын, балалар арасындағы құқық бұзушылықтарды айтарлықтай төмендетуге мүмкіндік береді. Инклюзивті қосымша білім беруді дамыту, мүмкіндігі шектеулі балаларға, әсіресе ауылдық жерлерде шығармашылық және спорттық қызмет үшін жағдай жасау. Аз қамтылған отбасылардан шыққан балалар үшін қолжетімділікті кеңейту қажет.

Жергілікті атқарушы органдар аула клубтарының желісін кеңейту.

Желіні кеңейту, инфрақұрылымды қайта жаңарту, материалдық-техникалық базаны күшейту үшін қосымша білім беру бойынша жергілікті атқарушы органдарға тиісті қаржылық қолдауды қамтамасыз ету.

Каникул кезеңінде балалардың демалысын, сауықтыруын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру Қазақстан Республикасының мынадай *нормативтік құжаттарымен реттеледі*:

1. Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 30 тамыздағы Конституциясы.

2. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (Қазақстан Республикасы Президентінің 2007 жылғы 27 шілдедегі N 310-III Жарлығы).

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

4. «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» 1997 жылғы 11 шілдедегі №151 Заңы.

5. «Неке және ерлі-зайыптылық туралы» Қазақстан Республикасының Кодексі (26.12.2011 ж. N 518-IV ЗПҚ).

6. Бала құқықтары туралы конвенция (БҰҰ Бас Ассамблеясының 1989 жылғы 20 қарашадағы 44/25 резолюциясы. 1990 жылғы 2 қыркүйекте күшіне енді).

7. «Бала құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы Заңы.

8. «Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері туралы» Заң (Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 4 маусымдағы N 258 Конституциялық заңы).

9. Азаматтық қызметшілерге, мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен ұсталатын ұйымдардың қызметкерлеріне, қазыналық кәсіпорындардың қызметкерлеріне еңбекақы төлеу жүйесі туралы (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1193 қаулысы).

10. Мемлекеттік білім беру ұйымдары қызметкерлерінің үлгі штаттары және педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген адамдар лауазымдарының тізбесі (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2008 жылғы 30 қаңтардағы N 77 қаулысы).

11. «Балаларды сауықтыру және санаторий-курорттық объектілерге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар» санитариялық қағидаларын бекіту туралы (Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2018 жылғы 3 сәуірдегі N146 бұйрығы).

12. "Кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтардың профилактикасы және балалардың қадағалаусыз және панасыз қалуының алдын алу туралы" Қазақстан Республикасының Заңы (ҚР Президентінің 2004 жылғы 9 шілдедегі № 591 Жарлығы).

13. "Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы" Қазақстан Республикасының Заңы (2007 ж.).

14. Қазақстан Республикасының Заңы "мемлекеттік жастар саясаты туралы" 2015 жылғы 9 ақпандағы № 285-V ҚРЗ.

15. 2016-2019 жылдарға арналған жазғы каникул кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру туралы Қазақстан Республикасы Премьер - Министрінің 2016 жылғы 11 мамырдағы № 36-ө Өкімі.

16. Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V ҚРЗ.

17. Қазақстан Республикасының Заңы "Мемлекеттік сатып алу туралы" 2015 жылғы 4 желтоқсандағы № 434-V ҚРЗ.

18. Қазақстан Республикасының 2008 жылғы 4 желтоқсандағы № 95-IV Бюджет кодексі.

19. Жазғы каникул кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру туралы қаулысы.

Балалардың шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыруында демалыс уақытының тәрбиелік мәнін қамтамасыз етуде бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз ету

Ғылыми-эксперименттік, оқу-әдістемелік, ұйымдастырушылық, бұқаралық, ақпараттармен педагог қызметкерлер балалар мен жасөспірімдердің сауықтырылуын, демалысын және бос уақытын ұйымдастыру елеулі бағдарламалық-әдістемеліктермен қамтамасыз ету жұмыстарымен, каникул уақытындағы бос уақытында ойын-сауық іс-шараларын неғұрлым тиімді жүзеге асыруға ықпал жасап және қажетті ақпараттармен қамтамасыз етуі тиіс.

Бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етуді жетілдіру мынадай іс-шаралармен ықпал етуге болады: каникул кезеңінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын одан әрі дамыту процесінде білімді кеңейту; оқушылардың өздігінен білім алуға деген ынтасын дамыту; қоғамдық пайдалы қызметке қосу; балалар мен жасөспірімдердің өзін-өзі жүзеге асыруы және өзін-өзі тәрбиелеуі; қоғамдағы өмірге бейімделу; бос уақытын және еңбекпен қамтуды мазмұнды ұйымдастыру.

Каникул уақытының тәрбиелік мәні мен мазмұнын жетілдіруді көп деңгейлі кешенді дамыту бағдарламаларын құру арқылы жүзеге асыруға болады.

Каникул кезеңінде балалардың бос уақытын ұйымдастыру бағдарламаларын әзірлеу кезінде ұлттық өзіндік сананы, патриотизм мен азаматтық бірегейлікті, этносаралық және конфессияаралық толеранттылықты қалыптастыруға, өскелең ұрпақтың этномәдени қажеттіліктерін қанағаттандыруға, балаларды тәрбиелеуге назар аудару қажет, денсаулыққа және салауатты өмір салтына барлық аспектілері: моральдық, әлеуметтік, психикалық, физикалық бойынша құндылық қатынасын насихаттау жұмыстары жүргізілуі тиіс.

Каникул күндері балалардың дене шынықтырумен, спортпен, туризммен шұғылдануына, қоршаған әлем туралы білімдерін тереңдетуге, балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, қоғамдық пайдалы еңбектерді ұйымдастыруға, қызығушылықтарына қарай, сауықтыру және мәдени іс-шараларды өткізуге, экскурсиялар ұйымдастыруға, балаларды дене шынықтырумен, спортпен, туризммен шұғылдануына қолайлы жағдайлар жасалуы керек. серуендеу, ойындарды өткізу.

Балалармен жұмыстың формалары әр түрлі болуы мүмкін:

- спорттық-сауықтыру (турнирлер, спорт және ойындар, мерекелер);
- табиғатты зерттеу (жорықтар, экскурсиялар, рейдтер);

- интеллектуалдық-танымдық (викториналар, әңгімелер, лекциялар, мәдени-демалыс мекемелеріне бару, белгілі адамдармен кездесулер, тренингтер);

- адамгершілік-эстетикалық (конкурстар, көрмелер, мерекелер, концерттер, шоулар, дискотекалар, ойындар мен ойын-сауық және танымдық бағдарламалар).

Жұмыс тәжірибесі көрсеткендей, мұғалімдердің демалыс уақытындағы мақсатты және нақты ұйымдастырылған жұмысымен балалар практикалық, шығармашылық, зерттеушілік, қоғамдық, инновациялық іс-әрекеттердің әртүрлі әлеуметтік тәжірибесін, қарым-қатынас тәжірибесін, жарыстардағы жеңістер, жеңілістер, сәттіліктер мен сәтсіздіктерді бастан кешіреді. Балалар барлық жағынан мінез-құлық қалыптасу, достық, адамгершілік, мейірімділік қасиетерді сезіну, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсетуді үйренеді.

Жазғы сауықтыру лагерін ұйымдастыру

Лагерь, әдетте, стационарлық негізде – жалпы білім беретін ұйымдардың, мектептен тыс ұйымдардың, балалар мен жасөспірімдердің тұрғылықты жері бойынша ұйымдардың және басқа да білім беру ұйымдарының базасында құрылады.

Лагерь бір немесе бірнеше білім беру ұйымдарының оқушыларының санымен жасақталады.

Балалар мен жасөспірімдердің лагерьде болу ұзақтығын, ауысымдардың уақыты мен санын білім беру, денсаулық сақтау, табиғи-климаттық жағдайларды ескере отырып, лагерьдің құрылтайшысы белгілейді.

Лагерьде топтардың, жасақтардың, мамандандырылған бірлестіктер құрылады, олардың толтырылуын оқушылардың жасы мен қызығушылықтарын, санитарлық-гигиеналық нормаларды, қауіпсіздік ережелерін, қаржылық және кадрлық ресурстарды ескере отырып, құрылтайшы белгілейді.

Лагерьдің педагогикалық ұжымы жұмыстың мазмұнын, формалары мен әдістерін демократиялық және адамгершілік, ұлттық және мәдени-тарихи дәстүрлерді дамыту, бастамашылдық пен дербестік, балалар мен жасөспірімдердің мүдделерін ескере отырып, айқындайды.

Жұмыстың нысандары мен әдістерін таңдаған кезде, бірінші кезекте, сауықтыру, екіншіден, баланы дамытуға бағытталған тәрбиелік іс-шаралар: дұрыс тамақтану, медициналық көмек, таза ауада болу, сауықтыру, дене шынықтыру жұмыстарын жүргізу басымдыққа ие болуы керек, мәдени іс-шаралар, экскурсиялар, жорықтар, ойындар, қызығушылықтар бірлестіктеріндегі сабақтар: үйірмелер, секциялар, клубтар, шығармашылық шеберханалар жұмысы ұйымдастырылуы керек.

Лагерь ұжымы жұмыс бағдарламасын, өмір сүрудің негізгі бағыттарын, күн тәртібін, өзін-өзі басқаруды ұйымдастыруды өз бетінше анықтайды.

Балалар мен лагерь қызметкерлерінің жалпы жиналысында балалар мен қызметкерлердің тең өкілдігімен Кеңес (басқарма) немесе өзге де өзін-өзі басқару органы сайланады. Лагерь кеңесі лагерь әкімшілігімен, ата-аналармен және оларды алмастыратын тұлғалармен тығыз байланыста жұмыс істейді.

Балалар мен жасөспірімдерді тамақтандыруды лагерь жұмыс істейтін ұйымның асханасы немесе мемлекеттік санитарлық-эпидемиологиялық қадағалаудың аумақтық орталықтарымен келісім бойынша келісім-шарт негізінде жақын жердегі қоғамдық тамақтандыру объектілерінде ұйымдастырады.

Балалар мен жасөспірімдер тобының экскурсиялық және басқа да іс-шаралар өтетін жерге баруы балаларды тиісті көлік түрімен тасымалдау талаптарын сақтай отырып, кемінде екі педагогтың сүйемелдеуімен жүзеге асырылады. Мұғалімдер саны 30 адамнан астам топ сапарға шыққанда 15 адамға бір мұғалімге артады.

Жазғы уақытта балалар мен жасөспірімдердің өмірі мен денсаулығын қорғау

1. Әкімшілік пен лагерьдегі ауысым тәрбиешісі мектеп алаңындағы және лагерьдегі балалардың өмірі мен денсаулығының толық сақталуына жауапты.

2. Лагерьдің, ойын алаңдарының жұмысшылары және балалар тәртіпті қатаң сақтауға, ішкі тәртіп ережелерін, күн тәртібін, тәрбие және тәрбие жұмысының жоспарын сақтауға міндетті. Лагерь жұмысшыларының еріп жүруінсіз балалардың лагерь аумағынан шығуына рұқсат етілмейді.

3. Балалар мен жасөспірімдерді суға түсуге мектеп әкімшілігі немесе дәрігер тек су айдындарының тексерілген орындарында, бассейндерде 10 адамнан аспайтын топтарда рұқсат береді, ал суға түсуге кеңесші мен дәрігердің (медбике) қатысуымен нұсқау береді. .

4. Балаларды тасымалдау кезінде көліктің техникалық жағдайына, жүргізушілердің дайындығына ерекше көңіл бөлінеді. Балаларды барлық көлік құралдарымен тасымалдауға жауапкершілік лагерьдің құрылтайшысы мен басшысына жүктеледі. Балаларды жүк көліктерімен тасымалдауға тыйым салынады.

5. Барлық лагерь үй-жайлары өртке қарсы және бұршақтан қорғау құралдарымен қамтамасыз етілген. Мектепте өрт және табиғи апаттар кезінде балаларды эвакуациялау жоспарлары болуы керек.

6. Лагерьдің, демалыс аймағының қызметкерлері жұмысқа арнайы семинар-тренингтен және медициналық рұқсаттамадан, балалар мен жасөспірімдердің өмірі мен денсаулығын қорғау жөніндегі нұсқаулықтан өткеннен кейін жіберіледі.

7. Жаяу жорықтарды, экскурсияларды, экспедицияларды ұйымдастыру туристік сапарларды ұйымдастыру және өткізу жөніндегі нұсқаулыққа сәйкес жүзеге асырылады. Қазақстан Республикасының аумағында балалармен экспедициялар мен экскурсиялар.

Жазғы лагерьді қаржыландыру, есепке алу және есеп беру

1. Лагерь құрылтайшының қаражаты, сондай-ақ ата-аналық жарна және басқа да жиналған қосымша қаражат есебінен ұсталады.

2. Балалар мен жасөспірімдердің жекелеген санаттарына лагерьде тұруы үшін жәрдемақылар беру немесе төлемнен босату тәртібін атқарушы билік органдары айқындайды.

3. Лагерьді ұстауға арналған барлық қаржылық шығыстар бекітілген сметаға сәйкес жүзеге асырылады.

4. Лагерьдің құрылтайшысы лагерьді ұстауға бөлінген қаражаттың жұмсалыуының дұрыстығы мен мақсатқа сай болуын бақылауды жүзеге асырады және ол жабылғаннан кейін қаржылық қызметтің қорытындыларын шығарады.

Күндізгі лагерьдің нормативтік ұйымдастырушылық құжаттары:

1. Лагерь құру туралы бұйрық.

2. Лагерь туралы ереже.

3. Құрылымдық бөлімшелер туралы ереже.

4. Штаттық кесте.

5. Лагерь әкімшілігі арасында міндеттерді бөлу туралы бұйрық.

6. Лауазымдық нұсқаулықтар.

7. Лагерьдегі ішкі тәртіп ережелері.

8. Балалардың өмірі мен денсаулығын қорғау, қауіпсіздік шаралары туралы құжаттар (нұсқаулар, журналдар).

9. Лагерьді қабылдау-тапсыру актісі.

10. Қаржылық және бухгалтерлік құжаттар.

11. Лагерь қызметкерлерінің жұмыс кестесі.

12. Демалыс күндері туралы бұйрықтар, ауыстырулар, марапаттаулар, айыппұлдар және т.б.

13. Лагерь қызметкерлерінің санитарлық кітаптары.

14. Басшы ұйымдардың нормативтік актілері.

Тәрбиелеу-сауықтыру процесін реттейтін құжаттар:

1. Лагерь бағдарламасы.

2. Лагерьдің бүкіл кезеңге арналған тәрбиелік-сауықтыру жұмыстарының жоспар-сеткасы.

3. Лагерьдің жұмыс уақыты.

4. Кеңесшілер мен тәрбиешілердің күнтізбелік жоспары.

5. Балаларды тізім бойынша бөлу журналы (тізбелері).

Лагерьдің құжаттары:

Мектеп директоры:

1. Мектепке мектеп жанындағы лагерь ашу туралы бұйрық, жұмысты белгілеу тәртібінде қай кезеңнен қай кезеңге дейін, күндер саны, күнтізбелік күндер, уақыт, режим көрсетіледі.

2. Мектеп жанындағы лагерь оқушыларының тізімі (оқушылардың аты-жөні, сынып) тәрбиешілердің, медицина қызметкерінің, музыка қызметкерінің аты-жөні көрсетілсін.

3. Лагерь басшысын тағайындаңыз (мұғалімнің Т.А.Ә.).

Лагерь жұмысшылары дайындау үшін:

А) ойын; В) ұйықтау; В) асхана; D) спорт алаңы; D) лагерь атрибуттары. 2

Лагерь жетекшісі:

1. Маусымға лагерь жұмысының жоспарын жасайды

2. Күнделікті тәртіпті жасаңыз

3. Лагерьге тапсырыстар кітабын жасайды:

- директордың бұйрығы;

- оқушылар тізімі;

- ата-анасының қолы қойылған төлем ведомосты;

- № 1 бұйрық мектеп директорының бұйрығының негізінде _____

тіркелу және _____ тағайындау

- № 2 Балалардың денсаулығы мен өмірін қорғау туралы бұйрық

- № 3 бұйрық Лагерьдің ашылуын _____ өткізу.

- Кез келген экскурсия тапсырыспен беріледі.

4. Барлық лагерь жұмысшылары үшін санитарлық сертификаттар.

Тәрбиешілер:

1) маусымға арналған жұмыс жоспары;

2) күнделікті жоспарлар;

3) отряд күнделігі;

4) әр күнді талдау.

Жазғы демалысты ұйымдастыру үшін келесі құжаттар қажет:

1. Жазғы сауықтыру лагерінің бағдарламасы.

2. Лагерь бастығы, тәрбиеші, медицина қызметкері лауазымдық нұсқаулықтары.

3. Оқушылардың серуендеу, экскурсия, спорттық жарыстар кезіндегі еңбекті қорғау бойынша нұсқаулық.

4. Оқушылардың демалыс бөлмесіндегі, асханадағы қауіпсіздік ережелері бойынша нұсқаулық.

5. Қауіпсіздік журналы.

Лагерь ауысымының (маусымының) жетекшісі (директоры, бастығы):

• лагерьді ауыстыру қызметіне жалпы басшылықты қамтамасыз етеді, арнайы журналға тіркелетін лагерьді ауыстыру туралы бұйрықтар мен өкімдер шығарады;

• лагерь ауысымының жұмысшыларының лауазымдық міндеттерін әзірлейді және бекітеді, оларды еңбек жағдайларымен таныстырады, арнайы журналда тіркеуді жүргізеді) вахталық лагерь қызметкерлеріне қауіпсіздік техникасы, жарақаттанудың алдын алу және балалармен жазатайым

оқиғалардың алдын алу бойынша нұсқау береді, ауысымдағы қызметкерлердің жұмыс кестесін жасайды; жұмыс;

- оқу және сауықтыру жұмыстарына, балаларды жұмысқа орналастыруға, олардың еңбек етуіне қауіпсіз жағдай жасайды;

- тәрбиеленушілерді тамақтандыруды ұйымдастыруға және лагерьдің қаржылық-шаруашылық қызметіне жауапты.

Балалардың өмірі мен денсаулығын қорғауға басшының орынбасары, тәрбиеші, жасақ жетекшісі, дене шынықтыру нұсқаушысы, қосымша білім беру мұғалімі, медицина қызметкері дербес жауапты.

Жазғы сауықтыру лагерінің номенклатурасының үлгісі.

01. Лагерь жұмысын реттейтін нормативтік құқықтық құжаттар.

01-01. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы

01-02. Қазақстан Республикасының Еңбек кодексі

01-03. БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы конвенциясы

01-04. «Бала құқықтарын қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы

01-05. Жазғы сауықтыру лагерінің ережелері (немесе жарғысы)

01-06. Лагерьдегі ішкі тәртіп ережелері

01-07. Күннің кестесі (режимі).

01-08. Лагерьдегі балалардың мінез-құлық ережелері (жазбаша түрде барлық балалар мен олардың ата-аналары қолтаңбасымен таныстырылады)

01-09. Үшінші тұлғалармен жасалған шарттар (экскурсиялар, мәдени қызметтер)

01-10. Лагерь номенклатурасы

Іс 02. Канцелярия

02-01. Тапсырыстар кітабы

02-02. Штаттық кесте

02-03. Қызметкерлер тізімі

02-04. Балалар тізімдері

02-05. Маршрут парақтары

02-06. Қызметкерлердің лауазымдық міндеттері

02-07. Ата-аналардың немесе оларды алмастыратын адамдардың өтініштері мен өтініштері

03 жағдай. Медицина

03-01. Алғашқы және медициналық көмек көрсетуге лицензия

03-02. Лагерь жұмысшыларының медициналық құжаттары

03-03. Балалардың эпидемиологиялық салауаттылығы туралы медициналық анықтамалар

03-04. Санитарлық бақылау есептері

Іс 04. Кәсіпкерлік қызмет

04-01. Лагердің болжамды құны

- 04-02. Асханада тамақтануға өтінім-тапсырыс
- 04-03. Азық-түлік құнының жедел есебінің күнделікті ведомосі
- 04-04. Түбіртектер
- 04-05. Күн сайынғы мәзір
- 04-06. Азық-түлік құнының жиынтық есебі
- Іс 05. Тәрбие жұмысы (орындау, бару және талдау)*
- 05-01. Лагерь бағдарламасы (мемлекеттік тілде болуы)
- 05-02. Лагерьдің ауысымдағы жұмыс жоспары (мемлекеттік тілде бар)
- 05-03. Лагерьдің күнделікті жұмыс жоспары (мемлекеттік тілде болуы)
- 05-04. Ауысымдық жұмысты талдау (мемлекеттік тілде болуы) 2805-01.

Лагерь бағдарламасы (мемлекеттік тілде болуы)

- 05-02. Лагерьдің ауысымдағы жұмыс жоспары (мемлекеттік тілде бар)
- 05-03. Лагерьдің күнделікті жұмыс жоспары (мемлекеттік тілде болуы)
- 05-04. Ауысымдық жұмысты талдау (мемлекеттік тілде болуы)

Іс 06. Еңбекті қорғау

- 06-0.1. Жазғы сауықтыру лагеріне қабылдау актісі
- 06-02. Спорттық құрал-жабдықтарды техникалық тексеру актісі
- 06-03. Қызметкерлердің еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықтары
- 06-04. Балалардың өмірі мен денсаулығын қорғауды ұйымдастыру

жөніндегі нұсқаулық

- 06-05. Гигиеналық нұсқаулар
- 06-06. Өрт қауіпсіздігі бойынша нұсқаулық
- 06-07. Кіріспе брифинг журналы
- 06-08. Жұмыс орнындағы брифинг журналы.
- 06-09. Өрт қауіпсіздігі бойынша нұсқаулық журналы
- 06-10. Жаяу жорықтар мен экскурсиялар бойынша нұсқаулықтарды

тіркеу журналы

- 06-11. Еңбекті қорғау бойынша нұсқаушы оқушыларды тіркеу журналы
- 06-12. Лагерьдегілермен жазатайым оқиғалар журналы

Істер номенклатурасы белгіленген үлгідегі құжат болып табылмайды, бұл білім беру ұйымының бөлімдерді өз бетінше құруға, оларға атау беруге құқылы екенін білдіреді.

Білім беру органдарының қызметін зерттеу туралы жадынама

Жазғы демалыс кезінде балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын, сауықтыруын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыруды қамтамасыз ету;

Мақсаты: Жазғы демалыс кезінде балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын, сауықтыру және жұмыспен қамтуды ұйымдастыру бойынша білім беру органдарының қызметін зерттеу.

Қолдау объектілері: білім басқармасы, қалалық және аудандық білім бөлімдері, барлық түрдегі және меншік нысанындағы лагерьлер, мектептен тыс ұйымдар, жалпы білім беретін мектептер.

Жұмыстың әдістері мен формалары:

- балалар мен жасөспірімдердің жазғы сауықтыру және сауықтыру демалысын ұйымдастыру мәселелері бойынша нормативтік құжаттардың жай-күйін зерделеу және талдау;

- барлық түрдегі және меншік нысанындағы лагерьлерге бару (ел, мектеп, мектептен тыс ұйымдар және білім беру ұйымдарының басқа да объектілері);

- балалар мен жасөспірімдердің жазғы сауықтыру және сауықтыру жұмыстарын ұйымдастырушылармен (директорлар, тәрбиешілер, кеңесшілер және т.б.) әңгімелесу, кездесу.

Оқуға арналған сұрақтар:

1. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің «2020-2021 жылдарға арналған жазғы демалыс кезеңінде балалардың демалысын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру туралы» өкімін іске асыру.

2. Ағымдағы оқу жылына арналған балалар мен жасөспірімдердің демалысын, сауықтыру және жұмыспен қамту бағдарламасы аймақтың ерекшеліктерін, ата-аналар мен балалардың ұйымдастырылған демалыстағы қажеттіліктерінің экономикалық жағдайларын ескере отырып.

3. Барлық үлгідегі лагерьлер желісін сақтау, ұлғайту, олардың қызметін жаңарту, педагогикалық және басқа да кадрлармен қамтамасыз ету, балалар мен жасөспірімдердің оларда тұруы үшін қажетті материалдық-техникалық және тұрмыстық жағдайлар жасау жөніндегі шаралар (лагерьлердің тізімі).

4. Балалар мен жасөспірімдердің демалысын, сауықтыру және жұмыспен қамтуды ұйымдастыру жөніндегі комиссияның жұмысы, олардың шешімдерінің орындалуы, нәтижелері.

Барлық түрдегі (мемлекеттік және мемлекеттік емес, жеке) балаларды сауықтыру ұйымдарының педагогикалық қызметкерлерін ұйымдастырушылық-әдістемелік даярлауды қамтамасыз ету.

6. Жетім балалардың, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың, аз қамтылған, көп балалы және толық емес отбасы балаларының, экологиялық қолайсыз аймақтарда тұратын балалардың демалысын және сауықтыру жұмыстарын ұйымдастыру.

7. Девиантты мінез-құлқы бар балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын және жұмысын ұйымдастыру.

8. «Жасыл ел» бағдарламасын жүзеге асыру, мектеп орман шаруашылығы, жасылдандыру және көгалдандыру жасақтарының қызметін ұйымдастыру.

9. Жазғы демалыс кезіндегі мектептен тыс ұйымдардың жұмысы, олармен шатырлы лагерьлер ұйымдастыру, туристік саяхаттар, экскурсиялар, саяхаттар, экспедициялар және басқа да бұқаралық іс-шараларды өткізу.

10. Жасөспірімдердің каникул кезеңінде жұмыспен қамтылуын қамтамасыз ету, олар үшін жеңіл жұмыстарға уақытша жұмыс орындарын

ұйымдастыру, жұмыспен қамту қызметімен байланыс орнату жөніндегі іс-шаралар кешені.

11. Ата-аналар қоғамдастығының балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын, сауықтыру және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыруға қатысуы.

12. Жоғары сынып оқушыларын заңға сәйкес каникул уақытында жеңіл жұмысқа уақытша жұмыс орындарымен қамтамасыз ету мақсатында еңбек биржаларын ұйымдастыру.

13. Бұқаралық ақпарат құралдарында балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысы, денсаулығын жақсарту және жұмыспен қамту барысын көрсету.

14. Қоғамдық балалар, жасөспірімдер ұйымдары, облыстық дене шынықтыру және спорт орталығы ұйымдастыратын республикалық, халықаралық іс-шараларға қатысу және т.б.

15. Жазғы демалыс кезінде балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын үздік ұйымдастыруға шолу байқауын өткізу.

16. Жазғы демалыс мәселесі қайда, қашан және кімдер тарапынан қаралды? Қабылданған шешімдер мен ұсыныстарды орындаудағы ілгерілеушілік.

17. Ауылдық жерлерде жазғы демалысты, сауықтыруды және жұмыспен қамтуды ұйымдастыру, % қамту.

18. Балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын, сауықтыру және еңбекпен қамтуды ұйымдастырудың жаңа формалары.

19. Аудан, облыс, республика шегінен тыс балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын және сауықтыруын ұйымдастыру.

20. Балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын және сауықтыруын ұйымдастыруға демеушілік және қайырымдылық көмек тарту.

Осы мәселе бойынша денсаулық сақтау, спорт басқармаларымен және басқа да мүдделі ведомстволармен және ұйымдармен өзара әрекеттесу.

22. Жазғы лагерьлерді лицензиялау мәселелері (Лицензиялау лагерлеріне қажетті құжаттар тізімі).

23. Лагерь номенклатурасының болуы.

НҰСҚАУЛЫҚТАР

жазғы сауықтыру лагерінде.

балалар мен жасөспірімдердің өмірі мен денсаулығын қорғау туралы

1. Жазғы сауықтыру лагерінде жұмыс істеуге 18 жасқа толған және медициналық тексеруден өткен тұлғалар жіберіледі.

2. Сауықтыру лагерінің тәрбиешісі (кеңесшісі) және медбикесі:

-өз жасақтарындағы балалар мен жасөспірімдердің өмірі мен денсаулығын сақтауға және тәрбиелеуге жауапты;

-өз отрядының балаларының денсаулығын бақылауға, балалардың аурулары мен сырқаттары туралы дәрігерге жедел хабарлауға;

- балалардың денсаулығын сақтау мен нығайтуға байланысты дәрігердің талаптарын орындауға және лагерь басшысына сабақ, ойын және күндізгі ұйқы кезінде балалардың жағдайын бақылауы туралы хабарлауға.

3. Медбике балаларды күнделікті тексеруден өткізеді, балаларға емдік-профилактикалық көмек көрсету бойынша дәрігердің нұсқауын орындайды.

4. Тәрбиеші мен медбике сауықтыру шараларын жүргізуге қатысады, тамақтануын бақылауды жүзеге асырады, алғашқы медициналық көмек көрсетеді.

5. Таңертең баланы сол күні балаларды қабылдайтын тәрбиеші немесе лагерь қызметкері тікелей қарсы алады. Күннің соңында тәрбиеші баланы ата-анасына немесе оларды алмастыратын адамға тапсырады. Кейбір жағдайларда ата-ананың жазбаша өтініші бойынша балалар өз бетінше кете алады.

6. Сауықтыру лагерінің қызметкерлері бала кенеттен ауырған немесе жазатайым оқиға болған жағдайда алғашқы медициналық көмек көрсетуге дайын болуы керек.

7. Ата-аналарға немесе оларды алмастыратын адамдарға лагерь басшысының рұқсатынсыз жұмыс күні аяқталғанға дейін балаларды лагерьден алып кетуге тыйым салынады.

8. Баланы алкогольдік масаң күйдегі адамдарға және 18 жасқа толмаған адамдарға беруге тыйым салынады.

9. Ауысым аяқталғанға дейін бала ата-анасының немесе оны алмастыратын адамның қолхаты бойынша ғана лагерьден шыға алады.

10. Балаларды күні бойы қараусыз қалдыруға қатаң тыйым салынады:

-балаларды ересектердің ертіп жүруінсіз серуендеуге жібермеңіз;

- Балалар тамақтандыру бөліміне тек ересектердің сүйемелдеуімен баруы керек;

-шараларға тек жұмыс уақытынан тыс уақытта дайындалу;

11. Лагерьден тыс экскурсия өткізу кезінде оқытушы міндетті:

- тұратын жері туралы әкімшілікке хабарлауға;

-балалардың санын нақты білу;

-балалардың қауіпсіздігін және жол қозғалысы ережелерін қатаң сақтауды қамтамасыз етуге;

- су ішу режимін қамтамасыз ету;

- күн өтіп кетпеу үшін әр баланың басында қалпақ болуын қадағалаңыз.

12. Балалардың еркін қол жетімділігінде үшкір кесетін, дезинфекциялау құралдарының болуына тыйым салынады.

13. Мейірбике мен күтуші термометрлердің дұрыс сақталуына және пайдаланылуына жауапты?

- температураны тек ересек адамның қатысуымен өлшеңіз;

- сынған термометрлер лагерьден дереу шығарылуға жатады.

14. Спорттық жабдықтар мен ойын құралдары орнықты, жұмысқа жарамды, берік қоршаулары мен қоршаулары болуы керек.

15. Тәрбиеші мен дене шынықтыру жетекшісі спорттық іс-шаралар мен ойын жаттығуларының қауіпсіздігін қамтамасыз етуге міндетті.

16. Лагерь қызметкерлері лагерьдің санитарлық жағдайын бақылауға міндетті (қауіпті заттарды: шыны, тақтай, шеге, темір заттарды және т.б. алып тастаңыз).

17. Барлық лагерь қызметкерлері мыналарға міндетті:

- өрт қауіпсіздігі ережелерін білу;
- өрт сөндіру құралдарын пайдалана білу;
- өрт сөндіру жоспарын білу;
- жол қауіпсіздігі ережелерін білу;
- экскурсиялар мен жорықтар кезінде балаларды көлікпен тасымалдау шарттарын білу;
- судағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету шараларын білу;
- күтқару құралдарын пайдалана білу;
- күн соққанда алғашқы медициналық көмек көрсете білу.

НҰСҚАУЛЫҚТАР

Еңбекті қорғау бойынша лагерьде, үйірме сабақтарында еңбекті ұйымдастыру

Лагерьде, үйірмелерде балалардың жұмысын ұйымдастыратын тәрбиешілер, қосымша білім беру педагогтары келесі қауіпсіздік ережелерін сақтауға міндетті:

1. Топтарда сайттарда жасалған жағдайлар баланың өмірі мен денсаулығын қорғауды қамтамасыз етуі тиіс.

2. Өз бетінше жұмыс істеуге арналған инвентарь бір метр деңгейінде сөрелер мен шкафтарға орналастырылуы керек.

Аквариумды, жануарлары бар торларды, бөлме өсімдіктерін бала еденде тұрып күтіп алатындай етіп орналастырыңыз; өсімдіктерді суару кезінде

Балалардың вахтасын ұйымдастыру кезінде асханада еңбекті қорғау туралы

НҰСҚАУЛЫҚТАР

Асханада балалардың қарауын ұйымдастыратын тәрбиешілер, қосымша білім беру педагогтары келесі қауіпсіздік ережелерін сақтауға міндетті:

1. Асханадағы балалардың кезекшілігі тек кезекші оқытушының немесе асханадағы кезекшілік сеніп тапсырылған адамның қатысуымен ғана жүргізіледі.

2. Балаларға ыстық тамақ, су және басқа да ыстық заттарды алып жүруге қатаң тыйым салынады.

3. Салмағы 2-3 кг-нан асатын салмақты көтеруге тыйым салынады.

4. Балалар тамақтандыру бөліміне ересек адамның сүйемелдеуімен ғана келе алады.

5. Лагерь медициналық қызметкерінің рұқсатымен асханада кезекшілікке балаларға рұқсат етіледі.

Жазғы демалысқа арналған сауалнамалар

Ата-аналар сауалнамасы

1. Мектептегі жазғы сауықтыру лагерінің жұмысын (бес балдық жүйе бойынша) қалай бағалайсыз? _____

2. Келесі жылы балаңыздың мектептегі жазғы сауықтыру лагеріне барғанын қалайсыз ба? _____

3. Лагерьде өткізген әрбір күннен кейін бала басынан өткергені туралы айтты ма (қажет болса астын сызыңыз):

- күнделікті;
- жиі;
- кейде;
- сирек;

4. Бағасы (бес балдық шкала бойынша):

- лагерьдегі тұру және демалыс жағдайлары _____
- лагерьде болу қауіпсіздігін қамтамасыз ету _____
- лагерьде өткізілген іс-шаралар _____
- тамақтану _____
- тәрбиешілер мен кеңесшілердің балаға қатынасы _____

5. Мектептегі жазғы сауықтыру лагерінің ауысым жетекшілеріне қандай тілек айта аласыз? _____

Оқушы сауалнамасы

1. Қалай ойлайсындар, жазғы сауықтыру лагеріне не үшін бардыңдар? _____

2. Ауысымның тақырыптық мазмұны ұнады ма? _____

3. Денсаулықты сақтау және жеке қауіпсіздік ережелерін жаттадың ба? Бұл білім жазғы лагерьден тыс жерде сізге пайдалы бола ма? _____

4. Лагерьде өткізілген іс-шараларға қатыстыңыз ба (қажет болса астын сызыңыз):

- иә, үнемі;
- жоқ (себептерін көрсетіңіз) _____
- кейде;

5. Жасақтағы жігіттердің қайсысымен ерекше дос болдыңыз және одан не үйрендіңіз? _____

6. Келесі жылы мектеп лагеріне барғыңыз келе ме? _____

7. Мектептегі лагерьдегі ең есте қалатын іс-әрекетіңіз қандай және неліктен?

8. Бес балдық жүйе бойынша бағалаңыз:

- лагерьдегі тұру және демалыс жағдайлары _____

- лагерьде өткізілген іс-шаралар _____

- жалпы атмосфера _____

- ауысымның тақырыбы және оған деген қызығушылығыңыз _____

- тамақтану _____

- тәрбиешілер мен кеңесшілердің сізге деген көзқарасы _____

АТА-АНАЛАРҒА АРНАЛҒАН НҰСҚАУЛЫҚТАР

Демалыс кезінде әр оқушының жақсы демалуы мен денсаулығын жақсартуға, еңбекке қабілеттілігін қалпына келтіруге жағдай жасау педагогикалық маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Мектеп оқушыларының демалыс уақытында сауықтыру, танымдық және бос уақытын ұйымдастырушылық және нәтижелі ұйымдастыру мақсатында ата-аналар келесі нұсқауларды басшылыққа алуы қажет:

Мектеп фойесіндегі ақпараттық кеңістіктің мазмұнымен, атап айтқанда мектептің каникул кезіндегі жұмыс жоспарымен, үйірмелердің, спорт секцияларының жұмыс кестелерімен, спорт залында өткізілетін іс-шаралармен танысу.

Демалыс кезінде сыныптағы іс-шаралар жоспары туралы сынып мұғалімінен кеңес алыңыз.

Баламен мектепішілік және мектептен тыс іс-шараларға, сондай-ақ оларды ұйымдастыруға, дайындауға және өткізуге жеке қатысу мүмкіндігін қамтамасыз ету.

Баланың компьютерде және теледидар көру уақытын қадағалаңыз.

Көркем-ағартушылық сипаттағы телебағдарламаларды бірлесе көруге, кейін талқылау мен түсініктеме беруге барынша мүмкіндік беру.

Білім беру мекемесіндегі шағын аудандағы мұз айдындары мен хоккей алаңдарының, коньки мен шаңғыларды жалға беру пункттерінің орналасуымен және жұмыс кестесімен танысу.

Ата-аналарға ескерту!

Құрметті ата-аналар! «Қазақстан Республикасының кейбір заңдарына кәмелетке толмағандардың түнгі уақытта қоғамдық орындарда жүруіне тыйым салуды белгілеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасына сәйкес, сіздің балаңыздың ересектердің: ата-анасының, қамқоршысының, қамқоршылар және т.б. Осылайша, 16 жасқа толмаған

балаларға сағат 23.00-ден 6.00-ге дейін қоғамдық орындарда болуға тыйым салынады. Осы уақытта қоғамдық орындарда еріп жүретін адамсыз жүрген балалар мен жасөспірімдерді полиция ата-аналарына немесе олардың орнындағы адамдарға жеткізуі керек. Бұл жағдайда тиісті акт жасалады.

Бала үлкендердің немесе ата-анасының еріп жүруінсіз үйден шыққан кезде, егер ол еріп жүрмесе, оларға екі негізгі мәнге дейін, қайталап - бес негізгі мәнге дейін тиісті қабаттасу қолданылады. Бірінші жағдайда да ескерту жасалып, барлық істер кәмелетке толмағандар істері жөніндегі комиссияда қаралады, яғни әрбір жағдайда олар тексеріледі.

Бала тәрбиесіне ата-ананың жауапкершілігі

Құрметті ата-аналар!

1. Ата-аналар (қамқоршылар) баланың жан-жақты дамуы, тәрбиесі, білім алуы, денсаулығын нығайтуы және оны отбасы мен қоғамдағы дербес өміріне дайындау үшін қажетті жағдайлар жасауға міндетті.

Кәмелетке толмаған адамның әкімшілік құқық бұзушылық немесе қылмыс белгілері бар, бірақ әкімшілік немесе қылмыстық жауаптылыққа тартылатын жасқа толмаған әрекет жасауына осындай әрекет жасалған кезде орын алса, оларды алмастыратын адамдардың балаларды тәрбиелеу жөніндегі міндеттерін орындамауы орын алады.

Оларға ескерту жасауға немесе онға дейінгі мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

2. Дәл сол құқық бұзушылық үшін әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған дәл сол әрекет -

негізгі бірліктің оннан жиырмаға дейінгі мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Балалары мемлекеттік қолдауда болған кезде ата-аналар өз балаларын асырауға мемлекет жұмсаған шығындарды толық көлемде өтеуге міндетті.

Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде белгіленген жағдайларда балалардың заңнамасын бұзғаны үшін ата-аналар (қамқоршылар) жауапты болады.

Ата-аналар (қамқоршылар) 16 жасқа толмаған балаларды жиырма үш сағаттан алты сағатқа дейін үйден тыс жерде алып жүруге немесе оларды ересек адамдардың алып жүруін қамтамасыз етуге міндетті. Ата-анасының (қамқоршысының) 16 жасқа толмағандарды ертіп жүру немесе оны сағат 23.00-ден 6.00-ге дейін кәмелетке толған адамды үйден тыс жерде қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді орындамауы – ескерту жасауға немесе екі баптың екіге дейінгі мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады. Әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған дәл сол әрекет – сол құқық бұзушылық үшін 2-ден 5-ке дейінгі мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Қоғамдық орында әдепсіз сөздер айту, азаматтарды қорлау және қоғамдық тәртіпті, ұйымдардың қызметін немесе азаматтардың тыныштығын

бұзатын және қоғамға анық құрметтемеушілік білдіретін өзге де қасақана әрекеттер – екіден екіге дейінгі мөлшерде айыппұл салуға әкеп соғады. отыз негізгі бірлік немесе әкімшілік қамаққа алу.

Көшеде, стадионда, алаңда, саябақта, қоғамдық көлікте немесе алкогольді, алкогольсіз сусындар немесе сыра ішуге арналған орындарды қоспағанда, басқа да қоғамдық орындарда алкогольді, алкогольсіз сусындар немесе сыра ішу немесе қоғамдық орында мас күйінде келу; адамның қадір-қасиетіне нұқсан келтіру

3. Каникул кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру тұжырымдамасы

Балалар мен жасөспірімдердің демалысын, сауықтыру және еңбекпен қамтылуын ұйымдастыру –білім беру мекемесінің басым бағыттарының бірі, педагогикалық процесті жыл бойы үздіксіз жүргізуге мүмкіндік беретін оқу-тәрбие қызметінің маңызды аспектісі. .

Демалыс – балалар мен жасөспірімдер өміріндегі маңызды кезең. Мұғалімдер үшін бұл уақыт ерекше жауапкершілікпен байланысты.

Балаларды еңбекпен қамтуды ұйымдастыру тәжірибесі көрсеткендей, жазғы уақытта балалар мен жасөспірімдерді қараусыз қалдыру әртүрлі келеңсіздіктерге толы: бос уақыттың артық болуы және ересектердің бақылауының болмауы жағдайында олардың қоғамға жат мінез-құлықтары, темекі шегуі үшін жағдайлар туындайды. , алкогольдік ішімдіктерді асыра пайдалану және қауіпті ойын-сауық ұйымдастыру.жарақатқа әкеп соғу, заңға қайшы әрекеттер жасау. Өз бетінше қалдырылған балалар көшенің ықпалына, жол-көлік оқиғаларына, жазатайым оқиғаларға ұшырайды, олар байқаусызда қауіп тобына түседі.

Екінші жағынан, балалардың бос уақытының болуы олардың қызығушылықтарына сәйкес іс-әрекет түрлерін таңдауға, еркін қарым-қатынас жасауға, бастамашылық көрсетуге, құруға, жаңа әлеуметтік тәжірибені игеруге мүмкіндік береді.

Сондықтан балалар мен жасөспірімдердің жақсы демалуы, денсаулығын нығайтуы, күш-қуат алуы, білімін толықтыруы, жаңа нәрсені үйренуі, білім алуы үшін демалыс уақытын қалай, қандай формалармен және әдістермен ұйымдастыру керек деген күрделі мәселені сапалы және жауапкершілікпен шешу өте маңызды. Сондай-ақ балаларды жұмыспен қамту мен демалыстың таңдалған нысандары мен әдістері қолда бар құралдар мен күштер (материалдық, қаржылық, шығармашылық және т.б.) тұрғысынан шынайы болуы маңызды.

Білім беру мекемесі мектеп балаларды жұмыспен қамту, демалысы мен сауықтыру жұмыстарының негізгі ұйымдастырушысы болып қала береді, оқушылардың әлеуметтік қорғалуын, қылмыстар мен құқық бұзушылықтардың алдын алу жұмыстарын ұйымдастырып қана қоймай, сонымен қатар шығармашылыққа үлес қосады. ұйымдастырылған формалар арқылы балалар мен жасөспірімдердің рухани дүниесі мен интеллектісін дамыту, байыту, қазіргі өмір шындығын ескере отырып, оларды әлеуметтендіру.

Жазғы маусымда жұмысты ұйымдастыру кезінде аз қамтылған, толық емес, көп балалы отбасылардан шыққан, жалғыз басты аналардың отбасыларынан шыққан балаларға, сондай-ақ өмірлік қиын жағдайдағы,

кәмелетке толмағандар істері жөніндегі инспекцияда есепте тұрған балаларға ерекше көңіл бөлінеді.

Тұрғылықты жері бойынша жұмыстың ұйымдық нысаны ретіндегі клубтың маңызды сипаттамалары.

Тұрғылықты жері бойынша балалармен және жасөспірімдермен жұмыс істеудегі ең маңызды ұйымдық нысан тұрғылықты жеріндегі жасөспірімдер мен жасөспірімдер клубы болып табылады, сондықтан осы әлеуметтік институт қызметінің призмасы арқылы қоғамдағы еңбекті ұйымдастыруды біз қарастырамыз. Клуб – спорт саласында, қарым-қатынаста, қоғамдық қызметте, кейде – өз жерінде және өз ғимараттарында жатын орындары жабдықталған, тамақтанатын жері бар өз мүдделерін жүзеге асыру мақсатында ұйымдастырылған адамдар қауымы. Сондай-ақ мұндай қауымдастықтар үшін пайдаланылатын ғимараттар мен үй-жайлар; ортақ мақсатқа жету үшін адамдарды біріктіретін ұйым.

С.И.Ожеговтың орыс тілінің түсіндірме сөздігінде «клуб – қауымдастық, мүдделердің жақындығы, кәсіптердің ұқсастығы негізінде адамдарды біріктіретін қоғамдық ұйым» деп айтылған. А.В.Мудрик клубты «негізгі қызметі белгілі бір жастағы немесе белгілі бір әлеуметтік және кәсіптік қабаттағы адамдардың дамуы үшін мақсатты түрде жүйелі жағдай жасау болып табылатын қоғам мен мемлекеттік ұйымдармен арнайы құрылған білім беру ұйымы», деп анықтама береді. Орыс педагогикалық энциклопедиясында клуб қоғамдық бастаманы ұйымдастыру нысаны ретінде, балалардың әлеуметтік ұйымының нысандарының бірі ретінде қарастырылады[3]. Түрлі қызығушылықтармен байланысты қарым-қатынас, сондай-ақ демалыс пен ойын-сауық үшін тұрғылықты жердегі жасөспірімдер клубы қоғамда бірнеше сапада әрекет ететін бірнеше көп факторлы институттардың бірі болып табылады. Жергілікті қоғам қайраткерлерінің жасөспірімдерді әлеуметтік өзін-өзі ұйымдастыру формасы ретінде дәстүрлерді қалыптастыруға, сақтауға және дамытуға бағытталған бірлестік ретінде ұйымдастыруы балалар тәрбиесіне көп септігін тигізеді.

Жасөспірімдер мен балалар клубы өз мүшелерінің әлеуметтік қолайлы жеке мүдделерін іске асыру мақсатында белгілі бір физикалық немесе виртуалды кеңістікте құрылған әлеуметтік өзін-өзі ұйымдастыру формасы ретінде қарастырылады. Тұрғылықты жер – халықтың тіршілігі жүзеге асырылатын, адамдардың физиологиялық, тұрмыстық, рекреациялық, демалыс қажеттіліктері жүзеге асырылатын, отбасылардың өмірі, мінез-құлық, әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері қалыптасатын, тұрмыстық, әлеуметтік және әлеуметтік кеңістік. мәдени дәстүрлер, құндылықтар мен қоғам өмірінің нормалары – көршілестік қалыптасады. Тұрғылықты жері бойынша жасөспірімдер мен жасөспірімдер клубын – жастар мен жасөспірімдердің бос уақытын өткізуге деген қажеттіліктерін оңды жүзеге асыру мақсатында

құрылған, тең құқықты субъектілердің – жасөспірімдердің, жастардың және ересектердің қоғамдастығы – халықтың әлеуметтік өзін-өзі ұйымдастыруының ерекше нысаны ретінде анықтауға болады.

Тұрғылықты жері бойынша жасөспірімдер клубы қызметінің мақсаты - танысу негізінде жас тұлғаның тұрақты қызығушылықтың иесі, референттік топтың мүшесі, жергілікті қоғамның құндылықтарын, нормалары мен дәстүрлерін тасымалдаушы, тұлғааралық және топаралық қарым-қатынаста белгілі бір стильді ұстанушы, қарым-қатынас жасаушы ретінде өзін-өзі анықтау және дамыту.

Тұрғылықты жері бойынша жасөспірімдермен және жастармен жұмысты ұйымдастырудың әлеуметтік-педагогикалық технологиялары: Мемлекеттік жастар саясаты жүйесіндегі тұрғылықты жері бойынша жасөспірімдер мен жасөспірімдер клубтарының қызметкерлеріне арналған оқу-әдістемелік құралы, оның мақсаты: жергілікті қоғамның оң құндылықтарына, нормалары мен дәстүрлеріне, сонымен қатар өзіндік құндылықтар, нормалар мен ережелер жүйесін қалыптастыру. Тұрғылықты жері бойынша жасөспірімдер мен жасөспірімдер клубының жұмысының мақсатына қарай міндеттері мыналар үшін әлеуметтік-педагогикалық және ұйымдастырушылық жағдайларды қалыптастыру болып табылады:

- жасөспірімдердің жергілікті жердегі құндылықтар жүйесін, нормалары мен дәстүрлерін анықтау және меңгеруі;

- қоғам (қала, ауыл, аудан, көше) және клуб;

- жасөспірімнің (жас адамның) әлеуметтік және топтық құндылықтармен және нормалармен байланысқан құндылықтар мен нормалардың жеке жүйесін қалыптастыру;

- бос уақытын ұйымдастырудың игерілген оң тәжірибесі негізінде жас адамның мотивациялық-қажеттілік саласын дамыту;

- жасөспірімдер мен жастарда оң референттік топты қалыптастыру;

- жасөспірімдер мен жастардың бос уақытты және әлеуметтік салада әлеуметтік дизайн және өзін-өзі ұйымдастыру тәжірибесін алуы;

- Жасөспірімдер мен ересектердің жеке тұлғааралық және топтық қарым-қатынас қажеттілігін жүзеге асыруға қолайлы нақты кеңістік пен ерекше атмосфера құруы;

- ересектердің, жасөспірімдердің және жастардың жастардың бос уақытын өткізуге деген қажеттіліктерін жүзеге асыру саласындағы оң өзара әрекеттесу тәжірибесін меңгеруі.

Жасөспірімдер мен балалар клубтарының міндеті – балалар мен жастарға қосымша білім беру қызметтерін көрсету, дене шынықтыру мен спортты дамыту, мәдени-демалыс саласын қолдау, жасөспірімдер арасындағы қылмыс пен қадағалаусыздықтың алдын алу. Тұрғылықты жері бойынша балалар мен жасөспірімдер клубының функциялары: тұрғылықты жері бойынша балалар

мен жасөспірімдер клубы көптеген әлеуметтік институттарға тән бірқатар *функцияларды* атқаратыны сөзсіз.

Бейімделу функциясы – бұл жасөспірімдер мен жастарды жергілікті қоғамның мақсаттарына, дәстүрлері мен нормаларына бейімдеу, оларды әлеуметтік белсенді, табысты, өзін өмірде мүмкіндігінше жүзеге асыра алатын маңызды ересек адам рөлін ойнауға дайындау. Қазіргі қоғамдағы өзгерістер жасөспірімдерді әлеуметтік ортада өзін шығармашылықтың әртүрлі түрлеріне қосу арқылы, әлеуметтік дизайн, клубтың шағын ауданында әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру арқылы тәрбие үрдістері жүзеге асырылады. Автономияның қызметі – жасөспірімдердің өзіндік құндылықтар жүйесін, нормалары мен ережелерін қалыптастыру, жеке өмір жобасын құру, жеке стильді қалыптастыру үшін клубта жағдай жасау. Функция клубқа мүше болу, клубты басқаруға қатысу, клубтық стильді қалыптастыру, клубта адамның жеке кеңістігін - еркін қарым-қатынас аумағын қалыптастыру арқылы жүзеге асады.

Бос уақыт функциясы – бұл жасөспірімдер мен жастардың бос уақытты ұйымдастырудың оң тәжірибесін алуы. Ол клубта еркін қарым-қатынас кеңістігін дамыту, клуб мүшелері мен клубтық бағдарламаларға қатысушылардың бос уақытын ұйымдастыру, клуб шағын ауданында бос уақытты ұйымдастыру арқылы жүзеге асырылады. *Коммуникативті функция* жасөспірімдер мен жастардың құрдастарымен және басқа жас топтары өкілдерімен еркін және ұйымдасқан жеке және топтық қарым-қатынасы үшін ұйымдастырушылық, әлеуметтік-педагогикалық жағдайларды жасау болып табылады.

Профилактикалық функция – жастардың оң жұмыспен қамтылуы мен қарым-қатынасын қамтамасыз ету, әлеуметтік жасөспірімдер формациясына балама ретінде оң анықтамалық топты қалыптастыру және қадағалаусыз және кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алу.

Білім беру функциясы – тұрғылықты жері бойынша үйірмелер негізінде қосымша білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру. Тұрғылықты жері бойынша клубтың функциялар жүйесіндегі *тәрбиелік функцияның* маңыздылығы оның ұйымдық-құқықтық формасына байланысты. Егер клуб қосымша білім беру мекемесі болса, онда бұл жетекші функция болып табылады. Үйірмелердің демалу және сауықтыру қызметі спорттық-дене шынықтыру үйірмелері мен секцияларын ұйымдастыру, 26 клубта, шағын ауданда, қалада, елде жасөспірімдерге, жастарға арналған спорттық, ойын-сауықтық, сауықтыру бағдарламаларын әзірлеу және жүзеге асыру арқылы жүзеге асырылады. жазғы және қысқы сауықтыру лагерьлерін ұйымдастыру.

Тұрғылықты жері бойынша клубтардың қызметін ұйымдастырудың негізгі принциптері Тұрғылықты жері бойынша клубтың қызметі оң іс-әрекетте адамның жеке қажеттіліктері еркін қарым-қатынас негізінде жүзеге асырылғанда ғана оң нәтиже бере алады. Бұл қызметте адамдардың белгілі бір

қауымдастығы (клубтық қауым) қалыптасады және қоғамдық қатынастар жүйесі қалыптасады. Қалыптасқан қарым-қатынастар жүйесінде, өз кезегінде, жеке тұлғаның ішкі өзін-өзі бағалауы орын алады, ол өзінің «Мен» құндылығын меңгереді, өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі дамыту процестері орын алады.

Қоғамдағы әлеуметтік қатынастарды ескеретін болсақ, жеке адамдардың санасы мен олардың қатысуына қарамастан, клуб қызметінің барлық қарым-қатынас жүйесінің негізін құрайтынын ескере отырып, жастардың қатысуы оң тұлғалық маңызды қарым-қатынас орнатуына негіз бар. Әлеуметтік қарым-қатынаста адамдар тұрғылықты жері бойынша балалар мен жасөспірімдер клубының қызметін ұйымдастырудың жетекші принциптерінің бірі болып табылады. Азаматтық қоғамның дамуы жағдайында қарым-қатынастарды ізгілендіру, жалпы адамзаттық құндылықтардың, адамның денсаулығы мен өмірі мен оның еркін дамуының басымдығы барған сайын маңызды болып келеді. Іс жүзінде бұл тәсіл жасөспірімдер мен жастардың күнделікті өмірде үйренген шынайы әлеуметтік құндылықтарына қайшы келеді. Сондықтан, тұрғылықты жері бойынша балалар мен жасөспірімдер клубының қызметін ұйымдастыруда жалпы адамзаттық құндылықтардың, адам денсаулығы мен өмірі мен оның еркін дамуының басымдылығы қағидатын жүзеге асыру маңызды рөл атқарады.

Бұрынғы кезеңде клубтық бірлестіктердің біртіндеп қосымша білім беру мекемелеріне айналуы, кеңестік педагогиканың жетекші құндылығы ретіндегі ұжымшылдық клубтың осы маңызды қызметін – клубта адамның жеке кеңістігін құруы, онда адам өзін жақсы сезінуі, рухани денсаулығын арттыруы қарастырылды.

Алайда, соңғы жылдары елімізде орын алған әлеуметтік өзгерістер, клубтық қозғалыстың жан-жақты дамуы, жеке мүдделер мен қажеттіліктердің басымдығы клуб қызметкерлерінің алдына клубтық педагогиканы маңызды қағидалардың біріне – жеке тұлғаның құқығын тану құқығын қайтару мәселесін қойып отыр. Тұрғылықты жері бойынша балалар мен жасөспірімдер клубының спецификалық қызметі жасөспірімдер мен жастарды жергілікті қоғамның салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарына әлеуметтік бейімдеу мәселесін шешу болып табылады. Сондықтан бұл дәстүрлерді аға ұрпақтан жас ұрпаққа жеткізудің педагогикалық құралдарын әзірлеу – клубтың сөзсіз міндеті. Бұған шағын аудандардағы дәстүрлі жаппай мерекелер, клубтық отбасылық кештер, клубтың өзіндік дәстүрлері ықпал етеді. Сонымен қатар, жастар халықтың ең серпінді тобы болып табылады, олар әлеуметтік шығармашылықпен және жаңашылдықпен ерекшеленеді. Сондай жаңалықтардың бірі – қазіргі жастар мәдениеті екені сөзсіз. Жастар мәдениетінің жастар үшін орасан зор маңызын жоққа шығару мүмкін емес, олардың өмір сүру құқығынан бас тарту – қателік. Сондықтан, тұрғылықты жері бойынша балалар мен жасөспірімдер клубының

қызметін ұйымдастыру принципі туындайды, оны ұстану өте қиын. Бұл клуб қызметінде ұлттың, аймақтың, жергілікті қоғамның өмір салты мен салт-дәстүрін қазіргі жастар мәдениетінің ерекшеліктерімен ұштастыру қағидасы. Клуб қызметін тең құқықты ұйымдастыруда жасөспірімдердің, жастардың және ересектердің пропорционалды жауапкершілігінің заңдылығына сүйене отырып, біз клубта субъектілердің екі санатын – жасөспірімдер мен ересектерді ұйымдастыруды мойындаймыз.

Бұл клуб мүшелерінің екі түрлі қызметін анықтайды: жасөспірім – клубтың өзін-өзі басқаруына қатысу (мүшелік және сайланбалы органдар институты арқылы) және ересек – клубты басқару (соның ішінде педагогикалық). Жасөспірімдер мен жастардың ынталылығы мен көркемөнерпаздық өнерін барабар әлеуметтік-педагогикалық қолдаумен үйлестіру принципін жүзеге асыруда жасөспірімдердің көркемөнерпаздық қойылымдары мен ересектерге педагогикалық қолдау көрсетудің орынды үйлесімін табу басты міндет болып табылады.

Жастарды клубтық қауымдастықтарға біріктіру үшін барлық негіз бар: жетекші қызығушылық (музыкалық талғамдар, медиа өнімдер, компьютерлік бағдарламалар, «кездесу», шығармашылық, ойын, зерттеу, кумирлер, фитнес); ортақ тәжірибе; белгілі бір топқа жататындығы; сенім; ұлты; қарым-қатынас стилі, ұйымдастыру, мінез-құлық; жынысы; отбасылық демалыс; базалық орналасуы. Әрине, бұл негіздер қоғамда заманауи клубтардың дамуына негіз бола алады және болып жатыр. Жоғарыда айтылғандар тұрғылықты жері бойынша үйірме жұмысын ұйымдастырудың тағы бір принципін – клуб қызметінің өзгермелілігін анықтайды. Үйірме қызметінің вариативтілік принципін тәжірибеде жүзеге асыру тұрғылықты жері бойынша балалар мен жасөспірімдер клубтарының іс-әрекетінің алуан түрлілігінен көрінеді.

Сондықтан білім беру мекемесінің жазғы маусымында білім алушылардың денсаулығын нығайту және жұмыспен қамтуды ұйымдастыру тұжырымдамасы денсаулық сақтау жүйесінің мақсаттарын, міндеттерін және бағыттарын айқындайды. Балалар мен жастардың демалысы және еңбекпен қамтылуы және жеке тұлғаны тәрбиелеуге және оның денсаулығын нығайтуға, оның ішінде салауатты өмір салтын, қауіпсіз және жауапты мінез-құлық дағдыларын, адамгершілік және патриоттық сезімдерді қалыптастыруға бағытталған.

ТҰЖЫРЫМДАМА барлық стратегиялық бағыттар бойынша сауықтыру науқанын ұйымдастыру бойынша іс-шаралар кешенін қамтиды: ұйымдастыру-әдістемелік жұмыс, еңбекпен қамтуды ұйымдастыру, сауықтыру лагерьлерін ұйымдастыру, . мүдделі бөлімдермен жұмыс істеу. балалар мен жастарға қосымша білім беру ұйымдарының жұмысы, кәмелетке толмағандармен профилактикалық жұмыс, бірлескен іс-шараларды ұйымдастыру.

ТҰЖЫРЫМДАМА 2019 жылдың мамыр-тамыз айларынан бері жүзеге асырылуда, мақсатты ведомствоаралық сипатқа ие, отбасы мен қоғамның мүдделеріне сәйкес азаматтардың балалар мен жастардың жақсы демалу құқықтарын қамтамасыз етуге бағытталған.

Барлық мүдделі қызметтер мен бөлімдердің қызметін үйлестіру негізінде балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын, сауықтыру және еңбекпен қамтылуын ұйымдастыру жүйесін қалыптастыру, бірыңғай білім беру кеңістігін, қажетті ұйымдастырушылық, кадрлық, ақпараттық жағдайларды құру оқушылардың рухани бай, физикалық сау және әлеуметтік белсенді шығармашылық тұлғасын қалыптастыру, олардың өзін-өзі ұйымдастыру және бос уақытын тиімді пайдалану дағдыларын дамыту, тұжырымдама ұсыну;

Тұжырымдаманың мақсаты: ұйымдастырылған демалыс және еңбекпен қамту нысандарымен қамтылған оқушылар санының артуы;

дәстүрлер, өңірдің экономикалық, ұлттық-тарихи және әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері негізінде балалардың жазғы сауықтыруын, еңбекпен қамтылуын және сауықтыруын ұйымдастыру жүйесін қалыптастыру;

мүдделі қоғамдық және білім беру ұйымдарымен өзара әрекеттесу кезінде оқушылардың жеке мүдделері мен бейімділігіне бағытталған іс-әрекетінің барынша әртүрлілігін қамтамасыз ету;

білім алушылардың жазғы еңбекпен қамтылуын ұйымдастыру мәселелерін шешуде мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың, басқа да мүдделі құрылымдардың өзара іс-қимылын күшейту;

денсаулықты нығайту, оқушылардың толық дене және психикалық денсаулығын нығайту;

әлеуметтік қорғалмаған санаттағы балалардың, мүгедек балалардың инклюзивті білім беру процесінде демалысын ұйымдастыруға көңіл бөлу;

әртүрлі есепте тұрған балаларды жазғы демалыспен жүз пайыз қамту, олардың құқық бұзушылықтар мен қылмыстар жасауының алдын алу;

балаларды әлеуметтік қорғауды қамтамасыз ету;

жазғы науқанды ұйымдастыру шеңберіндегі іс-шаралар жүйесі арқылы балалардың жол-көлік жарақатының алдын алу;

балалар мен жасөспірімдерді әлеуметтік маңызы бар іс-шараларға тарту, жазғы жұмыстарды ұйымдастыру кезінде қауіпсіздік шараларын қамтамасыз ету;

оқушылардың салауатты өмір салтына қажеттілігін қалыптастыру, олардың салауатты өмір салтын ұйымдастырудың белгілі бір дағдыларын меңгеруіне, адамгершілік нормаларды сақтауға, дұрыс қарым-қатынасқа түсуге, табиғатқа, планетаға құрметпен қарауға көмектесу;

өзін-өзі ұйымдастыру және бос уақытты тиімді пайдалану дағдыларын дамыту.

ТҰЖЫРЫМДАМАНЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДЫҢ КҮТІЛЕТІН НӘТИЖЕЛЕРІ:

оқушылардың жазғы сауықтыру жүйесін дамыту;

балалардың демалысын дамыту және білім алушылардың еңбекпен қамтылуы бойынша білім беру ұйымдарының қызметін арттыру;

сауықтыру лагерінде білім беру мазмұнының сапасын арттыру, оқушылардың жазғы сауықтыру және еңбекпен қамтудың ұйымдастыру формалары, әдістері;

білім алушылардың белсенді демалысы мен дамуы үшін, оларды еңбек, табиғатты қорғау және спорттық іс-шараларға тарту үшін жағдай жасау;

жазғы сауықтыру науқанын ғылыми-әдістемелік және ақпараттық қамтамасыз етуді жетілдіру;

оқушылардың жазғы демалысын ұйымдастыру және мазмұнды толтыру саласында мүдделі құрылымдармен ынтымақтастықты ұйымдастыру;

жасөспірімдер ортасындағы құқық бұзушылықтардың, басқа да әлеуметтік көріністердің, балалардың жол-көлік жарақаттары жағдайларының азаюы;

балалардың салауатты өмір салтын сақтауға саналы қажеттілігін қалыптастыру;

жоғары әлеуметтік тәуекел тобына жататын отбасылар мен балалар арасындағы әлеуметтік шиеленісті төмендету.

Кесте 3. Жазғы демалысты ұйымдастыру шеңберіндегі іс-шаралар жүйесі

№	Іс-шаралар	Орындалу уақыты	Жауаптылар
Ұйымдастыру-әдістемелік жұмыс			
1	Жазғы кезеңде оқушыларды сауықтыру үшін олардың қажеттілігін зерттеу	Сәуір айына дейін	Сынып жетекшілер
1.1	Кәмелетке толмаған оқушылардың заңды өкілдерін жазғы уақытта еңбекті және бос уақытты жұмыспен қамтуды ұйымдастыру, сауықтыру лагерінің қызметі туралы кеңінен ақпараттандыруды ұйымдастыру.	Сәуір айына дейін	Педагог-психолог
1.2	Қоғамдық қауіпті жағдайдағы кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі инспекцияда есепте тұрған балаларды, жетім және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды 100% сауықтыру шараларын қабылдау	мамыр	Сынып жетекшілер
1.3	Оқушылардың жазғы еңбек-демалыспен қамтылуын ұйымдастырудағы қоғамның мүмкіндіктерін зерделеу, өзара әрекеттесу жоспарын құру.	Мамыр	Педагог-психолог

1.4	Сауықтыруды ұйымдастыру бойынша нормативтік-әдістемелік базаны толықтыру	Мамыр	Сынып жетекшілер
1.5	ИДН, СОП есепте тұрған оқушыларды, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды, ОПФР бар балаларды жазғы уақытта алдын ала жұмысқа орналастыру туралы ақпаратты құрастыру.	Мамыр	Педагог-психолог
1.6	«Жазғы каникул кезінде оқушылардың демалысын және еңбекпен қамтылуын ұйымдастыру туралы», «Балалардың күндізгі демалысы бар лагерьлердің жұмысын ұйымдастыру туралы», «Су объектілерінің маңында және балалардың жаппай болатын орындарында ауысымды ұйымдастыру туралы» бұйрықтар шығарады. «, т.б.	мамыр	Сынып жетекшілер
1.7	Жазғы уақытта оқушылармен және мектепке дейінгі жастағы балалармен жұмысты қамтамасыз ету қажеттілігін ескере отырып, педагогикалық қызметкерлердің демалыс кестесін жоспарлау	10 мамыр	Педагог-психолог
1.8	«Жаз жақсылыққа» республикалық акциясы аясында білім, спорт және туризм басқармасымен келісілген мекеменің жазғы жұмыс режимін жоспарлау.	мамыр	Сынып жетекшілер
1.9	Оқушылардың жазғы демалысында мектеп алаңының жұмысын қамтамасыз ету	Мамыр 15	Педагог-психолог
1.10	Ойын алаңымен қамтамасыз ету	Маусым-тамыз	
1.11	Жаз мезгілінде кіші санаттағы педагог-психолог пен әлеуметтік педагогтың оқушылармен ұтымды жұмысын ұйымдастыру.	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
1.12	ПД, ПД және басқа да мүдделі құрылымдар өкілдерінің қатысуымен оқушылардың жазғы демалыс кезіндегі қауіпсіз және жауапкершілікті тәртібі бойынша жалпы мектептік ата-аналар жиналысын өткізу.	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
1.13	Аудандық бұқаралық ақпарат құралдарында оқушыларды сауықтыру және жұмысқа орналастыруды ұйымдастыру мәселелерін жариялауды ұйымдастыру	Мамыр	Сынып жетекшілер
1.14	Оқушылармен және олардың ата-аналарымен қауіпсіздік ережелері, өндірістік және өрт қауіпсіздігі, жол қозғалысы ережелері және судағы қауіпсіз мінез-құлық туралы брифингтер өткізу.	Мамыр - тамыз	Педагог-психолог

1.15	Мерекелерге, байқауларға, шоуларға және т.б. әдістемелік әзірлемелерді дайындау.	Маусымға дейін	Сынып жетекшілер	
1.16	Жазғы жұмыспен қамтуды ұйымдастырудың үздік үлгісі бойынша облыстық байқауға қатысыңыз	Мамыр-маусым	Педагог-психолог	
1.17	Балалар мен ата-аналарға арналған тақырыптық стенд құрастыру	15 Мамырға дейін	Сынып жетекшілер	
1.18	Мүдделі мекемелермен, ұйымдармен және бөлімдермен бірлескен іс-шаралар жоспарын әзірлеу: кәмелетке толмағандар ісі жөніндегі инспекция, қалалық кітапхана; Өлкетану мұражайы, Мемлекеттік автомобиль инспекциясы	Маусымға дейін	Педагог-психолог	
2. ДЕМАЛУ-САУЫҚТЫРУ ЛАГЕРЛЕРІН ҰЙЫМДАСТЫРУ				
2.1	Бейіндік, қызмет бағыттары бойынша тәулік бойы жұмыс істейтін лагерьлердің жұмысын ұйымдастыруға қатысу: 2 ауысымда жылжымалы шатыр; спорттық-сауықтыру бағыты бар.	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер	
2.2	Әлеуметтік қауіпті жағдайдағы кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі инспекцияда есепте тұрған балаларды, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды сауықтыру лагерінде сауықтыруды ұйымдастыру шараларын қабылдау, 100 пайыз жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету	Маусым	Педагог-психолог	
3.ЕҢБЕКПЕН ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ				
3.1	Еңбек және демалыс лагерлерін ұйымдастыру (15 оқушы)	15 оқушы	Маусым-шілде	Сынып жетекшілер
3.2	Еріктілер жасақтарының жұмысын ұйымдастыру	12 оқушы	Маусым - тамыз	Педагог-психолог
3.3	Қайта өңделетін материалдарды: металл сынықтарын, макулатураларды, пластмасса бөтелкелерін жинау науқандарын ұйымдастыру		Маусым - тамыз	Сынып жетекшілер
3.4	Есепте тұрған оқушыларды жұмыстың әр түрлеріне тарту	5 оқушы	Маусым – тамыз	Педагог-психолог
3.5	Еңбек акцияларын өткізу: «Таза жағалау», «Таза қала»		Маусым - тамыз	
4. Кәмелетке толмағандармен профилактикалық жұмыс				
4.1	Балалардың демалысын ұйымдастыру, қоғамға жат мінез-құлықтың алдын алу бойынша балаларға және олардың заңды өкілдеріне арналған ақпараттық-насихат алаңының жұмысын қамтамасыз ету.	Маусым-тамыз		Сынып жетекшілер
4.2	Әртүрлі есепке алу түрлерімен,	Маусым-тамыз		Педагог-

	ұйымдастырылған демалыс түрлерімен және білім беру ұйымына жұмысқа орналасқан балалардың сабаққа қатысуының күнделікті есебін қамтамасыз ету.		психолог
4.3	«Психолог кеңес береді» жасөспірімдердің мазасыздану, жанжал деңгейін төмендету, суицидтік мінез-құлықтың алдын алу бойынша сабақтар топтамасын өткізу.	Шілде	Сынып жетекшілер
4.4	Қазақстан Республикасының кәмелетке толмағандар арасындағы құқық бұзушылықтың, қадағалаусыз және панасыз қалудың профилактикасы туралы заңнамасы 2-бап. бойынша жұмысты жалғастыру: әлеуметтік қауіпті жағдайдағы отбасыларға профилактикалық рейдтер жүргізу.	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
4.5	«Кешкі қоңырау» акциясының өткізілуін қамтамасыз етсін, білім, спорт және туризм басқармаларына олардың аумағында есепте тұрған балалардың бар екендігі туралы дереу хабарлансын.	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
4.6	Кесте бойынша қылмыс пен құқық бұзушылықтың алдын алудың жалпы күндеріне қатысу	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
4.7	Спорт және ойын алаңдарын ұйымдастыру арқылы салауатты өмір салтын насихаттау бойынша бұқаралық спорттық жұмыстарды ұйымдастыру	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
4.8	Экологиялық акциялар мен еңбек операцияларын ұйымдастыру	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
4.9	Оқушыларға нашақорлықтың алдын алу бойынша тренинг өткізу	05 маусым-09 маусым	Сынып жетекшілер
4.10	Өрт қауіпсіздігі, балалардың жол-көлік жарақатының алдын алу бойынша «Жол қозғалысы ережелері баршаға бар», «Миссия – өмір сүру!», «Құқықтық мәселе жоқ аумақ!», «Өмірді бағала – бұл тамаша!» тақырыптық акцияларын өткізу. , "Жақсы не жаман", "Үйлеріңе тыныштық!"	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
4.11	Кездесулерді ұйымдастыру: инспекторларымен, медицина қызметкерлерімен «Сұрақ-жауап»	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
4.12	Жасөспірімдердің өмір сүру жағдайын, демалысын және жұмысын ұйымдастыруды қадағалау мақсатында КТИ, есепте тұрған кәмелетке толмағандарға, үйдегі әлеуметтік қауіпті жағдайдағы балаларға баруды ұйымдастыру.	Маусым-тамыз	Педагог-психолог

4.13	Қоғамдық қауіпті жағдайдағы КТИ, есепте тұрған жасөспірімдерді жұмыспен қамту және жұмысқа орналастыру	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
4.14	Тұлға мәдениетінің негізгі құндылықтарын қалыптастыруға арналған «Әдемі серпін», «Менің отбасым», «Рахмет айтамыз», «Бақыт формуласы», «Болашаққа жүк» іс-шараларын ұйымдастыру.	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
4.15	Қаланың, ауданның көрікті жерлері мен есте қалатын жерлеріне саяхат, оқу-экскурсиялық ТҰЖЫРЫМДАМАларды ұйымдастыру	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
4.16	«Біз бұл естелікке адалмыз» акциясы аясында Кеңес халқының Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің 72 жылдығына арналған іс-шараларды ұйымдастыру: «соғыс басталғанда...» тақырыптық іс-шара; Тәуелсіздік күніне арналған естелік	Маусым-шілде	Педагог-психолог
4.17	Әскери даңқ ескерткіштерінде, соғыс құрбандары жерленген жерлерде тәртіпті жақсарту және қалпына келтіру жұмыстарын ұйымдастыру	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
4.18	«Мен қазақпын» оқушы жастардың республикалық патриоттық акциясының іс-шараларына қатысу үшін: «Туған өлкемнің топонимикасы» ғылыми-зерттеу конкурсы «Жас натуралист» агробиологиялық байқауы «Менің сиқырлы қалам» шығармашылық жұмыстар байқауы «Менің есімім әлемдегі ең жақсы есім»	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
4.19	Полиция қызметкерлерін тарта отырып, жастардың жаппай демалатын орындарында педагог-ата-аналар патруль жұмысын ұйымдастыру, «Жасөспірім» рейді	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
4.20	Көшеде жүру, қыдыруды ұйымдастыру	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
5. МҮДДЕЛІ ОРТАЛЫҚТАРМЕН БІРЛЕСКЕН ӘРЕКЕТТЕР			
5.1	КТИ, ВШК есепте тұрған әлеуметтік қауіпті жағдайдағы оқушыларды жұмысқа орналастыру деректерінің банкін құрастыру	Маусым	Сынып жетекшілер
5.2	Ішкі істер органдарында есепте тұрған және олармен белгіленген жерде профилактикалық жұмыстарды жүргізу үшін ҚР аумағындағы басқа елді мекенге баратын кәмелетке толмағандар туралы ақпарат алмасуды қамтамасыз ету.	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
5.3	«Қамқорлық» өңірлік ведомствоаралық	Маусым-тамыз	Сынып

	ТҰЖЫРЫМДАМАсының негізгі іс-шараларын жүзеге асыруға қатысу		жетекшілер
5.4	Жаман әдеттердің және есірткі және психотроптық заттарды тұтынудың алдын алу мақсатында полиция қызметкерлерімен, прокурорлармен, наркологтармен, медицина қызметкерлерімен кездесулер циклін ұйымдастыру: «Тоқта! Қате қадам!»; «Біз алкогольге қарсымыз» акциялары; «Балалар назарында!» акциясы	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
5.5	«Қауіпсіз демалыстар» атты құқықтық білім апталығын өткізу	Маусым 05-12	Сынып жетекшілер
5.6	Құқықтық, өртке қарсы, жол-көлік жарақаттарының алдын алу, салауатты өмір салтын қалыптастыру дағдыларын қалыптастыру бойынша фильмдер көрсетуді ұйымдастыру.	Маусым-тамыз	Педагог-психолог
5.7	«Кричевский ауданының құпиялары» Ғылым жылы аясында ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру.	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
5.8	Есте сақтау сағатын, «ҚАЙСАР» жастар патриоттық акциясын ұйымдастыру	Маусым 22-3 шілде	Педагог-психолог
5.9	Спорттық-сауықтыру шараларын, салауатты өмір салтын насихаттайтын іс-шараларды ұйымдастыру	Маусым-тамыз	Сынып жетекшілер
5.10	Есте қаларлық даталарға арналған мерекелер: «Бүкіл планетада бақытты адамдар-балалар» әдеби-байқау ТҰЖЫРЫМДАМАсы; «Планета күлімде» мерекесі; Қоршаған ортаны қорғау күні; Ұлы Отан соғысы құрбандарын еске алу; Халықаралық достар күні Халықаралық олимпиада Күні Халықаралық достық күні, Халықаралық нашақорлыққа және есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес күні; Халықаралық шахмат күні;	Маусым шілде айларында	Педагог-психолог

Тәрбиешінің кәсіби іс-әрекетіндегі шығармашылық іс-шараларды ұйымдастыру тәжірибесі.

Шығармашылық іс-шараларды сәтті жүзеге асыру көбінесе тәрбиешінің өзінің лауазымына байланысты. «Ұжымдық шығармашылық жұмыстың әдістемесі қарым-қатынастың белгілі бір деңгейі болып табылады, егер қызметтің мазмұны мен сипатында ештеңе өзгермесе, онда мағынасы болмайды. Егер сіз бірінші ерекше пікірде ренжісеңіз немесе ашулансаңыз - бұл тәрбиеге орны толмас зиян келтіреді, егер сіз көбірек оқушыларды сөйлетіп, әр

сөзден кейін түзетулеріңізбен үзіп отырсаңыз - бұл күлкілі және ыңғайсыз болады»[10].

Сондықтан тәрбие жұмысының жолында педагогикалық көзқарастар мен сенімдерді дамытудың маңызы зор:

Балалар сауықтыру лагерінде бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру:

- тәрбиеленушінің ішкі әлеміне шынайы қызығушылық таныту;
- оның тәуелсіздік құқығын тану;
- өз қызметін интроспекцияға бағытталған өзгермелі тұлға ретінде көрсету;
- ұжымдық іс-әрекетті бірлескен іс-әрекет ретінде ұйымдастыруға ұмтылу, өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі анықтауға мүмкіндіктер туғызу.

Ұжымдық шығармашылық жұмыс дегеніміз не және оның қандай түрлері бар? Ұжымдық шығармашылық жұмыс (ҰШЖ) – А.С. Макаренко, оны қарапайым мектептер мен мектептен тыс мекемелердегі жұмыс жағдайына Петербургтен келген атақты педагог И.П. Иванов «ынтымақтастық педагогикасының» жасаушысы, оны «ұжымдық шығармашылық білім беру» немесе «әлеуметтік шығармашылық педагогикасы», «қыран педагогикасы» деп те атайды, ҰШЖ-ны балалар тобының жаңа бастамамен құруға бағытталған әлеуметтік қызметі ретінде түсіндіріледі.

ҰШЖ-ның бірнеше түрлері бар, мұнда жіктеудің негізі мақсаттарға сай болып табылады, оған жету ұжымдық шығармашылық жұмысқа бағынады:

- Балаларды сауықтыру лагерінде қатысушылардың шығармашылық мүмкіндіктерін анықтауға және ашуға бағытталған;
 - ҰШЖ қатысушыларды таныстыруға, топтық және командалық құрамдастыруға бағытталған бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру;
 - ҰШЖ дамыту, қатысушылардың психикалық функциялары мен қабілеттерін дамытуға ықпал ету;
 - Топтағы әлеуметтік рөлдік позицияларды анықтауға және түзетуге бағытталған;
 - Жаңа шығармашылық өнімді бірлесіп жасауға бағытталған (іс-шараның сценарийі, жарнамалық бейне, аты, логотипі және т.б.);
 - интеллектуалды ҰШЖ -ның негізгі міндеттері:
 1. Ұжымды қалыптастыру және дамыту;
 2. Әр баланың жеке тұлғасын, оның қабілетін, даралығын дамыту;
 3. Ұжымдық және жеке шығармашылықты дамыту;
 4. Топтық жұмыстың ережелері мен формаларын үйрету;
 5. Балалардың коммуникациялық қажеттіліктерін жүзеге асыру.
- Оқушылармен ұжымдық шығармашылық істерді жүзеге асыру процесінде кеңесшінің рөлі қандай?

1. С.Д. Поляков ұжымдық шығармашылық тәрбие позицияларында тұрған мұғалімнің «тактикалық» рөлдерінің ауқымын сипаттайды: Балалар сауықтыру лагерінде бұқаралық іс-шараларды ұйымдастырады.

2. Қатал басшы, бәріне жауапты (бірақ директор емес).

3. Идеялардың генераторы (бірақ оларды күшпен таңу емес).

4. Ақылды аға жолдас (бірақ оның даналығын көрсетпей).

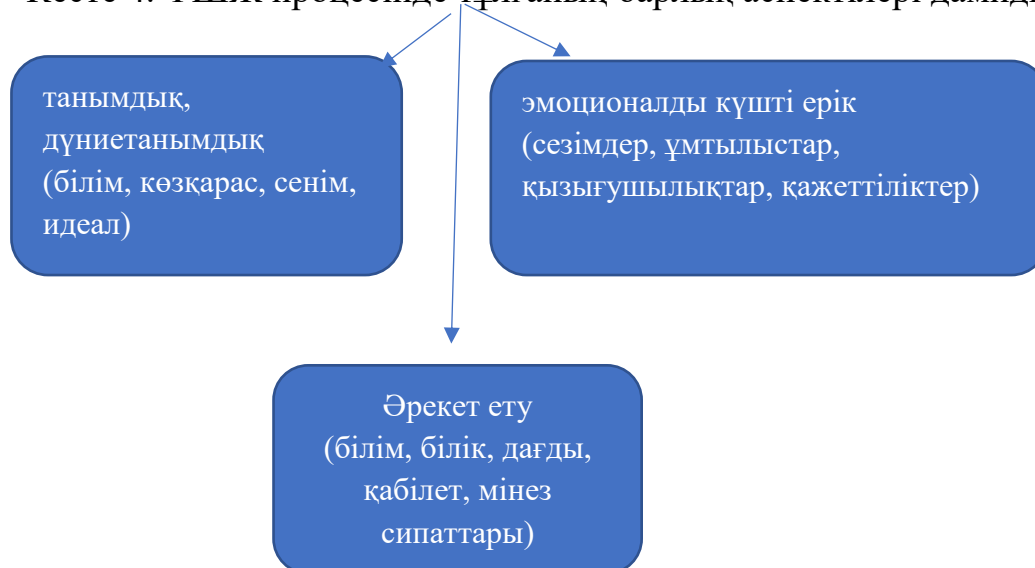
5. Идеялардың үйлестірушісі (бірақ болып жатқан жағдайға өзінің жауапкершілігін сезінеді).

6. Жеке кеңесші (бірақ өз кеңесін шынымен қажет болғанда ғана ұсынады).

7. Психолог (бірақ топтық психологиялық жұмыстағыдай жетекші «коуч» емес).

8. Аутсайдер (бірақ немқұрайлы «бөтен» емес, ҰШЖ кейбір кезеңдерінде бұл рөлді саналы түрде қабылдайды) [18].

Кесте 4. ҰШЖ процесінде тұлғаның барлық аспектілері дамиды:

Кесте 5. ҰШЖ ұйымдастыру және өткізу принциптері ҰШЖ кезеңі (И.П. Иванов әдісі бойынша) [5, 6]

Кезеңдер	Педагогикалық мақсат қою	Ұжымдық қызметтің әдістері, формалары
1 кезең. Тәрбиешінің алдын ала жұмысы	Не үшін, кіммен? Қандай мақсатпен? Кім көмектесе алады? Балаларды, ата-аналарды қалай байланыстыруға болады? Ұйымдастырушы кім болуы керек?	«Нысаналы» оқу іс-әрекеті: «әңгімелесу», достық әңгіме, әңгіме, ой толғау, өз тәжірибесінен сендіру.
2-кезең. Ұжымдық жоспарлау Біз қандай бизнес	Кімнің қуанышы мен пайдасы үшін? Қай жерде жұмсауға жақсы? Кіммен жұмсаған дұрыс?	Жинақ-бастау: ұсыныстарды негіздеу, рефлексияға арналған

түрін жүргіземіз?		тапсырмаларды талдау. Шығармашылық ізденіс. Ашық пікірталас. Іскерлік ойын. Ынталандыру, мадақтау, көмектесу, сенім білдіру. «Іскерлік кеңесті» сайлау және т.б.
3-кезең. Істі дайындау	Жігіттердің жағымды қасиеттерін қалай дамытуға болады? Жігіттердің жағымсыз қасиеттерін қалай жеңуге болады? Барлық жігіттерді белсенді шығармашылық ізденіске қалай қосуға болады? Балаларды қиындықтарды жеңуге, азғыруларға берілмеуге қалай үйрету керек?	Мейірімді тосын сыйға деген құштарлық. Достық кеңеспен көмектесіңіз. Сенім. Достық ынталандыру. Іскерлік, ізденіс, романтика, қаһармандық, ойын. Талқылау. Достық бақылау. Талқылау. Ұжымдық шығармашылық жұмыстың жобасын нақтылау
4-кезең. Істі жүргізу	Оқушыларды қалай шабыттандырады? КТД-дегі маңызды нәрселерге назар аударуға көмектесесіз бе? Оқушыларды жеке үлгі арқылы қалай баурап алуға болады? Жақында табысқа жетудің қуанышты перспективасына қалай қол жеткізуге болады. Балаларды қиын жағдайдан шығуға қалай үйрету керек?	Әлеуметтік гуманистік ҰШЖ. Когнитивті ҰШЖ. Көркем ҰШЖ. Спорт ҰШЖ. Операция формалары, эстафеталар, сайыстар, шолулар, диспуттар, жарыстар.
5-кезең. Қорытындылау	Балаларды өзінің және айналасындағы өмірді одан әрі жақсарту қажеттілігіне қалай сендіруге болады? Оқушыларды өз жұмысын талдауға және бағалауға қалай үйрету керек? Ұжымдық талдауды қалай дәстүрге айналдыруға болады?	Достық талдау. Төлемдер – «шамдар». Мақтау, қолдау, мотивация. Жолдас оқыту. Іскерлік дау. Сыйақы. Талқылау. Сын. Бақылау. Талап. Жаза.
6-кезең. Жедел әсерлері	Балаларды қорытындылар мен ұсыныстарды жүзеге асыруға қалай үйрету керек? Оқушыларды ұжым өмірінде алған тәжірибесін пайдалануға қалай үйрету керек? Оқушыларды өз шешімдерін жүзеге асыруға қалай үйрету керек?	Шығармашылық топтар. Күштерді теңестіру. Сенім. Қуанышты перспектива. Режимді өзгерту Ауыспалы тапсырыстарды орындау. Бизнестегі сабақтастық. Перспектива. Өзара көмек.

Бірінші кезең – тәрбиешінің алдын ала жұмысы. Оның мақсаты: балалардың қызығушылықтары мен қажеттіліктерін зерттеу. Бұл кезеңдегі тәрбиешінің негізгі әдісі – орынды жағдай туғызу. Балалар сауықтыру лагерінде бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру және шығармашылық таңдау. Сіз бастапқы әңгімені жүргізе аласыз, оның барысында балаларды қызықты және пайдалы бизнестің қуанышты болашағымен баурап алу керек. Кім үшін? Қашан? Қайда? Кім? Сіз кіммен біргесіз? (Осылайша, оқушылардың қызығушылықтары мен қажеттіліктерін диагностикалау). Мұнда тәрбиеші мен балалар командасы «Біз» бейнесін қалыптастырады және сонымен бірге әр адам өзін ұжымның бір бөлігі ретінде біледі. Педагогикалық тұрғыдан дұрыс ұйымдастырылған процесте тәрбиеші сұрақтарға жауап таба алады: «Біз кімбіз? Біздің команда қандай? Оның қалыптасуы мен дамуының келешегі?» Бала сұраққа жауап таба алады: «Мен қандаймын? Командада өзімді қалай сезінемін? Команда мені қабылдай ма, ал мен команданы қабылдаймын ба?»

Екінші кезең – ұжымдық жоспарлау Бұл жерде балалардың өздері әрекет етеді. Олар микроколлекциялардан (топтар, сілтемелер) қойылған сұрақтарға жауап іздейді. Бұл әңгіме шартты түрде коллекция-бастау деп аталады. Оның жетістігі көбінесе жүргізушімен қамтамасыз етіледі. Ол алға қойылған нұсқаларды құрастырады, жетекші сұрақтар қояды, алға қойылған идеяларды негіздеуді ұсынады, қосымша «ойлау мәселелерін» қояды. Іздеу осы мәселе бойынша кеңестерді таңдаумен аяқталады. Осылайша, команданың әрбір мүшесінің жеке қатысуымен алдағы жұмыстың жобасы бірлесіп жасалады. Бірақ идеялар мен ұсыныстардың авторлығын атап өту, қабылданған және қабылданбаған идеялардың құндылығын атап өту, сыншылар мен ұйымдастырушылардың рөлін атап өту керек. Бұл кезеңде тәрбиеші өз шарттарын айтпайды, өз пікірін жүктемейді, бірақ балалармен ойланады, қойылған сұрақтарға жауап береді.

Балалар сауықтыру лагерінде бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру. Ұжымдық жоспарлау барысында қандай әдістер мен тәсілдер жүзеге асырылады?

- қуанышты болашаққа қызығу («Армандаймыз?», «Келейік?», «Елестетіңізші...»);
- шығармашылыққа деген құштарлық («Біздің істерімізді қалай қызықты, әдеттен тыс, күтпеген етіп жасау керектігі туралы ойланайық», «Барлығын шығармашылықпен істеу - әйтпесе неге?»);
- қиындықтармен күресуге деген құштарлық (бұл әдіс жасөспірім балалармен жақсы жұмыс істейді);
- сұлулық пен үйлесімділікке құштарлық;
- ерекшеге қызығу («Неге?» «Жұмбақты кім шешеді?»);

- көңілді хобби. Тәрбиеші ұжымдық жоспарлаудың қандай нысандарын қолдануы керек? «Миға шабуыл».

Оқушылар топта жеке пікір алмасу арқылы мәселені, тапсырманы шешудің оңтайлы жолдарын іздейді. «Миға шабуыл» сессиясы кезінде «идеялар банкін» құруға болады, яғни мәселені немесе тапсырманы шешуге арналған ықтимал идеялар жиынтығы.

Мәселелер микротоптарда талқыланады, онда ортақ пікір немесе бірнеше нұсқалар әзірленеді. Содан кейін әр топ өз жобасының презентациясын жасай алады. Ең жақсы нұсқа жалпыхалықтық дауыс беру арқылы таңдалады.

Балалар сауықтыру лагерінде бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру Шығармашылық бағдарламаларды, жобаларды, сценарийлерді, жоспарларды қорғау. Ұжым немесе микроұжымның әрбір мүшесі өз нұсқасын қорғайды, бұл ізденіс қорытындыланады, нәтижесінде соңғы шешім туады.

Іскерлік ойын. Ойын барысында жаңа әлеуметтік рөлдердің дамуы, жаңа тәжірибе мен олардың мүмкіндіктерін білуі бар. Ол аналитикалық топтық іс-әрекеттерді ұйымдастыру және нақты істі жоспарлау үшін тиімді қолданылады. Ұжымда ойындар аналитикалық әрекеттерді құруға, шиеленісті жағдайлардан шығу жолын табуға, ұжымдағы психологиялық климатты анықтауға, тұжырымдамаларды дамытуға және құруға, әртүрлі жағдайлар мен рөлдерге дағдылануға, әрине, команда құруға мүмкіндік береді.

Іскерлік ойын түрлері: Ойын-проблема, Ойын-үкім, Ойын-болжау. Клуб газеттерінің арнайы шығарылымдары. «Біздің клуб қандай болуы керек?». Шығармашылық топтарды ұсынамыз. «Пікірлер мен ұсыныстар сауалнамасы». Сауалнамалардың түрлері өте көп: тікелей сұрақтар түріндегі жеке сауалнамалар, газет анкеталары, сауалнамалар- берілген өтінішті ұпаймен бағалау. «Сұрақ-жауап сағаты». Балалар өздерін қызықтыратын кез келген тақырып бойынша кез келген сұрақ қоюға шақырылады. Ең қызықты сұрақтар пікірталас тақырыбы болуы мүмкін.

«Қызықты ұсыныстар банкі». Клубта қызықты ұсыныстар мен жауаптар жазылған хаттарды, сәлемдемелерді қабылдайтын пошта бөлімшесі бар. «Қызықты және пайдалы істерді зерттеу». Балалар тобына табу, барлау, анықтау тапсырмасы беріледі: бәріміз үшін не мағыналы және қызықты. Іздеу осы мәселе бойынша кеңестерді таңдаумен аяқталады.

Үшінші кезең – ұжымдық дайындық Бұл кезеңдегі ең маңыздысы – тапсырма беру. Топтарды құруға еріктілік, қызығушылық пен ниет негізінде: дизайн, бағдарлама, баспасөз, тосын. Оқушылардың әдеттен тыс жағдайдағы іс-әрекеті тез шешім қабылдауды, экспромтты, импровизацияны қажет етеді және оларда балалардың жағымды қасиеттері мен олардың әлсіз жақтары әсіресе айқын көрінеді. Бұл кезеңдегі тәрбиешінің шеберлігі балаларды қызықтыра білуінде, олардың өзіне сенуіне көмектесуінде. Біреу топтардың ешқайсысына қатысқысы келмесе ше? Сондай балалар болады! Мұндай балаларды жалғыз

қалдырған дұрыс, бірақ әрқашан осындай балаларды тартуға тырысыңыз, олардың команданың бір бөлігі екенін еске түсіріңіз.

Мысалы, "Біз бүгін сіздің әзіліңізді қатты сағындық!" Кейбір жігіттер басында қиындықтарды жеңу қабілетіне ие болмағандықтан, бизнеске деген қызығушылықтары тез жоғалып кетеді. Сондықтан ересек адамның, үлкен жолдастың рөлі, оның балаларға әсер ету сипаты, олармен қарым-қатынасы үлкен. Ашық қысымға жол бермей, ересек адам жолдастық түрде балаларды ортақ жоспарды жүзеге асыруға мақсатты, шығармашылық және өз бетінше қатысуға шақырады. Қалай? Онымен «қиын» құпия келісімді мейірімді тосын сыймен немесе қызығушылықпен алып кете алады. Жауапты тапсырмамен ерекше сенімділікпен қамтамасыз етіңіз: «Мұны тек сіз жасай аласыз!».

Кейбір жағдайларда тәрбиеші жұмысты орындау нұсқаларын ұсынады, іздеу көздерін пайдалану бойынша кеңестер береді.

Төртінші кезең – ҰШЖ өткізу – дайындық кезінде атқарылған жұмыстың нәтижесі. Бұл кезеңде топтар (топтар, командалар, командалар) нені әзірлегенін ескере отырып, іс кеңесімен құрастырылған нақты жоспар жүзеге асырылады. бірлік). Оқушылар істі жоспарлау және дайындау барысында алған тәжірибелерін әртүрлі формада көрсетеді. Әртүрлі күтпеген жағдайларға байланысты ҰШЖ кезінде туындайтын жоспарлардан ауытқудан қорқудың қажеті жоқ. Сондай-ақ қатысушылар жіберген қателіктерден қорықпау керек. Мұның бәрі де өмір мектебі. Тәрбиеші, мүмкіндігінше, ол үшін ұйымдастырылған іске қатысушылардың барлығын байқамай, балаларға бағыт-бағдар береді, олардың көңіл-күйін реттейді, сәтсіз сәттерді жинақтауға көмектеседі.

Бесінші кезең – ұжымдық қорытындылау Тәрбиеші рефлексия үшін тапсырмалар қоюы керек: «Бізде не жақсы болды және неге? Не сәтсіз болды және неге? Біз болашаққа не ұсынамыз?» Оны мақсатқа сай қандай формада өткіземіз? «Шеңбердегі әңгіме» Сыртқы атрибуттарды қолдануға болады: шеңбер бойтұмары, ортақ ән, гимн. Бір-біріне тілек білдіруге болады, т.б. Рефлексия кезінде қандай сұрақтарға жауап алуға болады?

Кейбір жағдайларда тәрбиеші жұмысты орындау нұсқаларын ұсынады, іздеу көздерін пайдалану бойынша кеңестер береді.

Алтыншы кезең – ҰШЖ-ның ең жақын әсері ұжымдық қорытындылау сатысында қалыптасқан қоғамдық пікір тікелей нәтиженің мазмұнына айналады, оның барысында тәрбиеші істі жоспарлау, дайындау, жүргізу және талқылауда жинақталған тәжірибені пайдалануды ұйымдастырады.

Сауалнамадағы жалпы жиналыста балалар мен ересектер ұсыныстар жасайды, алған әсерлерімен, тәжірибелерімен бөліседі, білгендерін айтады. Тәрбиеші мұның бәрін болашақ жұмыста пайдалану үшін ескертпеде қабылдауы керек. Барлық оқушылар өз шешімдерін қабылдау, жинақталған тәжірибені бекіту, орындауға дайын емес екені белгілі. Сондықтан ҰШЖ

қорытындысын шығарғаннан кейін ұжымдық күш-жігерді, болған ұсыныстарды іске асыруды қолға алу қажет.

Бұқаралық шараларды ұйымдастыру балалар сауықтыру лагерінде қорытынды жиналысында айтылады. Дәйекті іс-әрекеттер бағдарламасы белгіленді, жаңа істер анықталады.

Көңілді кеш іс-шараларын ұйымдастыру әдістемесі

(бұл техниканы компанияның мамандары әзірлеген «Оқыту өнері»)

I. Көрме түрлері

1. Сахналық әрекет (ән, би сайысы; кеңесшілер концерті.
2. Би бағдарламасы (тақырыптық дискотека, командалық аэробика).
3. Спорттық жарыстар (жеке, командалық).

Дайындыққа және импровизацияға қатысты шоу-оқиғалардың түрлері

1. Толығымен алдын ала дайындалған және импровизацияны қамтымайтын шоулар. Бұл әртүрлі тақырыптық сайыстар. Оқиғаның бұл түрін таңдағанда, бұл шоудың белсенді қатысушысы екенін есте сақтаңыз және біз оны қандай да бір жолмен пайдалануымыз керек (мысалы, үзілістерде біз көрермендермен ойнаймыз).

2. Алдын ала дайындалған элементтерді де, импровизация элементтерін де біріктіретін шоулар (бұл КВН, «Лагер аруы», «Жұптар сайысы» т.б.). Бұл нені білдіреді?

Тапсырманың бір бөлігі үйге дайындық үшін оқиға алдында беріледі, ал бір бөлігі тікелей әрекет кезінде және нәтиже импровизация дәрежесіне байланысты.

Қатысушылардың дайындығын қажет етпейтін және негізделген шоулар тек әрекет кезіндегі импровизацияда.

Бұл - Сайыс (актерлік сайыс), «Біріншіден махаббат, көзқарас» және т.б.

Айта кету керек, кез келген импровизация жақсы дайындалған кезде ғана жақсы болады.

Қорытынды

Балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалу және сауықтыру демалысын ұйымдастырудың қазіргі заманғы тұжырымдамалары педагогикалық жүйе, бірақ бәрінен бұрын баланың бүкіл өмірінің ажырамас бөлігі ретінде қарастырылуы керек.

Балалардың жазғы демалу және сауықтыру мекемелеріндегі демалысын тек ерекше демалыс ретінде онда ол үйлесімді рухани және эстетикалық, ұтымды және танымдық қасиеттерді біріктіреді. Идеялық-адамгершілік принциптері мен баланың өмір сүруінің дамуы барынша табиғи, тез арада жүзеге асады.

Бұл әдістемелік ұсыным балалар сауықтыру лагерінде және жасөспірім балалармен және жеткіншектермен тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориясы мен әдістемесін ұсынады.

Тұрғылықты жері бойынша клуб, балалар мен жасөспірімдердің жазғы демалысын ұйымдастырудың заманауи нысандары мен әдістері, оқу әдістері

оқу үдерісінің тиімділігі мен бағдарламаларды әзірлеу, жазғы демалыс, төтенше жағдайлардан шығу жолдары қарастырылады.

«Жастармен жұмысты ұйымдастыру», «Қоғамдық жұмыс», т.б., кеңесшілер, тәрбиешілер, ұйымдастырушы мұғалімдер, жазғы демалысты ұйымдастыруға қызығушылық танытқандардың барлығы балалар мен жасөспірімдердің демалысы мен бос уақытын қалай пайдалануға болады деген сұраққа жауап береді деп ойлаймыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Білім туралы ҚР 2007 жылғы 27 шілдедегі №319 Заңы
2. Біріккен Ұлттар Ұйымының бала құқығы туралы конвенциясы
3. ҚР баланың құқықтары туралы 2002 ж. 8 тамыздағы №345 Заңы
4. egemenqazaqstan.htm
5. Кругликова Г.Г., Линкер Г.Р. К 84 Теория и методика организации летнего отдыха детей и подростков: Учебное пособие. — Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гуманит. ун-та, 2011. — 236 с.
6. Илакавичус М.Р. Организация взаимодействия формального и неформального образования как направление подготовки педагогических кадров. *Научный диалог*. 2018; (5):278-289. <https://doi.org/10.24224/2227-1295-2018-5-278-289>
7. Новые исследования по истории советской педагогики и школы: сборник научных трудов №155. — Ярославль, ЯГПУ: Ростовская типография им. М.И. Калинина, 1976. — 122 с.
8. Смольников Е. В. Становление и развитие системы дополнительного образования детей в отечественной педагогике: историко-педагогический анализ: дис. канд. пед. наук. — Ульяновск, 2006. — 229 с.
9. Новые исследования по истории советской педагогики и школы: сборник научных трудов №155. — Ярославль, ЯГПУ: Ростовская типография им. М.И. Калинина, 1976. — 122 с.
10. Медынский Е. Н. Энциклопедия внешкольного образования. — М.: Государственное издательство, 1923.
11. Новые исследования по истории советской педагогики и школы: сборник научных трудов №155. — Ярославль, ЯГПУ: Ростовская типография им. М.И. Калинина, 1976. — 122 с.
12. Внешкольные учреждения: пособие для работников внешкольных учреждений. Под ред. Л. К. Балясной. — М.: Просвещение, 1978. — 256 с.
13. Смольников Е. В. Становление и развитие системы дополнительного образования детей в отечественной педагогике: историко-педагогический анализ: дис. канд. пед. наук. — Ульяновск, 2006. — 229 с
14. Внешкольные учреждения: пособие для работников внешкольных учреждений / под ред. Л. К. Балясной. — М.: Просвещение, 1978. — 256 с.
15. Смольников Е. В. Становление и развитие системы дополнительного образования детей в отечественной педагогике: историко-педагогический анализ: дис. канд. пед. наук. — Ульяновск, 2006. — 229 с
16. Новые исследования по истории советской педагогики и школы: сборник научных трудов №155. — Ярославль, ЯГПУ: Ростовская типография им. М.И. Калинина, 1976. — 122 с.

17. Золотарева А. В. Дополнительное образование детей: Теория и методика социально-педагогической деятельности. Ярославль: Академия развития, 2004. – 304 с.
18. Новые исследования по истории советской педагогики и школы: сборник научных трудов №155. – Ярославль, ЯГПУ: Ростовская типография им. М.И. Калинина, 1976. – 122 с.
19. Типовое положение об образовательном учреждении дополнительного образования детей. [Утверждено постановлениями Правительства РФ № 233 от 7.03.1995г. и № 212 от 22.02.1997г.] Вестник образования. – 1997. – №6. – С. 12.
20. Золотарева А. В. Дополнительное образование детей: Теория и методика социально-педагогической деятельности. Ярославль: Академия развития, 2004. – 304 с.
21. Золотарева А. В. Мониторинг результатов деятельности учреждения дополнительного образования детей: монография. – Ярославль: Изд-во ЯГПУ им. К.Д. Ушинского, 2005. – 200 с.
22. <http://potential.org.ru>
23. <http://ru.wikipedia>
24. <http://zakon.edu.ru> - Российский общеобразовательный портал.
25. Орыс педагогикалық энциклопедиясы: 2 томда / Ч. ред. Давыдов В.В. М., 1993. 1.2 том Мирошкина М.Р.
26. Ожегов С.И. Қазіргі орыс тілінің түсіндірме сөздігі.
27. Мудрик А.В. Әлеуметтік педагогика. М., 2000.
28. Методические рекомендации по организации занятости обучающихся в летний период с применением дистанционных технологий (лето в режиме онлайн) [Электронный ресурс]: <https://orioncentr.ru/wpcontent/uploads/distant/Методические%20рекомендации.%20Дистант.%20Лагерь.%20.pdf>
29. Методические рекомендации «Формы воспитательных мероприятий с использованием возможностей социальных сетей» [Электронный ресурс]: centr-tambov.68edu.ru. URL: <https://centr-tambov.68edu.ru/metod-7.pdf>
30. Методические рекомендации КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ РАЗРАБОТКИ И ПРОВЕДЕНИЯ ДЕТСКИХ ЛАГЕРЕЙ В ФОРМАТЕ ОНЛАЙН Рекомендации по организации деятельности: <https://edu.gov39.ru/files/docs/other/Концептуальные%20основы%20разработки%20и%20проведения%20детских%20лагерей%20в%20формате%20онлайн>
31. Clarijs, R. Unlimited Talents and Non-formal Education. – Prague, 2008. – 54 p.
32. Diversity and community development. An intercultural approach / René Clarijs, Irene Guidikova, Thijs Malmberg (eds.). – Amsterdam: SWP Publishers, 2011. – 256 p.
33. Leisure and Non-Formal Education / René Clarijs (ed.). – Prague: EAICY, 2008. – 358 p.

34. Non-formal and Informal Education in Europe / René Clarijs (ed.). – Prague: EAICY, 2005. – 118 p.
35. Абраухова, В. В. Инновационные подходы в деятельности учреждения дополнительного образования как средство его развития [Текст] : дис. ... канд. пед. наук. – Ростов н/Д., 1997. – 279 с. 6. Бургин, М. С. Инновация и новизна в педагогике [Текст] / М. С. Бургин. – Новосибирск, 2009.
36. Золотарёва, А. В. Дополнительное образование детей: Теория и методика социально-педагогической деятельности [Текст]. – Ярославль : Академия развития, 2004. – 304 с.
37. Золотарёва, А. В. Интегративно-вариативный подход к управлению учреждением дополнительного образования детей [Текст] : монография. – Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2006. – 290 с.
38. Молоков, Д. С. Профессиональная подготовка педагогов к работе с одаренными детьми [Текст] / Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. Спецвип. 5. В 2 ч. Частина 2. – Слов'янськ : СДПУ, 2010. – С. 119–126.
39. Молоков, Д. С. Тенденции развития дополнительного образования детей [Текст] // Ярославский педагогический вестник. – 2008. – № 4. – С. 83–87. Ярославский педагогический вестник – 2013 – № 1 – Том II (Психолого-педагогические науки) Зарубежный опыт предоставления услуг в сфере дополнительного образования детей
40. Радио Праги [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.radio.cz/ru/rubrika/radiogazeta/bambiriada>.

ҚОСЫМШАЛАР

ҚОСЫМША А. БАЛАЛАР ДЕНСАУЛЫҚ ЛАГЕРІНДЕГІ ДИАГНОСТИКА

Бала туралы жалпы мәліметтер «Ата-аналарға арналған сауалнама»

Құрметті ата-аналар! Сіздің балаңыз лагерьге барады. Ол жаңа ұжымдық, басқа өмір сүру жағдайларына кіреді. Біз барлық команда мүшелерінің балалар,

тәрбиешілер, кеңесшілер, үйірме жетекшілері, әрине, ата-аналар лагерьдегі өмірді жоспарлауға және ұйымдастыруға қатысқаныңызды қалаймыз:

Әрбір бала, қайталанбайтын бірегей. Бұл оның біріншіден қызықты каникулы.

Баланың ұжымда өзін сенімді сезінуін, басқаларды, өзін-өзі құрметтеуін, өзін ұстағанын қалаймыз.

Сіздің пікіріңіз бен тілектеріңізді ескеру үшін келесі сұрақтарға жауап беруіңізді сұраймыз:

1. Баланың тегі, аты _____

2. Жасы _____

3. Тұрғылықты жері _____

4. Баланың хоббиі, үйірмелердегі сабақтар _____

5. Денсаулық ерекшеліктері, препараттарға аллергиялық реакциялар дәрі-дәрмек және тамақ _____

6. Жүзу қабілетінің деңгейі _____

7. Бала лагерьде болды ма? _____

8. Баланың мінез-құлқының, психологиясының ерекшеліктері _____

9. Сіздің балаңыз депрессияға бейім бе? _____

10. Аты-жөні ата-аналарға / жақын туыстарына және телефондарына байланыс _____

11. Ұйымдастырушыларға тілектеріңіз _____

12. Балаңызды лагерьден шығару жағдайларымен (лагерь мұғалімдері кеңесінің шешімімен): ұрлық, темекі шегу, алкогольдік ішімдік ішу, есірткі тұтыну, лагерь режимін бұзу, суда өзін-өзі ұстау ережелерін бұзумен таныстыруыңызды өтінеміз.

Күні _____ Ата-анасы _____ (қолы)

ҚОСЫМША Ә. Жасөспірім тұлғасының әлеуметтенуін зерттеу әдістері (М.И. Рожков әзірлеген)

Мақсаты: жасөспірімдердің әлеуметтік бейімделу, белсенділік және адамгершілік тәрбиесінің деңгейін анықтау.

Барысы: Жасөспірімдерге 20 пікірді тыңдау және олардың мазмұнымен келісу дәрежесін келесі шкала бойынша бағалау ұсынылады:

4 - әрқашан; 3 - әрқашан дерлік; 2 - кейде; 1 - өте сирек; 0 - ешқашан. 1

1. Мен ұстаздарымды, ата-анамды әр істе тыңдауға тырысамын.

2. Мен әрқашан басқалардан ерекшелену керек деп есептеймін.

3. Нені қолға алсам да – табысқа жетемін.

4. Мен адамдарды кешіре аламын.

5. Мен де барлық жолдастарым сияқты істеуге тырысамын.

6. Кез келген кәсіпте басқалардан оқ бойы озық болғым келеді.

7. Мен өзімдікі дұрыс екеніне сенімді болған кезде қыңыр боламын.

8. Адамдарға жақсылық жасау өмірдегі басты нәрсе деп есептеймін.

9. Айналамдағылар мені мақтайтындай етіп жасауға тырысамын.

10. Жолдастармен сөйлесе отырып, өз пікірімді қорғаймын.

11. Ойымда бір нәрсе болса, міндетті түрде орындаймын.

12. Мен адамдарға көмектескенді ұнатамын.

13. Мен барлығының менімен дос болғанын қалаймын.

14. Егер мен адамдарды ұнатпайтын болсам, онда мен олармен араласпаймын.

15. Мен әрқашан жеңуге және жеңуге ұмтыламын.

16. Басқалардың қиыншылықтарын өз басымнан өткеремін.

17. Мен жолдастармен ұрыспауға тырысамын.

18. Басқалар менің пікіріммен келіспесе де, өз пікірімді дәлелдеуге тырысамын.

19. Егер мен іске кірісsem, міндетті түрде соңына дейін көремін.

20. Мен ренжітетіндерді қорғауға тырысамын.

Мәліметтерді өңдеу. Нәтижелерді тезірек және оңай өңдеу үшін әрбір жасөспірімге пішім жасау керек, онда шешім санына қарсы балл қойылады:

1	5	9	3	17
2	6	10	14	18
3	7	11	15	19
4	8	12	16	20

Жасөспірімдердің бейімделу қабілетінің орташа бағасы бірінші жолдың барлық бағаларын қосып, осы қосынды беске бөлу арқылы алынады. Автономияны бағалау екінші қатармен ұқсас операциялар негізінде, әлеуметтік белсенділікті бағалау - үшінші жолмен, балалардың адамгершілік тәрбиесіне берілгендігін бағалау - төртінші сызықпен есептеледі. Егер алынған коэффициент 3-тен жоғары болса, онда баланың әлеуметтенуінің жоғары дәрежесін айтуға болады; егер ол 2-ден көп, бірақ 3-тен төмен болса, онда бұл

әлеуметтік қасиеттердің орташа даму дәрежесін көрсетеді. Егер коэффициент 2-ден төмен болса, онда жеке баланың (немесе топтың) әлеуметтік бейімделу деңгейі төмен деп болжауға болады.

Мазмұны

Кіріспе	3
1. Қосымша (бейресми) білім беру шеңберінде іс-шараларды ұйымдастырудың халықаралық және отандық тәжірибесі.....	5
2. Оффлайн және онлайн форматтарда балаларды оқудан бос уақытта және каникул кезеңінде жұмыспен қамтуды ұйымдастыруда іс-шаралар кешенін іске асыру бойынша әдістемелік ұсынымдар.....	41
3. Каникул кезеңінде балалардың сауықтыру демалысын, бос уақытын және жұмыспен қамтылуын ұйымдастыру тұжырымдамасы.....	72
Қорытынды.....	92
Пайдаланған әдебиеттер тізімі.....	93
Қосымшалар.....	96

**Балалардың каникул кезеңінде, оның ішінде онлайн форматта оқудан бос
уақыттарын ұйымдастыру жөніндегі іс-шаралар кешені
Әдістемелік нұсқаулық**

Басуға 23.09.2022 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.

Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.

Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 6.